របាយការណ៍

ប្រចាំឆ្នាំស្តីពីសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា

កង ច័ន្ទតារារ័ត្ន និង លឹម ជាណែត

Brett Ballard **និង សូ សុវណ្ណារិទ្ធិ**

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៥

Cambodia’s Annual Economic Review

May 2005

Kang Chandararot and Dannet Liv *and* Brett Ballard and So Sovannarith

© រក្សាសិទ្ធិ២០០៥ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាលនិងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ)

រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង-គ្មានផ្នែកណាមួយនៃឯកសារនេះ ចម្លងទុក ឬផ្សព្វផ្សាយតាមទម្រង់ និងមធ្យោបាយផ្សេងៗដូចជា: អេឡិចត្រូនិក យន្តកម្ម ថតចម្លង... ។ល។ ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតជាលាយល័ក្ខណ៏អក្សរពី វបសអ ឡើយ ។

របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំស្តីពីសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា

កង ច័ន្ទតារ៉ាវត្ថ និង លីវ ដាណែត *និង* Brett Ballard និង សូ សុវណ្ណារិទ្ធិ

ទស្សនៈទាំងឡាយនៅក្នុងឯកសារនេះ គឺជាគំនិតផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។ ទស្សនៈទាំងនោះ មិនមែនជាទស្សនៈរបស់វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជាទេ ។

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
ផ្ទះ៥៦ ផ្លូវ៣១៥ ខ័ណ្ឌទួលគោក ភ្នំពេញ កម្ពុជា (ប្រអប់សំបុត្រលេខ ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា)
ទូរស័ព្ទ: (៨៥៥-២៣) ៨៨១-៩១៦ ទូរស័ព្ទ/ទូរសារ: (៨៥៥-២៣) ៨៨០-៧៣៤
អ៊ីមែល: cdri@camnet.com.kh website: http://www.cdri.org.kh

បកប្រែដោយ: អ៊ុំ ចាន់ថា
កែសម្រួល និងរចនាដោយ: យូ សិទ្ធីរិទ្ធ និង យេន សុផានី
បោះពុម្ពនៅកម្ពុជា ដោយរោងពុម្ព ជប៉ុន ភ្នំពេញ

មាតិកា

បញ្ជីតារាង និងក្រាហ្វិក i

បញ្ជីអក្សរកាត់ iii

បុព្វកថា v

កំណត់សំគាល់ពីដំបូង vii

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ xiii

ផ្នែកទី ១. ស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៣ ..... ១

១.១ ស្ថានភាពទូទៅ ១

១.២ ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប-តាមផ្នែក ៣

១.៣ ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប - តាមប្រភេទតំរូវការ ៩

១.៤ ហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ ១២

១.៥ រូបិយវត្ថុ និងកំរិតថ្លៃ ១៩

១.៦ ជញ្ជីងទូទាត់ ២៣

១.៧ សន្និដ្ឋាន និងការព្យាករណ៍ពីអនាគត ២៥

ឯកសារយោង ២៩

ផ្នែកទី ២. របាយអត្ថប្រយោជន៍នៃបណ្ណសំគាល់កម្មសិទ្ធិដីធ្លី: វិនិយោគខាងកសិកម្ម និងឥណទានស្ថាប័ន ៣១

២.១. សេចក្តីផ្តើម ៣១

២.២ រចនាសម្ព័ន្ធជំពូក ៣៥

២.៣ ការសិក្សាឯកសារ និងវិធីសាស្ត្រ ៣៦

២.៤ កម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ និងសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដី ៤៦

២.៥ វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ ៤៩

២.៦ ស្ថានភាពកាន់កាប់ដីបច្ចុប្បន្ន ៥៣

២.៧ ការវិនិយោគផ្នែកកសិកម្ម ផលិតភាព និងការប្រើប្រាស់ដី ៦១

២.៨ សកម្មភាពឥណទាននៅកំរិតគ្រួសារ ៧៣

២.៩ សន្និដ្ឋាន ៨១

ឯកសារយោង.. ៨៥

ឧបសម្ព័ន្ធ ក.. ៨៩

ស្ថិតិបន្ថែម...៩៣

បញ្ជីតារាង និងក្រាហ្វិក

បញ្ជីតារាង

តារាង ២.១: សង្ខេបអំពីការកាន់កាប់ដីកសិកម្មតាមគ្រួសារ..៥៥
តារាង ២.២: បែបបទទទួលបានដី.. ៥៦
តារាង ២.៣: ទ្រព្យសកម្ម និងពលកម្ម ក្នុងគ្រួសារ.. ៥៨
តារាង ២.៤: សង្ខេបដីកសិកម្មតាមយេនឌ័រ...៥៩
តារាង ២.៥: ការទទួលបានដីតាមយេនឌ័រ.. ៦០
តារាង ២.៦: ទ្រព្យធនរបស់គ្រួសារ និងពលកម្ម ៦០
តារាង ២.៧: ធាតុចូលផលិតស្រូវ ៦៣
តារាង ២.៨: ប្រភពចំណាយសំរាប់ធាតុចូលកសិកម្មជ្រើសរើស....................................... ៦៤
តារាង ២.៩: ប្រភពហិរញ្ញប្បទានសំរាប់ធាតុចូលជាជីគីមី... ៦៥
តារាង ២.១០: ទិន្នផលស្រូវជាមធ្យមនៃផ្ទៃដីបានប្រមូលផលសរុប................................ ៦៦
តារាង ២.១១: ធាតុចូលសំរាប់ផលិតកម្មស្រូវ ៦៦
តារាង ២.១២: ផលិតភាព និងចំណាយ.. ៦៨
តារាង ២.១៣: សង្ខេបផលិតកម្មគ្រួសារ... ៦៨
តារាង ២.១៤: ការប្រើប្រាស់ដីលំនៅដ្ឋានតាមទំហំដីកាន់កាប់ ៧០
តារាង ២.១៥: ប្រភពឥណទាន ៧៤
តារាង ២.១៦: ការប្រើប្រាស់កំចីតាមទំហំដីកាន់កាប់ ៧៦
តារាង ២.១៧: ប្រភពឥណទានលំអិតតាមការប្រើប្រាស់កំចី...៧៧
តារាង ២.១៨: ការចែកចាយកំចីតាមឃុំ និងប្រភព... ៨០
តារាង ក១: ភាពគ្រប់គ្រាន់នៃស្រូវ...៩០

បញ្ជីក្រាហ្វិក

ក្រាហ្វិក ១.១: ការនាំចូលស៊ីម៉ង់ត៍ និងដែកថែបរបស់កម្ពុជា...៧
ក្រាហ្វិក ១.២: ភាគរយវិនិយោគសាធារណៈ..១១
ក្រាហ្វិក ១.៣ ភាគរយឱនភាពសរុប.. ១៣
ក្រាហ្វិក ១.៤: ពន្ធគយលើប្រេងឥន្ធនៈនាំចូល- ចំណូលពន្ធជាក់ស្តែង និងផែនការ ១៤
ក្រាហ្វិក ១.៥: ការប្រមូលពន្ធគយលើប្រេងឥន្ធនៈនាំចូល.. ១៥
ក្រាហ្វិក ១.៦: ការបែងចែកចំណាយចរន្តក្នុងឆ្នាំ២០០៣...១៧
ក្រាហ្វិក ១.៧: ១០ខេត្តមានឱនភាពធំជាងគេ... ១៨
ក្រាហ្វិក ១.៨: អត្រាឱ្យខ្ចីប្រាក់ចារីកនៅកម្ពុជា ថៃ និងវៀតណាម..................................២១

បញ្ជីអក្សរកាត់

BSP	គំរោងអង្កេតជាមូលដ្ឋាន (Baseline Survey Project)
CDRI/វបសអ	វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (Cambodia Development Resource Institute)
FDI	វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (Foreign Direct Investment)
GDP/ផសស	ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប (Gross Domestic Product)
HCAs	តំបន់មានសមត្ថភាពខ្ពស់ (High Capacity Areas)
HPI	ផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលខ្ពស់ (High Potential Impact)
IMF	មូលនិធិរូបិយវត្ថុអន្តរជាតិ (International Monetary Fund)
LCAs	តំបន់មានសមត្ថភាពទាប (Low Capacity Areas)
LMAP	គំរោងរដ្ឋបាល និង គ្រប់គ្រងដីធ្លី (Land Management and Administration Project)
LPI	ផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលទាប (Low Potential Impact)
MFI	ស្ថាប័នមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ (Micro-finance Institution)
MLMUPC	ក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ (Ministry of Land Management, Urban Construction, and Planning)
NBC	ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា (National Bank of Cambodia)
NGO	អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល (Non-Government Organisation)
Oxfam GB	អង្គការអុកស្វាមអង់គ្លេស (Oxford Famine-Great Britain)

PDK	សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា (Peoples Republic of Kampuchea)
RGC	រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (Royal Government of Cambodia)
SES	អង្កេតសង្គមកិច្ច-សេដ្ឋកិច្ច (Socio-Economic Survey)
SME	សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម (small and medium enterprises)
WTO	អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក (World Trade Organisation)

បុព្វកថា

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា មានសេចក្តីសោមនស្សរីករាយ ដោយបានបោះពុម្ព *របាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ចប្រចាំឆ្នាំ* លើកទី៤ របស់ខ្លួន ។ *របាយការណ៍* លើកទី១ បានផ្សព្វផ្សាយនៅឆ្នាំ២០០១ ក្នុងគោលបំណងផ្តល់ ការពិនិត្យសព្វគ្រប់លើការអនុវត្តន៍សេដ្ឋកិច្ចថ្មីៗ និងការវិភាគពីបញ្ហាម៉ាក្រូសេដ្ឋកិច្ចគន្លឹះៗ ។ ម្យ៉ាងទៀត *របាយការណ៍* បានសង្កត់ធ្ងន់លើបញ្ហាមួយដែលសេដ្ឋកិច្ចត្រូវប្រឈមមុខនៅតាមវិស័យ និងអនុវិស័យដ៏ជាក់លាក់ ។ ក្នុងពេលកន្លងមក *របាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ច* នានា បានលើកជាអាទិ៍ អំពីការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យទំនើបៗ (កាត់ដេរ, ទេសចរណ៍) ទីផ្សារដំណាំលក់យកប្រាក់ និងកំណើនវិស័យឯកជន ។ របាយការណ៍លេខនេះ បានផ្តោតទៅលើគំហើញនៃការសិក្សាថ្មីៗរបស់ វិបសអ ស្តីពី ការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ។

របាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ចប្រចាំឆ្នាំ២០០៤ ចែកចេញជាពីរភាគ ។ ភាគទី១ ផ្តល់ការពិនិត្យជាទូទៅពីស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំ២០០៣ ដោយមានការប៉ាន់ស្មានពី ផសស តាមវិស័យ និងតាមតំរូវការ (ការប្រើប្រាស់ វិនិយោគ ពាណិជ្ជកម្ម រដ្ឋាភិបាល) ។ បន្ទាប់មក *របាយការណ៍* ពិនិត្យពីបំរែបំរួលក្នុងសាច់ប្រាក់ ថ្លៃទំនិញ អត្រាការប្រាក់ និងអត្រាប្តូរប្រាក់ រួចហើយបង្ហាញពីជញ្ជីងទូទាត់ និងជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម ។

រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកំពុងអនុវត្តយ៉ាងសកម្មនូវ គោលនយោបាយផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីទាំងក្នុងតំបន់ជនបទ និងទីក្រុង ដើម្បីផ្តល់សុវត្ថិភាពដល់ការកាន់កាប់ដី និងជួយកែលំអទីផ្សារដីធ្លី ។ ភាគទី២ បង្ហាញនូវគំហើញនៃការសិក្សាថ្មីមួយរបស់ វិបសអ លើការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ

ដីធ្លី ។ កម្មសិទ្ធិដី មានសារៈសំខាន់ជាគន្លឹះចំពោះការប្រើប្រាស់ដី របៀបរបបគ្រប់គ្រង និង វិនិយោគ ហើយបទពិសោធន៍ក្នុងពេលថ្មីៗនៅកម្ពុជាបានផ្តល់ឱកាសល្អដើម្បីពិនិត្យឱ្យបានជិតដល់ ពីចំណុចស្រាវជ្រាវដ៏សំខាន់នេះ ។ ការសិក្សានេះមិនគ្រាន់តែបង្កើតជារង្វាស់មួយដ៏ច្បាស់លាស់សំរាប់ធ្វើការវាយតំលៃទៅអនាគតប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏បានផ្តល់នូវសម្មតិកម្ម និងគំហើញដ៏សំខាន់ៗមួយចំនួនដែរ ។

យើងមានជំនឿថា របាយការណ៍នេះ នឹងមានប្រយោជន៍ដល់ទាំងសំរាប់អ្នកកសាងគោលនយោបាយ និងអ្នកវិភាគពីសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ។ នាអនាគត យើងសង្ឃឹមថា នឹងអាចធ្វើវិភាគបានកាន់តែល្អិតល្អន់ ព្រមទាំងផ្តល់នូវការព្យាករណ៍ក្នុងរយៈពេលខ្លី និងមធ្យម អំពីកត្តាអថេរសំខាន់ៗក្នុងសេដ្ឋកិច្ច ។ ដូចរាល់លើកដែរ យើងសូមអញ្ជើញមិត្តអ្នកទាំងអស់ ជួយផ្តល់ពតិមានត្រលប់មកយើងខ្ញុំវិញ ដើម្បីយើងខ្ញុំអាចនឹងកែលំអការងារនៅពេលខាងមុខទៀត ។

ឡារី ស្រ្តេន្ទ

នាយកប្រតិបត្តិ

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

កំណត់សំគាល់ពីដំបូង

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ) បាន ព្យាយាមចេញផ្សាយជារៀងរាល់ឆ្នាំនូវ របាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ចប្រចាំឆ្នាំ ស្តីពីឆ្នាំដែលទើបកន្លង ផុត។ ដោយឡែករបាយការណ៍នេះ គឺទាក់ទិននឹងឆ្នាំ២០០៣ ហើយចាប់ផ្តើមឡើងតាមការប៉ាន់ស្មានមួយស្តីពី ផសស ។ ជាទូទៅ ការប៉ាន់ស្មានពី ផសស គឺជាការងាររបស់ វិជ្ជាស្ថានជាតិស្ថិតិ (NIS) ។ ប៉ុន្តែ NIS មិនផ្សព្វផ្សាយនូវការប៉ាន់ស្មានពី ផសស ណាមួយសោះសំរាប់ឆ្នាំ២០០៣ ដូច្នេះហើយ តួលេខរបស់ វបសអ គឺជាតួលេខដ៏ថ្មីបំផុតដែលមានសព្វថ្ងៃសំរាប់ឆ្នាំនេះ ។ តាមពិត ការប៉ាន់ស្មានពីអត្រាកំណើន ផសស ផ្សេងៗទៀតគឺអាចរកបាន (ដូចជា ពី IMF, World Bank និង ADB) ប៉ុន្តែតួលេខទាំងនេះពឹងផ្អែកលើការព្យាករណ៍ ជាជាងលើការគណនាជាក់ស្តែង ចេញពីទិន្នន័យដ៏ជាក់លាក់តាមវិស័យ និងអនុវិស័យ ។

ស្ថានភាពកំណើនឆ្នាំ២០០៣ ឃើញថាអន់ជាងឆ្នាំ២០០២ ដោយសារវិស័យមិនមែនកសិកម្មសំខាន់ៗត្រូវបានប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដោយសារជំងឺ SARS ដែលធ្វើឱ្យចំណូលខាងទេសចរណ៍ និងវិស័យជាប់ទាក់ទិនផ្សេងៗមានការធ្លាក់ចុះ ។ ប៉ុន្តែឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ និងកសិកម្មដាំដុះ មានដំណើរការល្អដោយអត្រាកំណើនបានឡើងដល់ប្រហែល ៤,៦% ។ ពតិមានដែលទទួលបានទាំងអស់ បានបង្ហាញពីការធ្លាក់ចុះស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចនៅឆ្នាំ២០០៤ ដោយសារការរាំងស្ងួតធ្ងន់ធ្ងរដែលធ្វើឱ្យទិន្នផលកសិកម្មថយចុះដល់កំរិតទាបអាចមានគ្រោះថ្នាក់ ហើយនិងការធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំងក្នុងអនុវិស័យខាងនេសាទ និងព្រៃឈើ ។

ការជជែកវែកញែកពីអនាគតនៃឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ នៅតែកើតមានយ៉ាងក្តៅគគុក ដោយមានការខ្វែងគំនិតគ្នាយ៉ាងខ្លាំងរវាងអ្នកទស្សន៍ទាយពីការដល់ថ្ងៃអវសាន្ត និងអ្នកដែលនៅសុទិដ្ឋិនិយមដ៏ប្រយ័ត្នប្រយែងមួយ ។ ដូច្នេះ នៅពេលដែល IMF ពណ៌នាពីសេនារីយ៉ូដ៏យ៉ាប់យ៉ឺនដែលមានការធ្លាក់ចុះអត្រាកំណើនយ៉ាងខ្លាំងនៅឆ្នាំ២០០៥ (ចុះដល់ ២%) ខាងភាគីរដ្ឋាភិបាល គេនៅមានសុទិដ្ឋិនិយមច្រើនជាង ។

ទេសចរណ៍ ដែលជាប្រភពចំបងមួយទៀតនៃកំណើន បានស្ទុះឡើងវិញក្រោយពីការធ្លាក់ចុះបង្កដោយការឆ្លងជំងឺ SARS នៅឆ្នាំ២០០៣ ហើយសព្វថ្ងៃអ្នកសង្កេតការណ៍ភាគច្រើនមានសុទិដ្ឋិនិយមថានឹងមានកំណើនជាបន្តក្នុងរយៈពេលខ្លី និងមធ្យម ។

បើពិនិត្យជាទូទៅពីលទ្ធផលសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាក្នុង២-៣ឆ្នាំចុងក្រោយនេះ យើងបានកត់សំគាល់ស្ថានភាពមិនប្រាកដប្រជា និងអស្ថិរភាពយ៉ាងខ្លាំង ដែលគូសបញ្ជាក់ពីភាពទន់ខ្សោយជាមូលដ្ឋាននៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ចរបស់កម្ពុជា ។ កសិកម្មរួមចំណែកប្រហែល ១ភាគ៣ នៃផសស សរុប ហើយវិស័យសេវាកម្មរួមចំណែកបាន ១ភាគ៣ ទៀត ។ ចំពោះ ១ភាគ៣ ដែលនៅសល់ គឺបានមកពីខាងឧស្សាហកម្ម និងសំណង់ ។ ប៉ុន្តែកសិកម្ម បានផ្តល់ការងារភាគច្រើនណាស់ និងបានជួយទ្រទ្រង់ដល់ភាគច្រើនបំផុតនៃអ្នកក្រីក្រ ។

វិស័យទាំង៣ នេះ បានទទួលរងគ្រោះរៀង១ខ្លួនពីភាពមិនប្រាកដប្រជា និងអស្ថិរភាពយ៉ាងខ្លាំង ។ ដូច្នេះ ថ្វីបើកសិកម្មមានដំណើរការល្អក្នុងមួយរយៈពេលវែងកន្លងមកនេះ ប៉ុន្តែវាប្រហែលដោយសារការពង្រីកផ្ទៃដីជាសំខាន់ ជាជាង ការធ្វើប្រពលវប្បកម្ម ការផ្លាស់ប្តូរបច្ចេកវិទ្យា ឬការទទួលបានទិន្នផលកាន់តែខ្ពស់ ។ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធអន់ខ្សោយ (ផ្លូវ និងប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រ) ការផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេសកសិកម្មខ្សោយ និងសេវាកម្មឥណទានខ្សោយ បានធ្វើឱ្យកសិកម្មកម្ពុជាពឹងផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងទៅលើអាកាសធាតុ និងទឹកភ្លៀង ដែលនាំឱ្យមានការប្រែប្រួលយ៉ាងខ្លាំងពីមួយឆ្នាំទៅមួយឆ្នាំក្នុងទិន្នផល និងចំណូល ហើយធនធាន និងការរៀបចំនានាក៏មានតិចតួចសំរាប់ទប់ទល់លនឹងការប៉ះទង្គិចផ្សេង១ ។

បញ្ហាប្រឈមនឹងឧស្សាហកម្ម ដែលសំដៅភាគច្រើនដល់វិស័យកាត់ដេរ គឺមានគេដឹងជាទូទៅហើយមិនបាច់អធិប្បាយលំអិតទេ ។ ការចំណាយផលិកម្មក្នុងមួយឯកតារបស់កម្ពុជាមានកំរិតពី ២៥-៣០% ខ្ពស់ជាងគូប្រកួតរបស់ខ្លួននៅចិន និងវៀតណាម ហើយអត្រានេះមិនងាយដោះស្រាយចេញទេ បើសិនគ្មានកំណែទំរង់ដ៏ជ្រាលជ្រៅខាងអភិបាលកិច្ច និងសេដ្ឋកិច្ច ។ ទេសចរណ៍ នៅតែសំខាន់ស្លាប់រស់សំរាប់សេដ្ឋកិច្ច ថ្វីបើចរិតងាយប្រែប្រួលចុះឡើងរបស់វាគឺជាប្រភពនៃការព្រួយបារម្ភមួយក្តី ។ ម្យ៉ាងទៀត សមាហរណកម្មអន់ខ្សោយនៃវិស័យទេសចរណ៍ជាមួយនឹងវិស័យផ្សេងទៀតនៃសេដ្ឋកិច្ច បានរួមចំណែកធ្វើឱ្យតំលៃបន្ថែមទទួលបានមានកំរិតទាប ប៉ុន្តែមានផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានជាច្រើនដែលក្លាយជាបន្ទុកចំណាយដ៏ធ្ងន់ចំពោះប្រទេស ដូចជា ទេសចរផ្លូវភេទ ការពង្រីកគ្មានផែនការនូវសណ្ឋាគារ ផ្ទះសំណាក់ និងបនល្បែង និងការជួញដូរស្ត្រី និងកុមារ ។ ដូច្នេះ ចាំបាច់ត្រូវស្រាវជ្រាវរកប្រភពកំណើនមានស្ថិរភាពច្រើន ដូចជា ផ្នែកកសិកម្ម និងការកែច្នៃ, និងការធ្វើអាជីវកម្មលើទីផ្សារ*ក្នុងស្រុក* និងនៅបរទេស ។

ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ជាការសំខាន់ដែលស្រាវជ្រាវនូវគ្រប់ឱកាសល្អដែលអាចអនុញ្ញាតឱ្យកម្ពុជាមានស្ថិរភាព និងពង្រីកលទ្ធផលល្អដែលទទួលបានហើយនៅក្នុងឧស្សាហកម្ម និងទេសចរណ៍ ។ ឯផ្លូវខាងមុខគឺត្រូវធ្វើសមាហរណកម្មឱ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅ បង្កើនផលិតភាព ផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់កាន់តែច្រើនទៅលើវិនិយោគក្នុងស្រុក និងស្វែងរកយ៉ាងសកម្មនូវឱកាសល្អថ្មីៗនៃទីផ្សារក្នុងតំបន់ និងជាសាកល ។ ឧទាហរណ៍ មានសញ្ញាជាច្រើនបង្ហាញថា ការគួបផ្សំកត្តាមួយចំនួន អាចជួយការពារឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ ពីវិាសនានៃការបិទទ្វាររោងចក្រនៅឆ្នាំ២០០៥ ។ ក្នុងគំនិតនេះ មានការកិច្ចពិភាក្សាមួយចំនួនពីកំណែទំរង់នៃ "ច្បាប់ស្តីពីប្រភពដើម" ដែលអាចជួយសំរួលដល់ការនាំចេញផលិតផលកាត់ដេរកម្ពុជា ទៅសហភាពអឺរ៉ុប និងដែលនៅក្រោមច្បាប់បច្ចុប្បន្នគឺមិនអាចធ្វើកើតទេ ។ ម្យ៉ាងទៀត មានសញ្ញាជាច្រើនបង្ហាញថា ស្តង់ដារពលកម្ម និងការផ្តោតកំលាំងអភិវឌ្ឍទីផ្សារតូចៗដែលឧស្សាហកម្មនេះបានកំណត់យក គឺអាចមានប្រសិទ្ធភាពច្រើនច្រើនក្នុងការរក្សាការពារចំណែកទីផ្សារ ។ អង្កេតក្នុងពេលថ្មីៗមួយធ្វើដោយធនាគារពិភពលោក បានបង្ហាញថា អ្នកទិញចំបងៗនូវ ផលិតផលកាត់

ដេរកម្ពុជា ប្រហែលមិនដកការបញ្ជាទិញចេញពីកម្ពុជាទេ ក្នុងរយៈពេលខ្លី និងមធ្យមនេះ ។ ហើយសមាជិកភាពក្នុង WTO ក៏អាចជួយរៀបចំផ្លូវសំរាប់លំហូរចូលនូវ វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (FDI) ពីប្រទេសនានា ដូចជា ជប៉ុន ទៀតផង។

ដូច្នេះអនាគតដ៏ខ្លីខាងមុខ អាចមិនមែនយ៉ាប់យ៉ឺនដូចមានលើកឡើងជារឿយៗនោះទេ ថ្វីបើគ្រោះថ្នាក់វាអាចកើតឡើងបានពិតមែនក្តី ។ សេនារីយ៉ូដ៏អាក្រក់បំផុត គឺករណីដែលកសិកម្មត្រូវរងគ្រោះដោយការរាំងស្ងួតពីរឆ្នាំជាប់គ្នា (ប៉ុន្តែយើងយល់ថា វាមិនងាយរាំងដូច្នេះទេ) មានកើតជំងឺផ្តាសាយបក្សីមួយថ្មីទៀត ហើយវិធីសាស្ត្រនៃការរកទីផ្សារតូចៗរបស់ឧស្សាហកម្មកាត់ដេរបានទទួលបរាជ័យ ។ ថ្វីបើគេមិនអាចទាត់ចោលទាំងស្រុងនូវលទ្ធភាពកើតមានហេតុការណ៍អវិជ្ជមានទាំងនេះព្រមៗគ្នាក្តី ប៉ុន្តែ រឿងបែបនេះវាកំរខ្លាំងណាស់ ។ ក្នុងករណីវាកើតមានពិតមែន វាអាចអូសទាញឱ្យកំណើន ផសស ធ្លាក់ចុះក្រោម ២% ។

ចំពោះសេណារីយ៉ូល្អបំផុតគឺ យើងប្រមូលផលកសិកម្មបានយ៉ាងច្រើននៅឆ្នាំក្រោយ (មិនមែនជាការកំរទេ) កំណើនដ៏លឿនក្នុងវិស័យទេសចរណ៍ (ស្របតាមទិន្នាការក្នុងតំបន់) និងឧស្សាហកម្មកាត់ដេរមានស្ថិរភាពល្អ និងមានកំណើនវិជ្ជមាន (ដូចជា ដោយសារមានទីផ្សារថ្មីៗនៅអឺរ៉ុប) ។ ក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ កំណើន ផសស អាចនៅកៀកនឹងកំរិត ៥-៦% ដូចក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗ ។ តើសេនារីយ៉ូបែបនេះ វាកំរខ្លាំងណាស់ ឬយ៉ាងណា?

អ្នកកសាងគោលនយោបាយ និងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍នានា នឹងតាមដានដោយបារម្ភនូវការវិវត្តន៍សេដ្ឋកិច្ចក្នុងប៉ុន្មានខែ-ប៉ុន្មានឆ្នាំខាងមុខនេះ នៅពេលវាលាតត្រដាងចេញមក ។ របាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ចឆ្នាំ២០០៣ នេះ អាចជួយឱ្យមានការយល់ដឹងកាន់តែពេញលេញថែមទៀត ពីស្ថានភាពថ្មីៗ សំរាប់ប្រៀបធៀបជាមួយនឹងទិន្នន័យឆ្នាំ២០០៤ និង ២០០៥ នៅពេលដែលគេអាចរកវាបាន ។

របាយការណ៍នេះ មានពីរផ្នែក ។ ផ្នែកទី១ មានការពិនិត្យត្រួសៗពីស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច ព្រមទាំងផ្តល់ការប៉ាន់ស្មាន ផសស តាមវិស័យ និងតាមតំរូវការ (ការប្រើប្រាស់ វិនិយោគ

ពាណិជ្ជកម្ម រដ្ឋាភិបាល) ។ បន្ទាប់មក *របាយការណ៍* ពិនិត្យពីកត្តាអថេរម៉ាក្រូសេដ្ឋកិច្ច សំខាន់ៗ ដូចជា សាច់ប្រាក់ ថ្លៃទំនិញ អត្រាការប្រាក់ និងអត្រាប្តូរប្រាក់ រួចហើយបង្ហាញពី ជញ្ជីងទូទាត់ និងជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម ។

បច្ចុប្បន្នមានការឯកភាពជាទូទៅថា គោលនយោបាយបែបបុរាណដែលមិនសូវយក ចិត្តទុកដាក់ដល់កសិកម្ម និងការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ គឺត្រូវតែកែប្រែវិញ ដើម្បីឱ្យកម្ពុជាអាចទទួល បានផលប្រយោជន៍ពីឧត្តមភាពប្រៀបធៀបនៃ ការសំបូរដីធ្លី និងពលកម្មមានតំលៃទាប ។ លក្ខខណ្ឌត្រូវមានជាមុននៃការពង្រឹងកសិកម្មឡើងវិញ គឺកំណែទំរង់ដីធ្លី ក្នុងនេះការងារដ៏ សំខាន់បំផុតគឺ ការផ្តល់នូវប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីស្របច្បាប់ ដល់អ្នកកាន់កាប់ ឬអ្នកប្រើប្រាស់ដី ។ ផ្នែកទី ២ នៃរបាយការណ៍ បង្ហាញពី គំហើញក្នុងការសិក្សាថ្មីមួយរបស់ វបសអ ស្តីពីការផ្តល់ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី និងផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលទៅលើផលិតភាព និងប្រសិទ្ធភាពនៃកសិកម្ម កម្ពុជា ។

នៅចុងបញ្ចប់នៃរបាយការណ៍ មានឧបសម្ព័ន្ធមួយផ្តល់នូវ ទិន្នន័យស្តីពីអថេរសេដ្ឋកិច្ច សំខាន់ៗក្នុងរយៈ ១០ឆ្នាំមកដល់ឆ្នាំ២០០៣ គឺមាន ទិន្នន័យស្តីពី ការងារ ផសស ការនាំចេញ នាំចូល ចំណូលនិងចំណាយថវិកា ជញ្ជីងទូទាត់និងជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម ។

ដូចសព្វដងដែរ គួររំលឹកពីការត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះគុណភាពទិន្នន័យ ។ ថ្វីបើក្រសួង មួយចំនួនបង្កើតទិន្នន័យបានហើយក្តី (ជួនកាលមានការប្រឹងប្រែងជាន់គ្នា) ប៉ុន្តែគេមិនទាន់ បង្កើតបាននៅឡើយទេនូវ ប្រព័ន្ធប្រមូលផ្តុំមួយសំរាប់ ចងក្រង បន្សីុគ្នា ឬផ្គុំទិន្នន័យបានពី ក្រសួងនានា ដែលអាចជួយកាត់បន្ថយកំហុស ឬលេខល្មៀងផ្សេងៗបានមួយកំរិតធំ ។ របាយការណ៍នេះ មិនអាចរកឃើញកំហុសជាក់ស្តែងបែបនេះបានទេ ប៉ុន្តែយ៉ាងដូច្នេះក៏មិនមែន មានន័យថា វាគ្មានសោះនោះដែរ ។

K.A.S. Murshid

នាយកស្រាវជ្រាវ

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណដ៏ជ្រាលជ្រៅដល់អ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ទាំងអស់ ដែលបានចំណាយពេលដ៏មានតំលៃដើម្បីផ្តល់ចំលើយចំពោះសំនួរទាំងឡាយ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណជាពិសេសចំពោះមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងពាណិជ្ជករ ទាំងនៅកំរិតជាតិ និងមូលដ្ឋាន ដែលបានឆ្លើយសំភាសន៍ និងផ្តល់ពត៌មានសំខាន់ៗដល់ក្រុមស្រាវជ្រាវ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធ ទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ច្រើនណាស់ពីសហប្រតិបត្តិការរបស់ ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា, ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ, ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា, វិជ្ជាស្ថានជាតិស្ថិតិ, ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ និងក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ។

ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណដល់បណ្ឌិត K.A.S. Murshid នាយកស្រាវជ្រាវ និង បណ្ឌិត Mustafa Mujeri ដែលបានពិនិត្យឯកសារឡើងវិញ ព្រមទាំងផ្តល់យោបល់ជួយកែលំអផ្សេងៗ និង លោក Larry Strange ជានាយកប្រតិបត្តិនៃ វិបសអ ដែលបានគាំទ្រដល់ការសិក្សានេះ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធក៏សូមអរគុណដល់ សហការីទាំងអស់ ជាពិសេស កញ្ញា អ៊ូច ច័ន្ទតារានី និងលោក តុង គឹមសុន ដែលបានរួមចំណែកដោយផ្ទាល់ដល់ការកសាងរបាយការណ៍ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណជាពិសេសដែរដល់លោក Allen Myers ដែលបានជួយកែសំរួលអត្ថបទរបាយការណ៍ និង លោក Ray Hossinger អ្នកគ្រប់គ្រងប្រតិបត្តិ និងបុគ្គលិករដ្ឋបាលនិងហិរញ្ញវត្ថុរបស់ វិបសអ ដែលបានផ្តល់ការគាំទ្រយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពខាងផ្នែកសំភារៈ និងភស្តុភារ ។

នៅទីបញ្ចប់ ក្រុមអ្នកនិពន្ធ និង វិបសអ សូមថ្លែងអំណរគុណដល់ Danida, មូលនិធិ Rockefeller និងជំនួយអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិស៊ុយអែត ចំពោះការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ។ ក្រុមអ្នក

និពន្ធ សូមអរគុណដល់ គំរោងរដ្ឋបាល និងគ្រប់គ្រងដីធ្លី នៅក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ដែលបានអនុញ្ញាតឱ្យប្រើផ្នែកខ្លះៗ នៃសេចក្តីព្រាងរបាយការណ៍ស្តីពី អង្កេតជាមូលដ្ឋានលើការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី សំរាប់កសាងឯកសារនេះ ។

កង ច័ន្ទតារ័ត្ន និង លីវ ដាណែត

Brett Ballard និង សូ សុវណ្ណារិទ្ធិ

ធ្នូ ២០០៤, ភ្នំពេញ, កម្ពុជា

ផ្នែកទី ១

ស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៣

ដោយ កង ច័ន្ទតារារ័ត្ន និង លីវ ដាណែត

១.១ ស្ថានភាពទូទៅ

នៅឆ្នាំ២០០៣ កំណើនផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប (ផសស) របស់កម្ពុជា បានធ្លាក់ចុះដល់ ៤,៤% ធៀបនឹង ៥,៣% នៅឆ្នាំ២០០២ ដោយសារការថយចុះផ្នែកសេវាកម្ម និងឧស្សាហកម្ម ដែលបានកាត់កងគ្នានឹងកំណើនក្នុងផ្នែកកសិកម្ម ។

កសិកម្មកើនឡើង ២,២% នៅឆ្នាំ២០០៣ គឺលឿនជាងឆ្នាំ២០០២ ។ ថ្វីបើអនុវិស័យ បសុសត្វ និងបសុបក្សី ការនេសាទ ព្រៃឈើ និងការកាប់ឈើ បានរួមចុះក្តី ប៉ុន្តែអនុវិស័យខាង ដំណាំដំដុះមានដំណើរការល្អ ដែលនាំឱ្យមានការរីកចំរើនជាទូទៅគួរកត់សំគាល់ ។

ម្យ៉ាងទៀត កំណើនផ្នែកឧស្សាហកម្មបានថយចុះដល់ ១១% នៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ១៣,៨% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ទោះបីឧស្សាហកម្មកាត់ដេរមានដំណើរការយ៉ាងប្រពៃដោយអត្រា កំណើនស្ទុះដល់ ២២,៥% នៅឆ្នាំ២០០៣ ក្តី ប៉ុន្តែការធ្លាក់ចុះ ៣% ក្នុងផ្នែកសំណង់បានប៉ះ ពាល់ដល់កំណើននៃផ្នែកឧស្សាហកម្ម ។

ដូចគ្នាដែរ ផ្នែកសេវាកម្មបានធ្លាក់កំណើន ពី ៥,៥% នៅឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ២,៥% នៅឆ្នាំ២០០៣ ។ ការធ្លាក់ចុះនេះបណ្តាលជាសំខាន់ពីការធ្លាក់ចុះក្នុងផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន ដែលសុទ្ធតែជាប់ទាក់ទងនឹងវិស័យទេសចរណ៍ ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ ទេសចរ

បរទេសចូលមកកម្ពុជា ធ្លាក់ចុះ ១១% ធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ ដែលប្រហែលមកពីការធ្វើកុប្បកម្ម ប្រឆាំងថៃ ការផ្ទុះជំងឺ SARS និង ការមានសង្គ្រាមដឹកនាំដោយសហរដ្ឋអាមេរិកនៅអ៊ីរ៉ាក់ ។

ស្ថានភាពចំណាយ បានឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងល្អនូវរូបភាពក្នុងផ្នែកផលិតកម្ម ។ ចំណាយប្រើប្រាស់កើនបាន ៦% គឺខ្ពស់ជាងកំណើននៅឆ្នាំ២០០២ បន្តិច ។ ដោយចំណាយផ្នែកឯកជននៅថេរ ដូច្នេះយើងអាចសន្និដ្ឋានថា អត្រាកំណើនខ្ពស់នៃការប្រើប្រាស់ វាឆ្លុះបញ្ចាំងពីកំណើនកាន់តែលឿននៃចំណាយសាធារណៈ ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ ចំណាយប្រើប្រាស់សាធារណៈ កើន ១១% ធៀបនឹង ៩,៧% នៅឆ្នាំ២០០២ ។

ផ្ទុយទៅវិញ កំណើនវិនិយោគសរុបបានធ្លាក់ចុះខ្លាំងមកត្រឹម ៧,៥% នៅឆ្នាំ២០០៣ ដែលបណ្តាលពីការធ្លាក់ចុះទាំងផ្នែកវិនិយោគសាធារណៈ និងឯកជន ។ ទោះជា គោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះចំណាយមូលធន គ្មានការប្រែប្រួលក្តី ក៏ការធ្លាក់ចុះចំណាយសាធារណៈសំរាប់វិនិយោគ គឺបណ្តាលពីការធ្លាក់ចុះនៃការអនុវត្តន៍ថវិកាជាតិ (ឬចំណាយជាក់ស្តែង) ។ វិនិយោគដោយផ្នែកឯកជន ធ្លាក់ចុះ ៣,៤% នៅឆ្នាំ២០០៣ ដោយសារមានការកាត់បន្ថយវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស អស់ ២១% ។ ប៉ុន្តែ វិនិយោគទុនឯកជនក្នុងស្រុកបានកើន ១,៥% ។

ការនាំចេញដែលនាំមុខដោយផលិតផលសំលៀកបំពាក់ កើន ១៦,៨% នៅឆ្នាំ២០០៣ គឺលើសពីឆ្នាំ២០០២ ដែលមានតែ ១១,៥% ។ ក្នុងជាមួយគ្នា ការនាំចូលកើន ១២,២% ជាពិសេស សាច់ក្រណាត់ ផលិតផលប្រេងឥន្ធនៈ យានយន្ត និងសំភារៈសំណង់ ។

វិន័យខាងសារពើពន្ធ បានកែលំអឡើងនៅឆ្នាំ២០០៣ ដោយ ឱនភាពសាធារណៈសរុប ធ្លាក់ចុះដល់ ២៤៨,៧លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ដែលកាលពីឆ្នាំ២០០២ មានដល់ ៣០៧,៣ លានដុល្លារ ។ គិតជាភាគរយនៃ ផសស ឱនភាពសាធារណៈសរុប ធ្លាក់ចុះដល់ត្រឹម ៦,៦% នៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៨,៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ។

ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា បានរឹតបន្តឹងការផ្គត់ផ្គង់ប្រាក់សាច់ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ ដោយបង្កើនវាយឺតៗក្នុងអត្រាត្រឹម ១៥% ធៀបនឹង ៣៣,៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ប៉ុន្តែប្រាក់រៀលនៅតែចុះថ្លៃអស់ ២% ធៀបនឹងដុល្លារ ក្នុងចន្លោះឆ្នាំ២០០២ និង ២០០៣ ។

ឱនភាពពាណិជ្ជកម្ម បានថយចុះបន្តិចវិញមកត្រឹម ៥៤៩,៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៥៦៣លានដុល្លារ នៅឆ្នាំ២០០២។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ក៏ជញ្ជីងទូទាត់សរុបរបស់កម្ពុជានៅឆ្នាំ២០០៣ នៅមានអតិរេកដោយសារកំណើនកំចី និងការផ្ទេរប្រាក់ជាផ្លូវការ ប៉ុន្តែអតិរេកនេះថយចុះពី ១៧២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ៣០,៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ ២០០៣ ។ រឿងនេះបណ្ដាលឱ្យមានកំណើនតែបន្តិចបន្តួចនៅក្នុង ធនបំរុងបរទេសរបស់ ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា ដែលមានទំហំ ៤៣,៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២-០៣ ធៀបនឹង ១៧៧លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១-០២ ។

១.២ ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប តាមផ្នែក

១.២.១ កសិកម្ម

ផ្ទុយពីឆ្នាំ២០០២ កសិកម្មកម្ពុជាបានស្ទុះឡើងវិញដោយកើន ២,២% នៅឆ្នាំ២០០៣ ក្នុងនេះផលិតកម្មផលដំណាំជាកត្តាជំរុញចំបងគេ ដោយបានប៉ះប៉ូវលើសពីបានគ្រប់គ្រាន់នូវការធ្លាក់ចុះក្នុងអនុវិស័យផ្សេងទៀតដូចជា បសុសត្វ បសុបក្សី និងការនេសាទ ជាដើម ។

យោងតាមក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ផលិតកម្មស្រូវ កើនពី ៣,៨លានតោននៅឆ្នាំ២០០២ ដល់ ៤,៧លានតោននៅឆ្នាំ២០០៣ ដែលនេះជាផលិតកម្មខ្ពស់បំផុតក្នុងប៉ុន្មានទសវត្សរ៍កន្លងទៅនេះ ។ ផលិតកម្មស្រូវវស្សា កើន ៣១,៦% ដែលប៉ះប៉ូវបានលើសពីគ្រប់គ្រាន់នូវលទ្ធផលអន់ខ្សោយនៃស្រូវប្រាំង[១] ។ បាត់ដំបងដែលជាខេត្តផលិតស្រូវដ៏ចំបងជាប់ចំណាត់ថ្នាក់ទី៤ បានផលិតស្រូវកើនពីរដងដល់ ៤៤៦.៣៩៩តោន ធៀបនឹង ២៩៥.៥១១តោននៅឆ្នាំ២០០២ ។ ផលិតផលស្រូវនៅខេត្តតាកែវ កើន ២៦,៤% ដល់ ៦១៦.៧៥៧តោន

---

[១] ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ (២០០៤) ។

ដែលធ្វើឱ្យខេត្តនេះ មានចំណាត់ថ្នាក់លេខ ២ នៅក្រោមខេត្តព្រៃវែង ដែលផលិតបាន ៦៣៩.៤៥២តោន ។

ជាមួយនឹងកំនើនផ្នែកផលិតកម្មស្រូវ ក៏មានការធ្លាក់ចុះខាងផ្នែកបសុសត្វ បសុបក្សី និង ការនេសាទ ។ ការចាប់ត្រីទឹកសាបធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំងដល់ ៣០៨.៧៥០តោន រឺ ១៤.៣% តិច ជាងឆ្នាំ២០០២ ទោះបីខេត្តនេសាទសំខាន់ៗ ដូចជា កណ្តាល កំពង់ឆ្នាំង ជាដើមទទួលបាន លទ្ធផលលើសពីផែនការក្តី ។ ដោយសារផែនការចាប់ត្រីទឹកសាបឆ្នាំ២០០៣ វាស្មើគ្នានឹងឆ្នាំ ២០០២ (៣៤៤.៨០០តោន) ដូច្នេះការធ្លាក់ចុះសរុប គឺបណ្តាលពីការថយចុះក្នុងខេត្តឯ ទៀតៗ ។ ដោយឡែកខេត្តសៀមរាបដែលស្ថិតក្នុងក្រុមខេត្តចាប់ត្រីបានច្រើនៗជាងគេ គឺសំរេច បានតែ ៧៦.៤% នៃផែនការប៉ុណ្ណោះ ធៀបនឹង ៨៧.១% ក្នុងឆ្នាំ២០០២ ។ រឿងនេះបង្ហាញពី ការធ្លាក់ចុះបរិមាណត្រីចាប់បានយ៉ាងគំហុកដល់ត្រឹម ២៩.៨០០តោននៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៣៤.០០០តោននៅឆ្នាំ២០០២ ។ តាមយោបល់មន្ត្រីនាយកដ្ឋានជលផល ការធ្លាក់ចុះផលត្រី ទឹកសាបនៅតាមខេត្តភាគច្រើននេះ គឺបណ្តាលពីគោលនយោបាយកាត់បន្ថយឡូត៍នេសាទ (ដោយរដ្ឋបានបើកចំហផ្ទៃទឹកជាច្រើនឱ្យសាធារណជនប្រើប្រាស់) ។ម្យ៉ាងទៀត កំណើនការ នាំចូលកូនត្រីពីប្រទេសជិតខាង ពិសេស ថៃ បានកាត់បន្ថយតំលៃបន្ថែមដែលវិស័យនេសាទ បានរួមចំណែកដល់ ផសស ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ ។

១.២.២ ឧស្សាហកម្ម និងសំណង់

នៅឆ្នាំ២០០៣ ផ្នែកឧស្សាហកម្មកើន ១១% គឺយឺតជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានក៏រិត ១៣.៨% ។ ដោយឡែកកំណើនល្បឿនលូតលាស់នៅក្នុងឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ ត្រូវបានកាត់កងមកវិញ ដោយការធ្លាក់ចុះក្នុងសកម្មភាពសំណង់ ។

ផលិតកម្មផ្នែកវាយនភណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង កើនដល់ ១.៨ពាន់លាន ដុល្លារ ធៀបនឹង ១.៤ពាន់លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។ បើគិតតាមក៏រិតថ្លៃនៅឆ្នាំ២០០០ អនុវិស័យនេះតំណាងឱ្យ ១៥% នៃ ផសស ឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ១៣% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ កំណើនផលិតកម្មក្នុងឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ ប្រហែលជាប់ទាក់ទិននឹងការ

បន្ថែមកូតាអោយដោយសហរដ្ឋអាមេរិកនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ម្យ៉ាងទៀត កំណើនលំហូរចូលនូវកិច្ចសន្យាម៉ៅការបន្តពី ចិន ដែលជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់សំខាន់សំរាប់ទីផ្សារនៅសហរដ្ឋអាមេរិក បានជួយទ្រទ្រង់ដល់ការផលិតសំលៀកបំពាក់កាលពីឆ្នាំមុន[២] ថ្វីបើមានការធ្លាក់ចុះនូវការបញ្ជាទិញពីក្រៅប្រទេស ដោយសារការបារម្ភផ្សេងៗទាក់ទិននឹងការបោះឆ្នោតជាទូទៅក្តី ។ គេរំពឹងថាអ្នកផ្គត់ផ្គង់អន្តរជាតិមកពីចិន នៅតែម៉ៅការបន្តការកាត់ដេរមកឱ្យកម្ពុជា ដោយសារពួកគេមានផែនការធ្វើជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់ដ៏ធំសំរាប់ទីផ្សារពិភពលោក បើយោងតាមអង្កេតរបស់ វិបសអស្តីពីឧស្សាហកម្មកាត់ដេរនៅកម្ពុជា[៣] ។ តាមវិធីនេះ រោងចក្រកាត់ដេរមួយចំនួននៅកម្ពុជាអាចនឹងរស់រានតទៅទៀតបាន បន្ទាប់ប្រព័ន្ធកូតាត្រូវផុតកំណត់នៅចុងឆ្នាំ២០០៤ ។ ប៉ុន្តែឧបសគ្គចំបងៗចំពោះការប្រកួតប្រជែងជាអន្តរជាតិរបស់វិស័យកាត់ដេរកម្ពុជា ហាក់ដូចជានៅតែគ្មានដំណោះស្រាយដដែល[៤] ។ ខណៈដែលបញ្ហាចោទទាក់ទិននឹងការរត់ការឯកសារ បានធូរស្រាលឡើងតាមការតឹរមនីតិវិធីការងារការិយាល័យ និងការកាត់បន្ថយពេលប្រគល់ទំនិញក្តី ក៏កង្វះឧស្សាហកម្មគាំទ្រផ្សេងៗ ដូចជា វាយនភណ្ឌ ជាដើម វានៅតែប៉ះពាល់ដល់ភាពប្រកួតប្រជែងជាអន្តរជាតិនេះនៅឡើយ ។ ដើម្បីបង្កើតឧស្សាហកម្មគាំទ្រប្រភេទខ្លះដូចជាវាយនភណ្ឌជាដើម គេត្រូវបំពេញឱ្យបានជាមុននូវលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចជា ការផ្គត់ផ្គង់អគ្គិសនីឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ និងប្រព័ន្ធដឹកជញ្ជូនមានប្រសិទ្ធភាពល្អជាដើម ។ ដោយហេតុថា ស្ថានភាពដែលកំពុងផុសឡើងវាជាប់ទាក់ទងនឹងការដកចេញនូវកិច្ចព្រមព្រៀងក្រណាត់គ្រប់មុខ (Multi-fiber Agreement: MFA) ដូច្នេះ រោងចក្រកាត់ដេរជាច្រើនទំនងជាមិនអាចរស់រានបានទេនៅក្រោយឆ្នាំ២០០៤ ។

---

[២] យោងតាមបទសំភាសន៍ជាមួយសមាគមកាត់ដេរកម្ពុជា ។

[៣] អង្កេតបានធ្វើកាលពីឆ្នាំ២០០៣ ដោយរួមសហការជាមួយវិទ្យាស្ថានអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច (IDE) ស្តីពីភាពប្រកួតប្រជែងនៃឧស្សាហកម្មកាត់ដេរនៅកម្ពុជា ។

[៤] សូមអាន Kang, C. and S. Chan (2003) ។

អនុវិស័យចំបងទី២ ក្នុងឧស្សាហកម្មកម្ពុជា គឺផ្នែកសំណង់ ដែលជាមធ្យមផ្តល់ប្រហែល ៦% នៃ ផសស ហើយចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០២ តែងមានកំណើនជាប់ជានិច្ច ។ ជាអកុសលនៅឆ្នាំ២០០៣ សកម្មភាពសំណង់ធ្លាក់ចុះ ៣% ពីកំរិតតំលៃបន្ថែម ២៤៩លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ២៤១លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ បើគិតតាមកំរិតថ្លៃថេរនៅឆ្នាំ២០០០ ។ រឿងនេះឆ្លុះបញ្ចាំងពីការធ្លាក់ចុះទាំងក្នុងចំណាយសាធារណៈ និងឯកជន ក៏ដូចជាពីកំណើនការប្រើប្រាស់សំភារៈសំណង់នាំចូល ។

ការធ្លាក់ចុះជាទូទៅនៃវិនិយោគឯកជន វាបង្ហាញពីការថយចុះសកម្មភាពសំណង់ ។ ក្នុងនេះនាយកដ្ឋានសុរិយោដី និងភូមិសាស្ត្រ នៃសាលាក្រុងភ្នំពេញ បានអនុម័តគំរោងសំណង់ ៧១៧គំរោង(រឺ ១,២២លាន ម.^{២}) នៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៧៦៩គំរោង (១,៧៦លាន ម.^{២}) នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ចំណែកចំនួនសំណង់ភូមិគ្រឹះធ្លាក់ចុះ ១១,៣% មកត្រឹម ១៤១គំរោងនៅឆ្នាំ២០០៣ រីឯសំណង់ផ្ទះល្វែងធ្លាក់ចុះពី ៥៣៥គំរោងនៅឆ្នាំ២០០២ មកនៅត្រឹម ៤៩៣គំរោងនៅឆ្នាំ២០០៣ ហើយនេះជាតួលេខទាបបំផុតចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៥ មក។ ដូចគ្នាដែរ ផ្ទៃក្រឡាសរុបនៃគំរោងសំណង់ដែលបានចុះកិច្ចសន្យា បានរួមចុះ ៣០,៦% នៅឆ្នាំ២០០៣ ដែលបណ្តាលជាសំខាន់ដោយការថយចុះសំណង់ផ្ទះល្វែងពី ១,៥លានម.^{២} មកត្រឹម ០,៦១លានម.^{២} ។ តាមនេះ តំលៃគំរោងសំណង់ដែលបានអនុម័តនៅឆ្នាំ២០០៣ ធ្លាក់ចុះមកត្រឹម ១៩៩លានដុល្លារ ដែលកាលពីឆ្នាំ២០០២ មានដល់ ២២០លានដុល្លារ ។ ការធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំងនេះ វាស្របគ្នានឹងការថយចុះយ៉ាងច្រើន (៤៩%) នៃតំលៃសំណង់ផ្ទះល្វែងនៅឆ្នាំ២០០៣ ។

ទិន្នាការជាទូទៅនៃសំណង់ឯកជននៅកម្ពុជា ក៏អាចមើលឃើញតាមការនាំចូលសំភារៈសំណង់ ស៊ីម៉ងត៍ និងដែកថែប ដែរ ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ កម្ពុជាបាននាំចូលសំភារៈសំណង់មានតំលៃត្រឹម ៨០,៨លានដុល្លារ ដែលកាលពីឆ្នាំ២០០២ មានដល់ ៩៧,៤លានដុល្លារ ។ ដោយឡែក ការនាំចូលដែកថែបធ្លាក់ចុះមកត្រឹម ២៥,១លានដុល្លារ រឺ ៣២% តិចជាងកាលពីមួយឆ្នាំមុន (សូមមើលក្រាហ្វិក១.១) ។

ប៉ុន្តែកត្តាចំបងនៃការធ្លាក់ចុះផ្នែកសំណង់ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ គឺកាត់បន្ថយចំណាយមូលធនសាធារណៈ ។ ចំណាយសាធារណៈលើការសាងសង់នៅឆ្នាំ២០០៣ មានត្រឹម ២៩៤លានដុល្លារ គឺថយចុះ ១៧% ធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ ។ រឿងនេះបណ្តាលជាសំខាន់ពីការថយចុះក្នុងគំរោង និងដែលតំណាងឱ្យប្រហែល ៧១,៥% នៃចំណាយមូលធន ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ ជំនួយពីក្រៅប្រទេសជាគំរោងផ្សេងៗ ធ្លាក់ចុះមកនៅត្រឹម ៨០៦,៣លានរៀល (២០២,១លានដុល្លារ) ដែលកាលពីឆ្នាំ២០០២ មានរហូតដល់ ១.០៧៩លានរៀល (២៧៥លានដុល្លារ) ។

ក្រាហ្វិក ១.១: ការនាំចូលស៊ីម៉ង់ត៍ និងដែកថែបរបស់កម្ពុជា (ពាន់តោន)

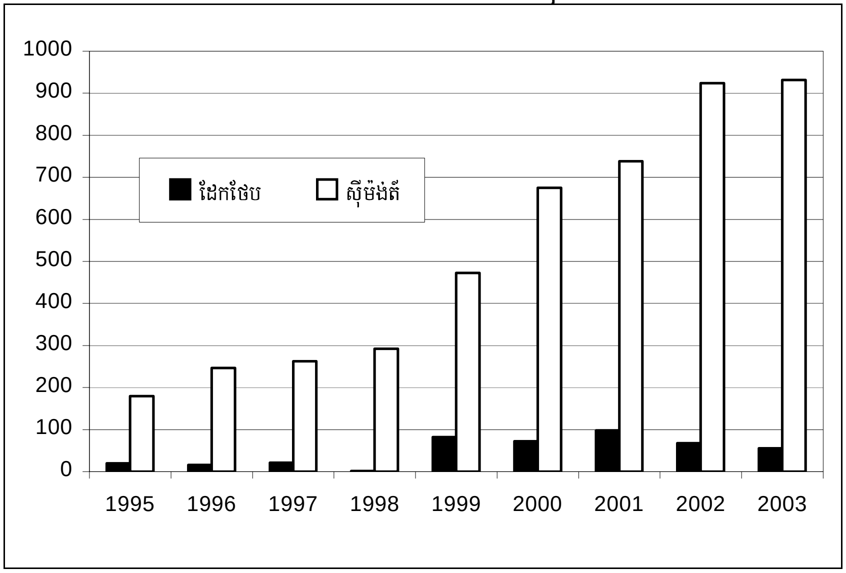

ប្រភព: ទិន្នន័យប្រមូលបានពីនាយកដ្ឋានគយ និងរដ្ឋាករ

ថ្វីបើមានចំណែកក្នុង ផសស តូចជាងឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ និងសំណង់ក្តី ក៏អនុវិស័យ "ស្បៀងអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់" និង "ឧស្សាហកម្មផ្សេងទៀត" នៅតែចូលរួមចំណែកជាតំលៃបន្ថែមបានច្រើនគួរកត់សំគាល់ រហូតដល់ ៨៨,៤លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៨៦,៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។ តំលៃបន្ថែម បានពី "ឧស្សាហកម្មផ្សេងទៀត" កើនដល់ ៣៧,២លានដុល្លារ ។ យោងតាមរបាយការណ៍ពី CDC គំរោងវិនិយោគខាងកែច្នៃអាហារ និង

កសិឧស្សាហកម្ម (ដែលកត់ត្រាក្នុងឧស្សាហកម្មផ្សេងទៀត) កើនពី ៣៦,៧លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ដល់ ៤៣,៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ដែលក្នុងនេះ ៩៣% ជាវិនិយោគក្នុងស្រុក។

១.២.៣ សេវាកម្ម

នៅឆ្នាំ២០០៣ វិស័យសេវាកម្មកម្ពុជា កើនបានតែ ២,៥% គឺយឺតជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានកំរិត ៥,៥% ។ ការធ្លាក់ចុះផ្នែកសណ្ឋាគារនិងភោជនីយដ្ឋាន (ដែលរួមចុះ ១,៣% នៅឆ្នាំ ២០០៣) ក៏ដូចជាខាងផ្នែកពាណិជ្ជកម្មជាទូទៅ បានធ្វើឲយចុះដល់ស្ថានភាពសរុប ។

អនុវិស័យ "សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន" មាននិន្នាការប្រែប្រួលស្របគ្នានឹងវិស័យទេសចរណ៍ ព្រោះថានៅឆ្នាំ២០០៣ ចំនួនទេសចរអន្តរជាតិមកទស្សនាកម្ពុជាបានថយចុះ ។ ការធ្លាក់ចុះវិស័យទេសចរណ៍ ជាប់ទាក់ទិននឹងកុប្បកម្មប្រឆាំងថៃ (ដែលនាំឱ្យមានការបិទព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ អស់ប្រហែលបីខែ) ការផ្ទុះជំងឺ SARS និងសង្គ្រាមដឹកនាំដោយសហរដ្ឋអាមេរិកនៅអ៊ីរ៉ាក់ នៅដើមឆ្នាំ២០០៣ ។ ម្យ៉ាងទៀត ភាពមិនច្បាស់លាស់នៅជុំវិញការបោះឆ្នោតកំរិតជាតិកាលពីខែកក្កដា ក៏ទំនងជាបានរួមចំណែកដល់ការធ្លាក់ចុះនេះដែរ ។ យោងតាមក្រសួងទេសចរណ៍ កម្ពុជាបានទទួលទេសចរបរទេស ៧០១.០១៤នាក់នៅឆ្នាំ២០០៣ រឺ ១១% តិចជាងឆ្នាំ២០០២[៥] ។ ទេសចរបរទេសចូលតាមផ្លូវអាកាស មកដល់ អាកាសយានដ្ឋានអន្តរជាតិក្រុងភ្នំពេញ និងសៀមរាប ក្នុងអំឡុងពេលនេះ បានធ្លាក់ចុះ ១៦% (រឺ ២៦៩.៦៧៤នាក់) និង ៨% (រឺ ១៨៦.២៩៨នាក់) រៀងគ្នា ។ ទេសចរអន្តរជាតិចូលតាមផ្លូវគោក និងផ្លូវទឹក ដែលមាន ៦៥% ក៏ធ្លាក់ចុះអស់ប្រហែល ៧% ដែរនៅឆ្នាំ២០០៣ ។

ចំនាយរបស់ទេសចរបរទេសក៏ធ្លាក់ចុះដែរ។ តាមការប៉ាន់ស្មានរបស់ក្រសួងទេសចរណ៍ ចំណាយសរុបរបស់ទេសចរបរទេសធ្លាក់ចុះដល់ ៣៤៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ រឺ ធ្លាក់ចុះ ៩% ធៀបនឹងកាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ ទោះបី ចំណាយមធ្យមរបស់ទេសចរម្នាក់ក្នុងមួយថ្ងៃ កើនពី ៨ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ដល់ ៩ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ក្តី ក៏កំណើននេះត្រូវបានកាត់កងចុះវិញ

---

[៥] ក្រសួងទេសចរណ៍ (២០០២) ។

ដោយសាររយៈពេលស្នាក់នៅកម្ពុជា គឺខ្លីជាងមុន ត្រឹមតែ ៥,៥ថ្ងៃនៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៥,៨ថ្ងៃនៅឆ្នាំ២០០២ ។ អត្រាបំពេញបន្ទប់សណ្ឋាគារក៏ធ្លាក់ចុះដែរ គឺ ៤៥% នៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៥០% កាលពីមួយឆ្នាំមុន ។

ទោះបីមានភាពរីករវទាំងនៅក្នុងប្រទេស និងក្រៅប្រទេសក្តី ក៏ទេសចរក្នុងស្រុកបាន កើនឡើង ក្នុងនេះមកទស្សនាខេត្តសៀមរាបកើន ៤១% ដល់ ១៣២.៦៤៣នាក់ ។ ការធ្វើ ដំណើរតាមផ្លូវគោក កើនពី ៦៥.១១៩នាក់នៅឆ្នាំ២០០២ ដល់ ១០៤.៩៦០នាក់នៅឆ្នាំ២០០៣ រឺកើនឡើង ៦១% ។

ការស្ពឹកទ្រឹងផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលមានទាំងសកម្មភាពលក់ដុំ និងលក់រាយ បានរួម ចំណែកធ្វើឱ្យធ្លាក់ចុះផ្នែកសេវាកម្ម ។ តំលៃបន្ថែមខាងផ្នែកសេវាកម្មធ្លាក់ចុះពី ៣៧១,៤លាន ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ៣៦៧,៥លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ ដោយសារកម្ពុជាបាន ពន្លឿនសេរីភាវូបនីយកម្មផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ, ថ្លៃទំនិញ និងសេវាក្នុងស្រុក ត្រូវតែបញ្ចុះ ដើម្បីប្រកួតប្រជែងនឹងទំនិញនាំចូល ដូច្នេះប្រាក់ចំនេញត្រូវតែថយចុះ[៦] ។ ម្យ៉ាងទៀត លក្ខខណ្ឌ ផលិតកម្មកម្ពុជា មិនអំណោយផលទេ ដោយសារកំរៃផ្សេងៗមានកំរិតខ្ពស់ (ជាពិសេសទាក់ទិន នឹងការដឹកជញ្ជូន) បច្ចេកវិទ្យាចាស់គំរិល និងជំនាញគ្រប់គ្រងទន់ខ្សោយ ។

១.៣ ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប ~ តាមប្រភេទតំរូវការ

១.៣.១ ការប្រើប្រាស់

អត្រាកំណើនចំណាយប្រើប្រាស់ ដែលតំណាងឱ្យ ៨៧% នៃចំណាយជាតិសរុប បានកើនបន្តិច បន្តួចពី ៥,៦% នៅឆ្នាំ២០០២ ដល់ ៦% នៅឆ្នាំ២០០៣ ដោយសារកំណើនចំណាយប្រើប្រាស់ សាធារណៈជាសំខាន់ ។

---

៦ Kang, C (2002) ។

នៅឆ្នាំ២០០៣ ចំណាយប្រើប្រាស់សាធារណៈ សំរេចបាន ១០០% នៃផែនការចំណាយក្នុងច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០៣ ដោយឡើងដល់ ១.៧៥៨ពាន់លានរៀល (៤៤០,៣លានដុល្លារ) ។ ធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ ចំណាយប្រើប្រាស់សាធារណៈពិត កើន ១១% គឺខ្ពស់ជាងឆ្នាំមុនដែលមានត្រឹម ៩,៧% ។ ក្នុងចំនាយប្រើប្រាស់សាធារណៈសរុប មាន ៦១៤,៧ពាន់លានរៀល (១៥៤,២ លានដុល្លារ) ជាចំណាយលើបៀវត្សរ៍រដ្ឋបាលស៊ីវិលនិងការពារជាតិ និង ១.១៤៣,៤ពាន់លានរៀល (២៨៦,២លានដុល្លារ) ជាចំនាយមិនមែនបៀវត្សរ៍ដូចជា ប្រាក់ផ្ទេរផ្សេងៗខាងសង្គមកិច្ច និងសេដ្ឋកិច្ច ។ យោងតាមច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០៣ បៀវត្សរ៍សំរាប់រដ្ឋបាលស៊ីវិលនិងការពារជាតិ កើន ៣០% និង ៦,៧% រៀងគ្នា ។ កំណើនបៀវត្សរ៍ជាក់ស្តែងខាងរដ្ឋបាលស៊ីវិលមានត្រឹមតែ ២៦,៦% ចំណែកឯខាងការពារជាតិកើនលើសគំរិតគ្រោងទុកដល់ ៨,៣% ប៉ុន្តែគិតជាសរុប ចំនាយលើបៀវត្សរ៍បានធ្វើតាមផែនការកំណត់ ។

១.៣.២ វិនិយោគ

ក្រោយពីបានកើនឡើងនៅឆ្នាំ២០០២ ចំណាយវិនិយោគរួមចុះវិញនៅឆ្នាំ២០០៣ អស់ ៧,៥% ដែលបណ្តាលពីការថយចុះទាំងវិនិយោគសាធារណៈ និងវិនិយោគឯកជន ។

គិតជាភាគរយនៃ ផសស វិនិយោគសាធារណៈធ្លាក់ចុះពី ៩,៨% នៅឆ្នាំ២០០២ ដល់ត្រឹម ៧,៨% នៅឆ្នាំ២០០៣ (សូមមើលក្រាហ្វិក១.២) ។ ការធ្លាក់ចុះយ៉ាងធំនៃចំណាយវិនិយោគសាធារណៈ មិនមែនមកពីគោលនយោបាយធ្វើផែនការនោះទេ ប៉ុន្តែមកពីការអនុវត្តន៍ថវិកា ។ មូលហេតុសំខាន់នៃការធ្លាក់ចុះនេះគឺ ការកាត់បន្ថយគំរោងនានាដែលផ្តល់ថវិកាដោយអន្តរជាតិ ហើយរឿងនេះជាប់ទាក់ទិននឹងការយឺតយ៉ាវក្នុងការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលថ្មី ។

ដូចគ្នាដែរ នៅឆ្នាំ២០០៣ វិនិយោគឯកជនសរុបថយចុះអស់ ៣% ដល់ ៧៨៣លានដុល្លារ ។ ថ្វីបើវិនិយោគឯកជនក្នុងស្រុក កើនបាន ១,៥% ដល់ ៤១៤លានដុល្លារក្តី ក៏វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (FDI) ធ្លាក់ចុះយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរអស់ ២១% (៧៧លានដុល្លារ) ។ ជាទូទៅ FDI ប្រែប្រួលចុះឡើងពីមួយឆ្នាំទៅមួយឆ្នាំ ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ វិស័យសេវាកម្ម និងកសិកម្ម បានជួប

និងការដកចេញយ៉ាងច្រើន។នូវ FDI ថ្មីៗ រីឯលំហូរ FDI មកក្នុងផ្នែកវាយនភណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង ក៏ធ្លាក់ចុះអស់ ៣,៧% ដែរ ។

ក្រាហ្វិក ១.២: ភាគរយវិនិយោគសាធារណៈក្នុង ផសស (ថ្លៃថេរ ឆ្នាំ២០០០)

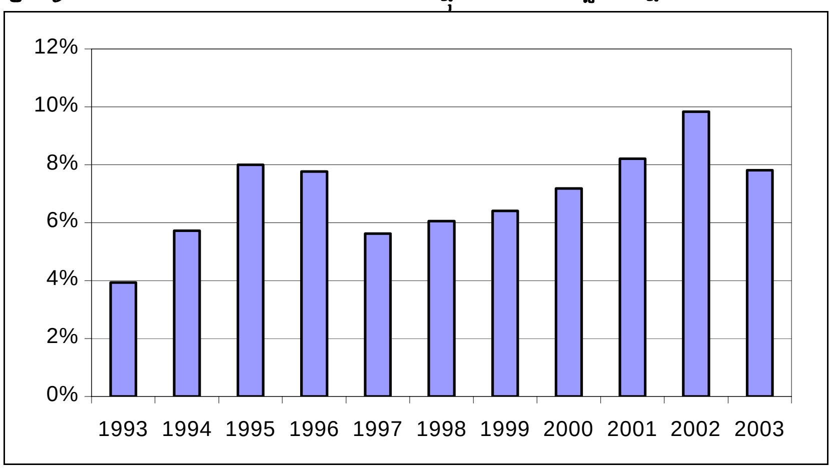

ប្រភព: ទិន្នន័យប្រមូលបានពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ និង វិបសអ

សមាជិកភាពរបស់កម្ពុជានៅក្នុងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក (WTO) អាចជួយទាក់ទាញ FDI ប៉ុន្តែកម្ពុជាចាំបាច់ត្រូវធ្វើកំណែទំរង់ចំបង។ខាងច្បាប់ និងសេដ្ឋកិច្ច ដូច្នេះរឿងនេះប្រហែលមិនអាចទាក់ទាញបានក្នុងពេលឆាប់ៗទេ ។

១.៣.៣ ការនាំចេញ និងនាំចូល

នៅឆ្នាំ២០០៣ តំរូវការផលិតផលកម្ពុជាកាន់តែច្រើនពីខាងក្រៅ បានជួយជំរុញដល់សេដ្ឋកិច្ច។ នៅឆ្នាំ២០០៣ តំលៃនៃការនាំចេញ កើន ១៦,៨% ដល់ ២.០៤៦លានដុល្លារ ធៀបនឹងកំណើនត្រឹម ១១,៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ក្នុងរយៈពេលដដែល ការនាំចេញផលិតផលកាត់ដេរ (មានទាំង វាយនភណ្ឌ និងស្បែកជើង) មាន ១.៣៩៥លានដុល្លារ រឺ ២០% ខ្ពស់ជាងឆ្នាំ២០០២ ។ រឿងនេះជាប់ទាក់ទិននឹងការបន្ថែមកូតាឱ្យកម្ពុជា ពីសំណាក់សហរដ្ឋអាមេរិកនៅឆ្នាំ២០០៣

ហើយសហរដ្ឋអាមេរិកនៅតែជាទីផ្សារនាំចេញដ៏ចំបងសំរាប់ផលិតផលកាត់ដេរកម្ពុជា ហើយបន្ទាប់មកគឺ សហភាពអ៊ឺរ៉ុប ។

ការនាំចូលសរុបរបស់កម្ពុជា កើន ១២,២% ដល់ ២.៩៩៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ គឺលឿនជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានអត្រាកំណើនតែ ១១,៥% ។ ចំណាត់ថ្នាក់ទំនិញនាំចូល តាមលំដាប់សារៈសំខាន់ គឺ សំលៀកបំពាក់ ផលិតផលប្រេងឥន្ធនៈ ម្ហូបអាហារ/ភេសជ្ជៈ/ថ្នាំជក់ និង យានយន្ត។

យោងតាមនាយកដ្ឋានគយនិងរដ្ឋាករ ការនាំចូលក្រណាត់នៅឆ្នាំ២០០៣ មាន ៥៩១,៤លានដុល្លារ រឺ ១៩% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០២ ។ ក្នុងពេលដដែល ការនាំចូលផលិតផលប្រេងឥន្ធនៈកើនដល់ ១៩១,៦លានដុល្លារ រឺ ២១,៦% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០២ ។ ម្យ៉ាងទៀត ការនាំចូល ម្ហូបអាហារ/ភេសជ្ជៈ/ថ្នាំជក់ ធ្លាក់ចុះ ១៤% ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ ដល់ ១៤៤លានដុល្លារ ដែលនាំមុខដោយស្ករសនាំចូល ។

១.៤ ហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ

នៅឆ្នាំ២០០៣ ហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈមានឱនភាពសរុប ១.១៦៤ពាន់លានរៀល គឺលើសច្រើនគួរកត់សំគាល់ពី ផែនការកំណត់ក្នុងច្បាប់ថវិកា[៧] ត្រឹម ៨០០ពាន់លានរៀល ។ គិតជាភាគរយនៃ ផសស ឱនភាពហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈសរុប ថយចុះពី ៨,៥% នៅឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ៦,៦% នៅឆ្នាំ២០០៣ (សូមមើលក្រាហ្វិក១.៣) ។ បើគិតបញ្ចូលទាំងការកែតំរូវផ្សេងៗក្នុងចំនាយសាធារណៈផង ឱនភាពសរុបថយចុះមកត្រឹម ៩៩២ពាន់លានរៀល (២៤៩លានដុល្លារ) ប៉ុន្តែនៅតែធំលើសផែនការដល់ទៅ ២៤% ។

[៧] ផ្អែកតាមទិន្នន័យបានពីរបាយការណ៍ប្រចាំខែស្តីពី "ការអនុវត្តន៍ថវិកាជាតិ" ដោយក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ។

នៅឆ្នាំ២០០៣ ការប្រមូលចំណូលសំរេចបាន ១.៧៦៥លានរៀល (៤៤៣លានដុល្លារ) ក្នុងនេះ ១.៧៣៣ពាន់លានរៀល (៤៣៥លានដុល្លារ)ជាចំណូលចរន្ត និងនៅសល់ប៉ុន្មានជាចំណូលជាមូលធន ។ ប្រាក់ចំណូលចរន្តពិត ប្រមូលបានតែ ៨៨% នៃផែនការក្នុងច្បាប់ថវិកាប៉ុណ្ណោះ ។ ចំនូលពន្ធប្រមូលបាន ៨៧% នៃផែនការ រីឯចំនូលមិនមែនពន្ធប្រមូលបាន ៩០% ។

ក្រាហ្វិក ១.៣ ភាគរយឱនភាពសរុបក្នុង ផសស ពិត

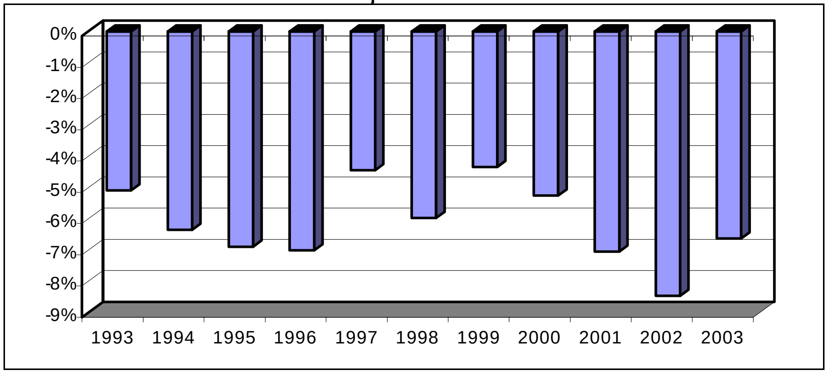

ប្រភព: ទិន្នន័យទទួលបានពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ និង វិបសអ

ទាក់ទិននឹងចំណូលពន្ធ ការប្រមូលពន្ធគយសំរេចបានតិចបំផុតត្រឹម ៧៧% នៃផែនការ រីឯអាករលើផលរបរបានច្រើនបំផុតដល់ ១៤២% នៃផែនការ ។ ពន្ធលើតំលៃបន្ថែម ដែលមានចំណែកធំបំផុត (៣៧%) ក្នុងចំណូលពន្ធ គឺប្រមូលបាន ៨៧% នៃផែនការ ។ យោងតាមតួលេខក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ (សូមមើលក្រាហ្វិក ១.៤) ចំណូលពន្ធគយប្រេងឥន្ធនៈនាំចូលមានសរុប ៩៨ពាន់លានរៀល (៦៤% នៃផែនការ) នៅឆ្នាំ២០០៣ គឺតិចជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានដល់ ១១៨ពាន់លានរៀល (៦៧% នៃផែនការ) ។ តាំងពីឆ្នាំ២០០០ មក ចំណូលពន្ធគយលើប្រេងឥន្ធនៈនាំចូល បានធ្លាក់ចុះជាបន្តបន្ទាប់ ធ្វើឱ្យគំលាតរវាង ពន្ធប្រមូលបានជាក់ស្តែង និងផែនការកំណត់ក្នុងច្បាប់ថវិកា កាន់តែរីកធំឡើងពីមួយឆ្នាំទៅមួយឆ្នាំ ។

ក្រាហ្វិក ១.៤: ពន្ធគយលើប្រេងឥន្ធនៈនាំចូល- ចំណូលពន្ធជាក់ស្តែង និងផែនការ (ពាន់លានរៀល)

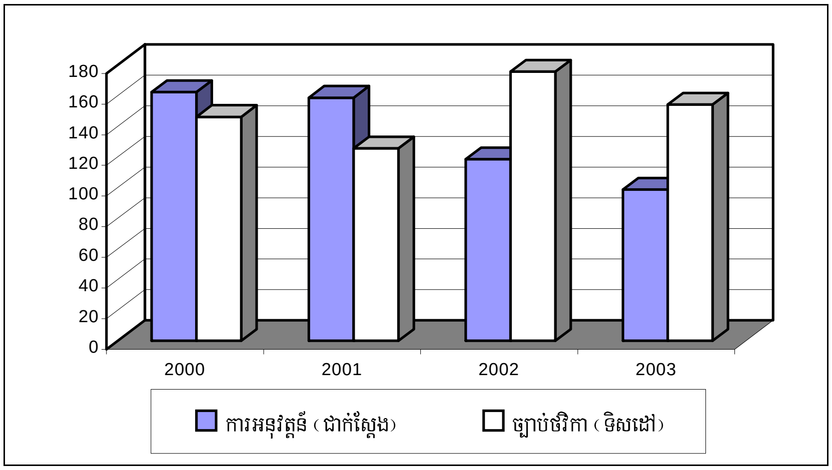

ប្រភព: ទិន្នន័យទទួលបានពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ

ម្យ៉ាងទៀត ចំពោះទឹកប្រាក់ពន្ធគយប្រមូលបាន គឺហាក់ដូចមានការខុសគ្នាខ្លះរវាងតួលេខរាយការណ៍ឡើងដោយក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ, និង តួលេខរបស់ទីចាត់ការគយ និងរដ្ឋាករ (សូមមើលក្រាហ្វិក ១.៥) សំរាប់ឆ្នាំភាគច្រើន ។ ការខុសគ្នានេះមានលក្ខណៈគួរចាប់អារម្មណ៍បំផុតសំរាប់ឆ្នាំ២០០៣ ពីព្រោះទីចាត់ការគយ និងរដ្ឋាករ បានកត់ត្រាថា ប្រមូលបាន ១៨៣ពាន់លានរៀលលើប្រេងឥន្ធនៈនាំចូល គឺ ៨៤ពាន់លានរៀល ច្រើនជាងតួលេខរាយការណ៍ដោយក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ។

ក្រាហ្វិក ១.៥: ការប្រមូលពន្ធគយលើប្រេងឥន្ធនៈនាំចូល

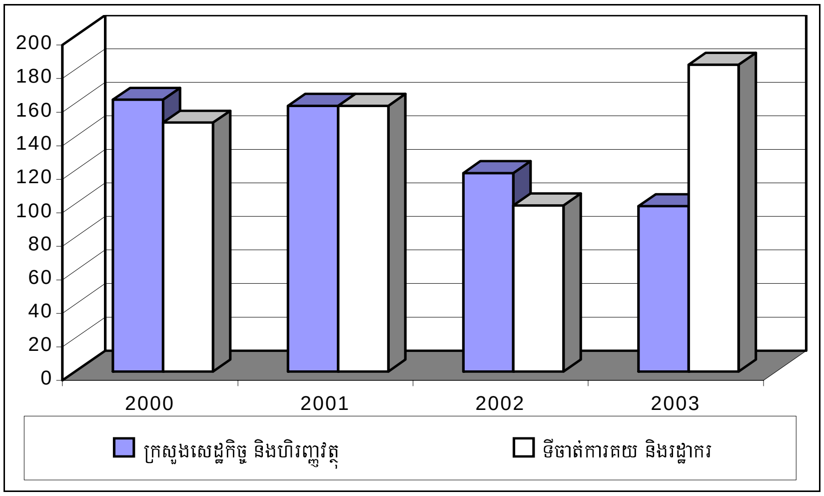

ប្រភព: ទិន្នន័យទទួលបានពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ, ទីចាត់ការគយ និងរដ្ឋាករ

ចំពោះប្រភពចំណូលមិនមែនពន្ធ ចំណូលប្រមូលបានពីការធ្វើអាជីវកម្មព្រៃឈើ គឺបានតិចតួចណាស់ត្រឹម ២១% នៃផែនការ ។ ចំណូលបានពី "ទេសចរណ៍ និងអាកាសចរស៊ីវិល" ស្ថិតក្នុងលំដាប់ទី២ ដោយប្រមូលបាន ៤៦% នៃផែនការ ។ ប៉ុន្តែ ចំណូលបានពីការលក់កូតាសំរេចបានរហូតដល់ ១៤៥ពាន់លានរៀល (៣៧លានដុល្លារ) រឺស្មើនឹង ១៦២% នៃផែនការ ។

នៅខាងផ្នែកចំណាយថវិកាវិញ រដ្ឋាភិបាលចំណាយអស់សរុប ២.៧៥៧ពាន់លានរៀល (៦៩២លានដុល្លារ) ក្នុងនេះមានទាំងការកែតំរូវផ្សេងៗលើខ្ទង់ចំណាយផង ។ ចំណាយចរន្តក្នុងឆ្នាំ២០០៣ សំរេចបាន ១.៧៥៨ពាន់លានរៀល (៤៤០លានដុល្លារ) រឺ ១០០% នៃផែនការ ។ ចំណាយសរុប (សូមមើលក្រាហ្វិក ១.៦) នេះបែងចែកជាចំណាយរដ្ឋបាលទូទៅ ៣៣៦ពាន់លានរៀល, ការពារជាតិ និងសន្តិសុខ ៤១១ពាន់លានរៀល, រដ្ឋបាលសង្គមកិច្ច ៦១៦ពាន់លានរៀល, និង រដ្ឋបាលសេដ្ឋកិច្ច ១៧១ពាន់លានរៀល ។

ខាងក្រោមនេះ គឺជាបញ្ជីចំណាយតាមក្រសួង និងចំណាយផ្សេងទៀត ដែលលើសផែនការ និងដែលបានរួមចំណែកដល់ឱនភាពថវិកាសរុបៈ

- គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ចំណាយដល់ ៨២៧,៩% នៃផែនការ
- ក្រសួងមហាផ្ទៃ (រដ្ឋបាល) ១៧៧,១% នៃផែនការ
- ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ១៤៩,២% នៃផែនការ
- ក្រសួងទេសចរណ៍ ១២៧,៤% នៃផែនការ
- ក្រសួងយុត្តិធម៌ ១១៥% នៃផែនការ
- ក្រសួងកិច្ចការនារី និងអតីតយុទ្ធជន ១០៨,៧% នៃផែនការ
- ឧបត្ថម្ភធនដល់ខេត្ត-ក្រុង ១០៤,៧% នៃផែនការ
- ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ១០៤,៦% នៃផែនការ
- ក្រសួងការបរទេស និងសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ ១០៤,១% នៃផែនការ
- ក្រសួងធម្មការ និងសាសនា ១០២,៥% នៃផែនការ
- ក្រសួងព្រះបរមរាជវាំង ១០១,៤% នៃផែនការ

ក្រាហ្វិក ១.៦: ការបែងចែកចំណាយចរន្តក្នុងឆ្នាំ២០០៣

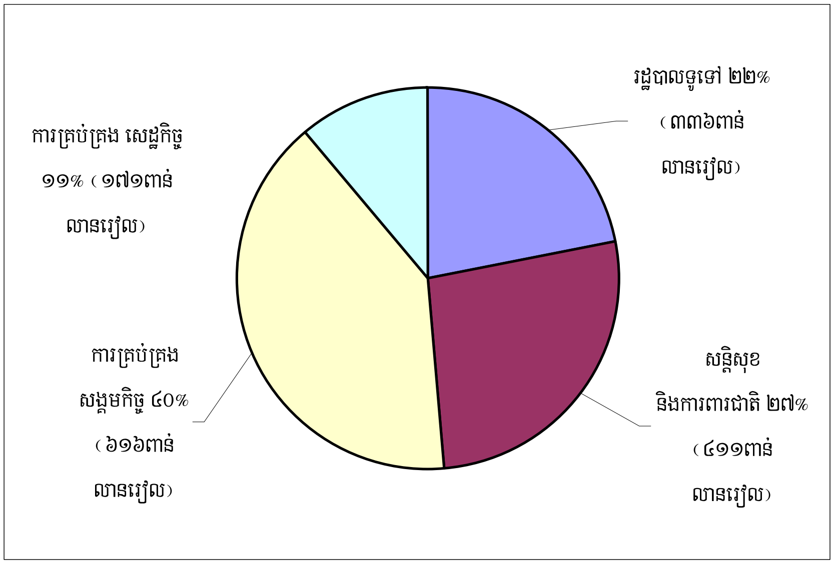

ប្រភព: ទិន្នន័យទទួលបានពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ

ម្យ៉ាងទៀត ចំណាយសំរាប់ក្រសួងអាទិភាពទាំង ៤ (អប់រំ យុវជន និងកីឡា, សុខាភិបាល, អភិវឌ្ឍន៍ជនបទ, និងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ) សុទ្ធតែក្រោមផែនការទាំងអស់ :

- ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ៩៣% នៃផែនការ
- ក្រសួងសុខាភិបាល ៨៥,៦% នៃផែនការ
- ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ៨០,៥% នៃផែនការ
- ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ៩០% នៃផែនការ

ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ចំណាយជាមូលធន ធំលើសផែនការក្នុងច្បាប់ថវិកា ដោយឡើងដល់ ១.១៧១លានរៀល (២៩៤លានដុល្លារ) ឬ ១១៣% នៃផែនការ ។ ចំណាយលើស

ផែនការនេះ គឺដោយសារមានគំរោងនានាដែលទទួលជំនួយហិរញ្ញវត្ថុពីក្រៅប្រទេស និងដែលមានចំនួនទឹកប្រាក់ដល់ ៨៣៧ពាន់លានរៀល (២១០លានដុល្លារ) ។

ក្រាហ្វិក ១.៧: ១០ខេត្តមានឱនភាពធំជាងគេ (ពាន់លានដុល្លារ)

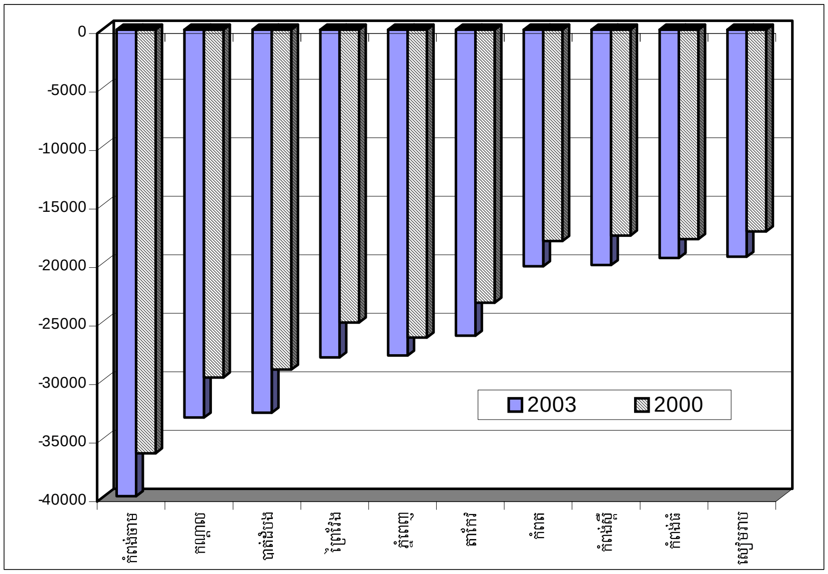

ប្រភព: ទិន្នន័យទទួលបានពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ

ក្នុងចំណោមខេត្តទាំងអស់ កំពង់ចាម មានឱនភាពខ្ពស់ជាងគេដល់ ៣៩,៩ពាន់លានរៀល (១០លានដុល្លារ) នៅឆ្នាំ២០០៣ (សូមមើលក្រាហ្វិក១.៧) ។ ចំណូលប្រមូលបានក្នុងខេត្តនេះ មានសរុប ០,២៤ពាន់លានរៀល ឯចំណាយរបស់ខេត្តមានដល់ ៤០,១ពាន់លានរៀល រឺ ១០,២% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០២ ។ ក្នុងខេត្តនេះ ក្រសួងអាទិភាពទាំង ៤ ចាយលុយអស់ច្រើនបំផុត ។ ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ចាយលុយអស់ច្រើនជាងគេដល់ ២២,៤ពាន់លានរៀល (រឺ ៥៦% នៃចំនាយទាំងអស់ក្នុងខេត្ត) បន្ទាប់មកគឺក្រសួងសុខាភិបាលអស់ ៧,៤ពាន់លានរៀល (១៩% នៃចំនាយក្នុងខេត្ត) ។ ឯក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ

(០,៨១៣ពាន់លានរៀល) និងក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ (០,៥៥៥ពាន់លានរៀល) ស្ថិតក្នុងចំណាត់ថ្នាក់ទី៥ និងទី៦ ។

១.៥ រូបិយវត្ថុ និងអត្រាថ្លៃ

១.៥.១ ការផ្គត់ផ្គង់រូបិយវត្ថុ

បន្ទាប់ពីភាពធូរទូលាយក្នុងការផ្គត់ផ្គង់រូបិយវត្ថុនៅឆ្នាំ២០០២ ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា (NBC) បានអនុវត្តគោលនយោបាយតឹងរ៉ឹងជាងមុននៅឆ្នាំ២០០៣ ។ ការផ្គត់ផ្គង់ប្រាក់រៀល ដែលមានប្រាក់រៀលនៅក្រៅធនាគារ និងប្រាក់រៀលផ្ញើនៅធនាគារ កើន ១៥% ដល់ ១.០១៩ពាន់លានរៀលនៅខែធ្នូ ២០០៣ ធៀបនឹងកំណើន ៣៣.៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ទន្ទឹមនេះ ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេសដែលមានចំណែកធំជាងគេ នៅក្នុងការផ្គត់ផ្គង់រូបិយវត្ថុនៅកម្ពុជា កើនឡើង ១៤% ដល់ ៥៨០លានដុល្លារ នៅដំណាច់ឆ្នាំ២០០៣ គឺតិចជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានកំណើន ២៩.៦% ។ រូបិយវត្ថុទូទៅ (M2) ដែលមានទាំង ប្រាក់រៀល និង ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេស (គិតចេញជារៀលវិញ) កើន ១៥% ដល់ ៣.៣២៩ពាន់លានរៀល (៨៣៦លានដុល្លារ) នៅដំណាច់ឆ្នាំ២០០៣ គឺតិចជាងកាលពីមួយឆ្នាំមុនដែលមានកំណើនដល់ ៣១% ។

ការថយចុះការផ្គត់ផ្គង់ប្រាក់រៀល បណ្តាលពីការកាត់បន្ថយការចេញផ្សាយរូបិយវត្ថុ គឺពីខែធ្នូ ២០០២ ដល់ ធ្នូ ២០០៣ ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា បានចេញផ្សាយតែ ១៣២ពាន់លានរៀល ដោយបង្កើតបាននូវ ស្តុកប្រាក់រៀលសរុបចំនួន ៩៧៧ពាន់លានរៀល ។ បើធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ NBCបានបង្រួមចុះអស់ ២៩% នូវលំហូររូបិយវត្ថុ ។ ដូច្នេះប្រាក់រៀលធ្វើចរាចរ (នៅខាងក្រៅធនាគារ) កើន ១៨,៥% ដល់ ៩០៨ពាន់លានរៀលនៅដំណាច់ឆ្នាំ២០០៣ គឺតិចជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានកំណើន ៣៣% ។

ការរឹតបន្តឹងការផ្គត់ផ្គង់រូបិយវត្ថុ ប្រហែលធ្វើតាមរយៈការកាត់បន្ថយ ទ្រព្យសកម្មបរទេស និង/ឬ ទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់របស់ NBC[៨] ។ យោងតាមគណនីផ្សេងៗរបស់ NBC

[៨] ទិន្នន័យបានពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា: របាយការណ៍ប្រចាំខែ ។

ទ្រព្យសកម្មបរទេស នៅខែធ្នូ ២០០៣ កើន ៧% បើធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ ដែលកាលណោះមានកំណើនដល់ ៣១% ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ទ្រព្យសកម្មបរទេសរបស់ NBC ថយចុះអស់ ១១% ពី ១៤១ពាន់លានរៀល មកនៅត្រឹម ១២៦ពាន់លានរៀល ។

ការថយចុះរូបិយវត្ថុទូទៅ ក៏បណ្តាលផងដែរពីការថយកំណើនប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេស ដែលតំណាងឱ្យ ៦៩% នៃរូបិយវត្ថុទូទៅរបស់កម្ពុជា ។ ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេសកើនយឺតៗត្រឹម ១៤% ដល់ ៥៨០លានដុល្លារនៅខែធ្នូ ២០០៣ ធៀបនឹងកំណើន ៣០% នៅឆ្នាំមុន ។ ការថយកំណើនប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេសនេះ បណ្តាលមកពីការថយចុះចំនួនទេសចរបរទេស និង ការធ្លាក់ចុះនៃវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (FDI) ។

១.៥.២ អត្រាការប្រាក់

បន្ទាប់ពីការកាត់បន្ថយជាបណ្តើរៗចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៧ មក នូវអត្រាការប្រាក់ចំពោះការឱ្យខ្ចីប្រាក់ជារូបិយវត្ថុបរទេស, ធនាគារនានានៅកម្ពុជា បានតម្លើងអត្រាការប្រាក់ដល់ ១៨.៥% នៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹងអត្រា ១៨.៤% នៅឆ្នាំ១៩៩៧ ។ កម្ពុជានៅតែបន្តរក្សាអត្រាការប្រាក់ ឱ្យនៅខ្ពស់ជាងថៃ និងវៀតណាមដដែល ។ ធនាគារនានានៅថៃ យកការប្រាក់ទាបបំផុតត្រឹម ៥.៩៤% នៅឆ្នាំ២០០៣ (សូមមើលក្រាហ្វិក១.៨) ។

ក្រាហ្វិក ១.៨: អត្រាឱ្យខ្ចីប្រាក់ចារីកនៅកម្ពុជា ថៃ និងវៀតណាម

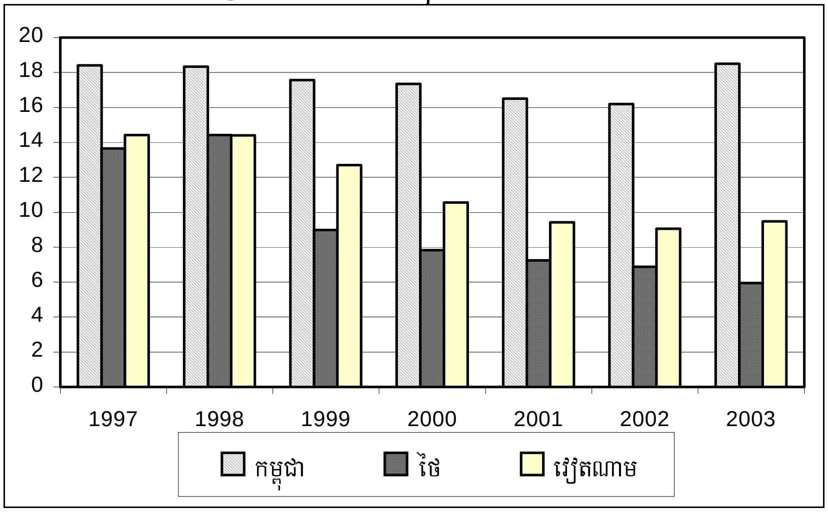

ប្រភព: ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា, មូលនិធិរូបិយវត្ថុអន្តរជាតិ

ក្នុងបរិបទសេដ្ឋកិច្ចមានដុល្លារូបនីយកម្ម អត្រាការប្រាក់ខ្ពស់ ឆ្លុះបញ្ចាំងជាសំខាន់ពីកំណើនយឺតនៃប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេស (ភាគច្រើនដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក) ។ នៅចុងឆ្នាំ២០០៣ ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេសថយកំណើនមកត្រឹម ១៤% ធៀបនឹងកំណើន ២៩% នៅចុងឆ្នាំ២០០២។ ទោះបីគ្មានទិន្នន័យច្បាស់លាស់ ស្តីពីបរិមាណរូបិយវត្ថុបរទេសធ្វើចរាចរនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាក្តី ក៏ការធ្លាក់ចុះបរិមាណនេះ គឺអាចជាអាំងឌីកាទ័រដ៏ល្អមួយនៃការថយចុះទ្រព្យសកម្មបរទេស ដែលប្រហែលជាប់ទាក់ទិននឹងកត្តាដូចតទៅ:

- *វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (FDI) :* តាំងពីឆ្នាំ២០០១ មក FDI ធ្លាក់ចុះកាន់តែលឿនឡើងៗខ្លាំង ជាពិសេសនៅឆ្នាំ២០០២-២០០៣ វាធ្លាក់ចុះ ២១% គឺលឿនជាងនៅឆ្នាំ២០០១-២០០២ ដែលកាលនោះធ្លាក់ចុះតែ ១៣% ។
- *គណនេយ្យចរន្ត:* ឱនភាពគណនេយ្យចរន្តកម្ពុជាកើនយ៉ាងខ្លាំងនៅឆ្នាំ២០០៣ ដល់ ១៣១លានដុល្លារ ធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានតែ ២៤លានដុល្លារ ថ្វីបើការផ្ទេរ

ប្រាក់ជាផ្លូវការផ្សេងៗបានកើនតែ ៣២,៩% ក្តី ។ លទ្ធផលដ៏ប្រសើរនៃវិស័យនាំចេញ បានអនុញ្ញាតឱ្យការនាំចូលទំនិញកើនឡើងបាន ។

- *ជំនួយពីក្រៅប្រទេស:* កំចីផ្លូវការសំរាប់ផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានដល់ឱនភាពពាណិជ្ជកម្មឡើងចុះមិនទៀងទាត់ទេក្នុងឆ្នាំកន្លងទៅ ។ ធៀបនឹងឆ្នាំ២០០២ ដែលកាលណោះកំចីផ្លូវការកើនខ្លាំងបំផុតដល់ ៥៧,៨% រឺ ១៥០លានដុល្លារ, កំចីផ្លូវការនៅឆ្នាំ ២០០៣ កើនបានតែ ៤,៣% ប៉ុណ្ណោះ។ ម្យ៉ាងទៀត ជំនួយពីក្រៅប្រទេសសំរាប់ទាំងការទ្រទ្រង់ថវិកា និងចំណាយជាមូលធន ធ្លាក់ចុះខ្លាំងនៅឆ្នាំ២០០៣ ដល់ ២១,៩% និង ២៥,៣% រៀងគ្នា ។ ការថយចុះជំនួយបរទេស អាចបណ្តាលមកពីការយឺតយ៉ាវក្នុងការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលថ្មី បន្ទាប់ពីការបោះឆ្នោតកំរិតជាតិនៅខែកក្កដា ២០០៣ ។

ដោយសារសាច់ប្រាក់ទំនេរ (liquidity) របស់កម្ពុជា មានប្រភពសំខាន់មកពីបរទេស ដូច្នេះវាច្បាស់ណាស់ដែលអាជ្ញាធរខាងរូបិយវត្ថុ មានឥទ្ធិពលតែតិចតួចទៅលើអត្រាការប្រាក់ ដែលមានសារៈសំខាន់បំផុតដើម្បីជំរុញវិនិយោគ ជាពិសេសវិនិយោគក្នុងស្រុក ។

១.៥.៣ អតិផរណា

ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់នៅកម្ពុជាកើន ១,១% នៅឆ្នាំ២០០៣ គឺតិចជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានកំណើន ៣,៣% ។ ការថយចុះនេះ បណ្តាលពីមកពីការថយកំនើនថ្លៃឈ្នួលផ្ទះ និងថ្លៃផ្គត់ផ្គង់សាធារណៈ (utility costs) ដែលកើនបាន ០,៨% នៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៧,២% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ចំណាយលើការថែទាំសុខភាព ក៏ថយចុះដែរ ។ ពីខែមករា ២០០៣ ដល់ មករា ២០០៤ ថ្លៃថែទាំសុខភាពថយចុះ ១,៩% ។ ថ្លៃម្ហូបអាហារ ដែលតំណាងឱ្យមួយភាគធំនៃកន្ត្រកទំនិញប្រើប្រាស់ (consumption basket) ក៏កើនយឺតជាងមុនដែរនៅឆ្នាំ២០០៣ ។

ផ្ទុយទៅវិញ ចំណាយដឹកជញ្ជូន និងទូរគមនាគមន៍ កើនយ៉ាងខ្លាំងដល់ ៤,៩% នៅឆ្នាំ ២០០៣ (ធៀបនឹង ០,៣% នៅឆ្នាំ២០០២) ដែលនាំមុខដោយកំណើនថ្លៃប្រេងសាំង ម៉ាស៊ូត ថ្លៃសំបុត្ររថយន្តក្រុង ។ ដោយសារផលិតផលប្រេងឥន្ធនៈ ជាផលិតផលស្នូលសំរាប់ពាណិជ្ជកម្ម

និងការប្រើប្រាស់តាមគ្រួសារឯកជន ដូច្នេះការប្រែប្រួលថ្លៃប្រេងសាំង និងម៉ាស៊ូត ពិតជាប៉ះពាល់ដល់កំរិតថ្លៃទូទៅ ។ កំណើនអតិផរណាថ្មីៗនៅឆ្នាំ២០០៤ គឺបណ្តាលពីការបន្តឡើងថ្លៃប្រេងឥន្ធនៈ ។

១.៥.៤ អត្រាប្តូរប្រាក់

នៅឆ្នាំ២០០៣ ប្រាក់រៀលចុះថ្លៃ ២% ទល់នឹងដុល្លារUS ដោយប្តូរបាន ៣.៩៩៨រៀល/ដុល្លារ ធៀបនឹង ៣.៩១៨រៀល/ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។ ប្រាក់រៀលក៏ចុះថ្លៃ ៥.៤% ទល់នឹងប្រាក់បាតថៃ ពីកំរិត ៩១,២រៀល/បាតនៅឆ្នាំ២០០២ ចុះមកដល់ ៩៦,២រៀល/បាតនៅឆ្នាំ២០០៣ ។

ការធ្លាក់ថ្លៃប្រាក់រៀលទាក់ទិននឹងកត្តាបី គឺ ១) ការថយចុះលំហូរចូលដុល្លារ ដោយសារការធ្លាក់ចុះខាងផ្នែកឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍ និងវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស, ២) កំណើនតំរូវការរូបិយវត្ថុបរទេស ជាពិសេសសំរាប់ការនាំចូលទំនិញ និង ៣) ស្ថានការណ៍នយោបាយមិនច្បាស់លាស់ នៅជុំវិញការបោះឆ្នោតកំរិតជាតិនៅខែកក្កដា ២០០៣ ជាពិសេសការទាល់ច្រកយ៉ាងយូរនៅក្រោយពេលបោះឆ្នោត ។

១.៦ ជញ្ជីងទូទាត់

១.៦.១ គណនេយ្យចរន្ត

គណនេយ្យចរន្តរបស់កម្ពុជា (រួមទាំងការផ្ទេរជាផ្លូវការ) កាន់តែយ៉ាប់យ៉ឺនឡើង ដោយមានឱនភាពកើនដល់ ១៣១លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹងឱនភាពត្រឹម ២៤លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។ តុល្យភាពជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម បានកែលំអឡើង ដោយឱនភាពថយចុះពី ៥៦៣លានដុល្លារឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ៥៤៩,៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ហើយការនាំចេញមានលទ្ធផលល្អ ។ ទន្ទឹមនេះ គណនីសេវាកម្មមានអតិរេកថយចុះបន្តិចដល់ ១៣២លានដុល្លារ ធៀបនឹងអតិរេក ២២៥លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ដោយសារការធ្លាក់ចុះឧស្សាហកម្ម ទេសចរណ៍ដូចបានលើករួចហើយ ។ ប្រាក់ចំណូលរបស់អ្នកផ្តល់សេវាកម្មក្នុងស្រុក ថយចុះដល់ ៥២៦លានដុល្លារឆ្នាំ២០០៣ រឺថយចុះ ១២% ធៀបនឹងកាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការប្រើប្រាស់

របស់កម្ពុជានូវសេវាកម្មបរទេស នៅឆ្នាំ២០០៣ មានរហូតដល់ ៣៩៤លានដុល្លារ គឺច្រើនជាងឆ្នាំ២០០២ ដែលមានត្រឹមតែ ៣៧៤លានដុល្លារ ។

គណនីប្រាក់ចំណូល (ដែលកត់ត្រានូវប្រាក់ទទួលបានពីជនកម្ពុជាដែលធ្វើការនៅក្រៅប្រទេស និងការបើកប្រាក់ឱ្យជនបរទេសដែលធ្វើការនៅកម្ពុជា រួមទាំងការទូទាត់ការប្រាក់ផង) មានឱនភាពកើនដល់ ១៨៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹងឱនភាពត្រឹម ៣៩លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២។ យោងតាម NBCកំនើនឱនភាពយ៉ាងខ្លាំងនេះគឺជំរុញឡើងដោយ ការស្ទុះកើនការទូទាត់ប្រាក់ចំណូលពីត្រឹម ៦៥លានដុល្លារឆ្នាំ២០០២ ដល់ ២២៧លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ដែលក្នុងនេះមាន ១៩៦លានដុល្លារជាប្រាក់ទូទាត់ឱ្យជនបរទេសដែលធ្វើការនៅកម្ពុជា ។

សមតុល្យនៃការផ្ទេរប្រាក់ចរន្ត (ដែលមានទាំង ប្រាក់ផ្ញើចេញ និងជំនួយជាឯកជន និងផ្លូវការ) មាននិន្នាការដូចធ្លាប់បានពិនិត្យឃើញចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៣ មក។ ការផ្ទេរសរុបកើន ៣៣% ដល់ ៤៦៩លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ គឺលឿនជាងឆ្នាំ២០០២ (កើន២.៦%) ក្នុងនេះ ៣០៦.៥លានដុល្លារជាការផ្ទេរផ្លូវការសុទ្ធ និង ១៦២.៨លានដុល្លារជាការផ្ទេរឯកជនសុទ្ធ ។

អតិរេកយ៉ាងធំក្នុងគណនីផ្ទេរប្រាក់ចរន្ត គឺមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ទេដើម្បីបំពេញឱនភាពក្នុងជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម និងគណនីចំណូល និងដើម្បីប៉ះប៉ូវការធ្លាក់ចុះក្នុងគណនីសេវាកម្ម ។ រឿងនេះបណ្តាលឱ្យគណនីចរន្តមានឱនភាពឡើងដល់ ១៣១លានដុល្លារ ។

១.៦.២ គណនីហិរញ្ញវត្ថុ

ដោយសារ FDI មាននិន្នាការធ្លាក់ចុះយ៉ាងយូរតាំងពីឆ្នាំ២០០១ មក គណនីហិរញ្ញវត្ថុរបស់កម្ពុជានៅតែឃើញមានកំចីផ្លូវការយ៉ាងច្រើន។ (ក្រៅពីកំចីពី IMF) ។ ដើម្បីផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានដល់ឱនភាពគណនេយ្យចរន្ត នៅឆ្នាំ២០០៣ កម្ពុជាទទួលប្រាក់កំចីផ្លូវការ ១៥៦លានដុល្លារ រឺ ៤% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០២ ។ ទន្ទឹមគ្នានេះ កម្ពុជាត្រូវសងគេវិញ ៨លានដុល្លារ ។ លំហូរចូលមូលធនសុទ្ធ ក្នុងទំរង់ជាកំចីផ្លូវការ មាន ១៤៩លានដុល្លារ រឺ ៦% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០២ ។

វិនិយោគមិនផ្លូវការសុទ្ធ (លំហូរចូល និងលំហូរចេញនូវមូលធន) តំណាងឱ្យតែ ១៣% គណនីហិរញ្ញវត្ថុនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ រីឯ FDI ធ្លាក់ចុះពី ៩៨លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ប្រហែល ៧៧លានដុល្លារ ហើយវិនិយោគឯកជនផ្សេងទៀត មានលំហូរចេញសុទ្ធប៉ាន់ស្មាន ប្រហែល ៥៤លានដុល្លារ។ សរុបមក គណនីហិរញ្ញវត្ថុរបស់កម្ពុជា រួមទាំងលំហូរមូលធនផ្លូវការ និងមិនផ្លូវការ កើនដល់ ១៧២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ រឺ ៤១% ខ្ពស់ជាងឆ្នាំ២០០២ ។

អតិរេកជញ្ជីងទូទាត់សរុបរបស់កម្ពុជានៅឆ្នាំ២០០៣ ថយចុះមកត្រឹម ៣១លានដុល្លារ ដែលកាលពីឆ្នាំ២០០២ មាន ១៧២លានដុល្លារ ។ បើគិតទាំងការធ្វើហិរញ្ញប្បទានពិសេស និង ការប្រើឥណទាន IMFផង ធនបំរុងរបស់ NBC ធ្លាក់ចុះពី ១៨៧លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ មកត្រឹម ៤១លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ។

១.៧ សន្និដ្ឋាន និងការព្យាករណ៍ពីអនាគត

នៅឆ្នាំ២០០៣ សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ថយកំណើនអស់បីឆ្នាំជាប់គ្នា។ ការស្ទុះកំណើនគួរឱ្យកត់សំគាល់ ក្នុងឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ រួមផ្សំនឹងការរីបឡើងវិញយ៉ាងច្រើននៅក្នុងផលិតកម្មផលដំណាំ (ដោយសាររដូវកាលល្អ និងមានភ្លៀងធ្លាក់ទាន់ពេល) ត្រូវបានកាត់កងអស់វិញដោយសារ លទ្ធផលមិនល្អក្នុងវិស័យផ្សេងទៀត ។

កំណើនកូតាដែលផ្តល់ឱ្យភាគច្រើនដោយសហរដ្ឋអាមេរិក បានជំរុញលទ្ធផលល្អក្នុង ឧស្សាហកម្មកាត់ដេរ ។ ប៉ុន្តែរឿងនេះមិនបានបង្ហាញនូវកំណើនភាពប្រកួតប្រជែងរបស់ ឧស្សាហកម្មកាត់ដេរកម្ពុជា នៅក្នុងទីផ្សារពិភពលោកនោះទេ ។ កង្វះខាតឧស្សាហកម្មគាំទ្រ និងទំនាក់ទំនងទៅដើមខ្សែ និងតាមខ្សែផ្តេក នៅតែជាឧបសគ្គចំបងមួយ ។ ការលំបាកខ្លះបាន ធូរស្រាលហើយ ដូចជា ការកាត់បន្ថយសំណុំឯកសារ និងរយៈពេលចាត់ចែងឯកសារ ក្រោយពី មានសំណើនៅក្នុងវេទិកាជំនួបរវាងវិស័យឯកជន-សាធារណៈ និងការផ្លាស់ប្តូរនៅក្នុងគោល នយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ។ ការផុតកំណត់នៃប្រព័ន្ធកូតា ត្រូវបានគេចាត់ទុកជាទូទៅថា ជាការប្រែប្រួលមិនល្អមួយសំរាប់ឧស្សាហកម្មកាត់ដេរកម្ពុជា ។ តំរូវការជាបន្ទាន់នេះគឺ គោល នយោបាយនានាសំរាប់កែលំអបរិស្ថានសេដ្ឋកិច្ច សមត្ថភាពប្រកួតប្រជែងរបស់ឧស្សាហកម្មក្នុង

ស្រុក ដើម្បីកាត់បន្ថយចំណាយផលិតកម្ម និងប្រតិបត្តិការ, តឹរឹមរដ្ឋបាលសាធារណៈឱ្យល្អ និងកសាងឧស្សាហកម្មគាំទ្រផ្សេងៗ ។ ថ្វីបើ ការប្រមើលមើលបានបង្ហាញពីស្ថានភាពមិនសូវល្អក្នុងរយៈពេលខ្លីក្តី ក៏អាចមានឱកាសដ៏ល្អៗជាច្រើនដែលអាចផុសឡើង ដូចជា លទ្ធភាពកាន់តែធំ ដើម្បីចូលទីផ្សារអឺរ៉ុប នៅពេលដែលច្បាប់បញ្ញត្តិអំពីប្រភពដើមនៃទំនិញត្រូវបានបន្ធូរបន្ថយ, ការប្រើប្រាស់ស្តង់ដារពលកម្មកាន់តែខ្ពស់ និងការទទួលខុសត្រូវខាងសង្គមកិច្ចរបស់ក្រុមហ៊ុន ដើម្បីប្រមូលយកទីផ្សារពិសេសៗ (niche markets) សំរាប់កម្ពុជា ។ គេគួរបង្កើតក្រុមការងារមួយសំរាប់ពិនិត្យដោយប្រុងប្រយ័ត្ន និងជាលក្ខណៈយុទ្ធសាស្ត្រលើបញ្ហាទាំងអស់នេះ និងឱកាសល្អៗឯទៀត ដើម្បីដោះស្រាយនូវរយៈពេលដ៏ពិបាក និងចៀសមិនផុតមួយនាអនាគត ។

គ្រប់វិស័យសំខាន់ៗទាំងអស់ដូចជា ទេសចរណ៍ នេសាទ និងការចិញ្ចឹមមាន់-ទា បានធ្លាក់ចុះក្នុងឆ្នាំ២០០៣ ដោយបង្ហាញពីភាពផុយស្រួយនៃសេដ្ឋកិច្ច ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងពេលថ្មីៗនេះផ្នែកទេសចរណ៍ទទួលផលប៉ះពាល់មិនល្អអំពីកុប្បកម្មប្រឆាំងថៃ ខែមករា ២០០៣ និងការផ្ទុះជំងឺ SARS ។ ដូច្នេះ ការពឹងផ្អែកហួសហេតុលើវិស័យទេសចរណ៍ ពិតជាមានគ្រោះថ្នាក់ ។

ផលិតកម្មត្រី ដែលមានចំណែក ៧,៨% ក្នុង ផសស នៅឆ្នាំ២០០៣ បានធ្លាក់ចុះ ដែលប្រហែលមកពី កំពស់ទឹកចុះទាបដោយសារទំនប់ទឹកនៅចិន និងវៀតណាម ការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើនៅកម្ពុជា និងការលុបច្បាប់គ្រប់គ្រងឡូត៍នេសាទ ។ មធ្យោបាយមួយដើម្បីទប់ស្កាត់ឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានទាំងនេះ គឺលើកទឹកចិត្តការចិញ្ចឹមត្រីដែលសព្វថ្ងៃមិនទាន់បានធ្វើអាជីវកម្មយ៉ាងពេញលេញទេ ។ ផលិតកម្មត្រីមានតួនាទីសំខាន់ណាស់ ព្រោះវាជាប្រភពប្រូតេអ៊ីនក្នុងរបបអាហារប្រចាំថ្ងៃរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា និងវាជួយធ្វើឱ្យថ្លៃម្ហូបអាហារមានស្ថិរភាព ។

រឿងសំខាន់មួយទៀត គឺត្រូវធ្វើចំរុះកម្មប្រភពកំណើន ដោយម្យ៉ាងធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្ម និងជនបទ និងម្យ៉ាងទៀត លើកទឹកចិត្តដល់វិនិយោគក្នុងស្រុកទាំងឯកជន និងសាធារណៈ ។ ដើម្បីទាញផលចំណេញពីសក្តានុពលទាំងនេះ កម្ពុជាត្រូវមានរចនាសម្ព័ន្ធលើកទឹកចិត្តយ៉ាងត្រឹមត្រូវ និងស្ថាប័នដ៏សមស្របនានា ។ គេអាចជជែកវែកញែកថា កម្ពុជាបានឆ្លងកាត់រួចហើយនូវរយៈពេលប្រមូលទុនពីដំបូង ហើយបញ្ហាប្រឈមនៅពេលនេះគឺត្រូវជំរុញ

និងលើកទឹកចិត្តដល់ការប្រើប្រាស់ទុនទាំងនេះ សំរាប់ធ្វើវិនិយោគមានផលិតភាព។ ដើម្បីសំរេចរឿងនេះបាន ត្រូវមានការផុសឡើងនូវស្រទាប់អ្នកមូលធននិយមក្នុងស្រុកពិតៗ ដែលខុសគ្នាស្រឡះពីពួកអ្នកដែលស្វែងរកតែថ្លៃឈ្នួល ។

សំរាប់បញ្ហាខាងលើនេះ អាចមានលក្ខខណ្ឌត្រូវបំពេញជាមុនមួយ គឺប្រព័ន្ធធនាគារ និងហិរញ្ញវត្ថុ មួយដែលដំណើរការល្អ និងមានប្រសិទ្ធភាព ។ អត្រាការប្រាក់ខ្ពស់ ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ទន់ខ្សោយដុល្លារូបនីយកម្មកំរិតខ្ពស់ក្នុងសេដ្ឋកិច្ច អាចបន្ថយបង្អាក់ទឹកចិត្តវិនិយោគិន និង បង្កឧបសគ្គដល់គោលនយោបាយសាធារណៈ ជាពិសេសគោលនយោបាយខាងរូបិយវត្ថុ និង ខាងអត្រាការប្រាក់ ។

ឯកសារយោង

Cambodia Development Resource Institute (2003), *Monthly Flash Report* (May 2003)

International Monetary Fund (2003), *International Financial Statistics 2003*

Kang, C. (2002): “The Development of Micro Finance in Cambodia,” *Cambodia Development Review*, Vol. 6, No. 3, (Phnom Penh: CDRI) pp. 1-3

Kang, C. (2001): *Prerequisites for Successful De-Dollarisation in Cambodia: A Monetary-Keynesian Solution* (in German), (Germany: Lang, Peter, GmbH, Europaischer Verlag de Wissenschaft)

Kang, C. & S. Chan (2003), *Cambodia's Annual Economic Review* (Phnom Penh: CDRI)

Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries (2003a), *Agricultural Statistics 2001–2002*

Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries (2003b), *Official Report on Agriculture, Forestry and Fisheries 2002–2003*

Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries (2004): *Agricultural Statistics 2003-2004*

Ministry of Commerce (2002), *Cambodia—Integration and Competitiveness Study*

Ministry of Economy and Finance, monthly reports on “State Budget Implementation”

Ministry of Tourism (2003), *Tourism Statistical Report—Year Book 2003*

National Bank of Cambodia, Monthly Report

Sok, H. & S. Acharya (2002), Cambodia's Annual Economic Review—2002 (Phnom Penh: CDRI)

ផ្នែកទី ២
របាយអត្ថប្រយោជន៍នៃប័ណ្ណសំគាល់ កម្មសិទ្ធិដីធ្លីៈ វិនិយោគខាងកសិកម្ម និងឥណទានស្ថាប័ន[៩]

ដោយ Brett Barllard *និង សូ សុវណ្ណារិទ្ធិ*

២.១. សេចក្តីផ្តើម

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (RGC) បានចាប់ផ្តើមអនុវត្តរបៀបវារៈកំណែទំរង់មួយដែលសំដៅធ្វើឱ្យបានសំរេចនូវ ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គមកិច្ចមានចីរភាព ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងអភិបាលកិច្ចល្អ ។ RGCក៏ដូចជាអ្នកផ្តល់ជំនួយអន្តរជាតិ បានទទួលស្គាល់ថា សុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដីធ្លី ទាំងនៅតំបន់ជនបទ និងទីក្រុង គឺជាគន្លឹះដ៏សំខាន់មួយដើម្បីសំរេចទិសដៅនេះ។ ក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ (MLMUPC) កំពុងអនុវត្តគំរោងរដ្ឋបាល និងគ្រប់គ្រងដីធ្លី (LMAP) ដើម្បីពង្រឹងសុវត្ថិភាពកាន់កាប់ដីធ្លី និងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងដីធ្លី ។ ជាមួយគ្នា

---

[៩] ផ្នែកនេះ ផ្អែកលើរបាយការណ៍ពង្រាងរបស់ វបសអ ទៅឱ្យ MLMUPC ក្រោមចំណងជើងថា "កម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីនៅកម្ពុជាៈ របាយការណ៍ចុងក្រោយនៃគំរោងអង្កេតជាមូលដ្ឋានៈ ជនបទៈ ដំណាក់កាលទី ១ (Brett Barllard and So. forthcoming) ។

និងសកម្មភាពជាច្រើនទៀត LMAP កំពុងអនុវត្តកម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណសំគាល់កម្មសិទ្ធិដីធ្លីជាប្រព័ន្ធមួយ ដែលក្នុងនេះមានការចេញនូវ ១លានប័ណ្ណប្លង់ដីក្នុងរយៈពេល ៥ឆ្នាំដំបូង (២០០៣-២០០៧) ។ នៅខាងជនបទ ផលចំណេញរំពឹងទុក មានជាអាទិ៍ ក) កំណើនសមត្ថភាព និងការលើកទឹកចិត្តដល់កសិករ ក្នុងការធ្វើវិនិយោគលើផលិតភាពផ្នែកកសិកម្ម, ខ) កំណើនវិនិយោគលើផ្នែកសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម (SMEs) និង គ) កំណើនលទ្ធភាពទទួលបានឥណទានស្ថាប័ន តាមរយៈការប្រើប្រាស់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីជារបស់ធានាកំចី ។

ហេតុផលបញ្ជាក់គាំទ្រដល់ការរំពឹងទុកទាំងនោះ គឺឃើញមានទាំងក្នុងឯកសារផ្នែកទ្រឹស្តី និងឯកសារស្រាវជ្រាវជាក់ស្តែងស្តីពីកម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យ និងសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដីធ្លី ។ ឧទាហរណ៍ Brandao and Feder, 1996 បានជជែកវែកញែកថា "កម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យរបស់បុគ្គល (ឬរបស់ក្រុមហ៊ុន) មានសុវត្ថិភាពល្អ គឺជាការសំខាន់បំផុត ក្នុងការបង្កើតរចនាសម្ព័ន្ធមួយនៃគ្រឿងលើកចិត្តខាងសេដ្ឋកិច្ច សំរាប់ជំរុញវិនិយោគនៅក្នុងសកម្មភាពនានាដែលផ្អែកលើដីធ្លី ។ អ្នកស្រាវជ្រាវម្នាក់ក្នុងចំណោមអ្នកស្រាវជ្រាវជាច្រើនទៀតបានសង្កេតឃើញថាកង្វះសមធម៌ក្នុងការទទួលបានដី និងការមានសុវត្ថិភាពកាន់កាប់ដី វារួមចំណែកបង្កនូវភាពក្រីក្រតោកយ៉ាក ការពឹងផ្អែក និងលំនាំគ្មានចីរភាពនៃចំណាកស្រុកនៅជនបទ ។ ក្នុងន័យនេះប្រទេសនានាដែលបានវិនិយោគលើការគ្រប់គ្រងការកាន់កាប់ដីធ្លីឱ្យមានសមភាព និងប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់ ច្រើនតែលូតលាស់បានលឿនជាង ប្រទេសដែលមិនបានធ្វើវិនិយោគបែបនេះ (Munro-Faure, 2003) ។ ការសិក្សានានាលើការចេញប័ណ្ណសំគាល់កម្មសិទ្ធិនៅថៃ និងប្រទេសផ្សេងទៀត ក៏បង្ហាញដែរថា ផលប៉ះពាល់លើការលូតលាស់ខាងសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកិច្ច អាចមានទំហំធំគួរកត់សំគាល់ (Onchan and Aungsumalin, 2002) ។

អ្នកស្រាវជ្រាវផ្សេងទៀត បានចោទសួរទៅលើការអះអាងនេះ ដោយពន្យល់ថា ផលចំណេញបានពីគំរោងផ្តល់ប័ណ្ណសំគាល់កម្មសិទ្ធិដីធ្លី គឺបែងចែកពុំមានសមធម៌ល្អទេ ហើយថាគំរោងបែបនេះ ច្រើនតែជួយខ្លាំងជាង ដល់អ្នកមានដីច្រើននិងធំៗ ។ ឧទាហរណ៍ ដោយប្រើប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីជារបស់បញ្ចាំ គេរំពឹងថាប្រជាជន អាចមានលទ្ធភាពកាន់តែច្រើននឹងទទួល

បានឥណទានពីស្ថាប័នផ្លូវការ ។ គំរោងនេះមានសារៈសំខាន់ជាពិសេសក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ដោយសារប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីអាចធ្វើឱ្យសមាជិកក្រៗក្នុងសហគមន៍ រកបានឥណទានមានតំលៃទាបសំរាប់បំរើគោលដៅផលិតកម្ម ។ ប៉ុន្តែ (Payne 2000) បានរិះគន់ព្រមានថា រឿងពិតដែលទាក់ទិននឹងឥណទានសំរាប់អ្នកក្រ គឺមិនមែនបញ្ហារបស់របបញ្ចាំទេ ប៉ុន្តែគឺការរារែករបស់ផ្នែកធនាគារ ក្នុងការផ្តល់សេវាឥណទានទៅឱ្យអ្នកខ្ចីជាអ្នកក្រ ដែលសុំប្រាក់ក្នុងចំនួនតូចៗ និងដែលធនាគារត្រូវចំណាយសោហ៊ុយច្រើនដើម្បីធ្វើការគ្រប់គ្រង ។

ផលប៉ះពាល់នៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីទៅលើទំហំនៃដីកាន់កាប់តាមគ្រួសារ ក៏រឿងសំខាន់គួរពិចារណាដែរ ។ ភស្តុតាងនៅថៃ (Onchan and Aungsumalin, 2002) បង្ហាញថា ចំនួន និងទំហំ ដីឡូតិ៍ក្នុងមួយគ្រួសារ មាននិន្នាការថយចុះនៅពេលមានការផ្តល់កម្មសិទ្ធិ ។ ដូចមានពិភាក្សានៅខាងក្រោម (ផ្នែក២.២) ទំហំមធ្យមនៃដីកាន់កាប់នាបច្ចុប្បន្ន អាចមិនគ្រប់គ្រាន់ទេសំរាប់សន្តិសុខស្បៀងនៅកម្ពុជា ។ ថ្វីបើកសិករអាចចំណាយទុនជាបន្តទៀតទៅលើសំភារៈផ្គត់ផ្គង់ផ្សេងៗសំរាប់ដីឡូតិ៍តូចៗ ប៉ុន្តែដីឡូតិ៍ទំហំតូចៗវាអាចច្រានចោលនូវវិនិយោគខ្នាតធំដូចជា គ្រឿងម៉ាស៊ីន និងការកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ជាដើម។

ការអះអាងបែបនេះ បានបំផុសផងដែរនូវបញ្ហាសំខាន់ៗខាងវិធីសាស្ត្រ ដែលទាក់ទិននឹងការប៉ាន់ស្មានជាក់ស្តែងពីផលប៉ះពាល់នៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ។ ឧទាហរណ៍ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីក៏រំពឹងថា នឹងជួយជំរុញកំណើនវិនិយោគក្នុងផ្នែកផលិតភាពកសិកម្មដែរ ។ ការរំពឹងបែបនេះឈរលើការសន្មតថា ក្របខ័ណ្ឌស្ថាប័នគាំទ្រមួយត្រូវបានបង្កើតឡើង និងមានដំណើរការល្អគួរសម។ ប៉ុន្តែ ក្នុងប្រទេសមួយដូចជាកម្ពុជា ដែលមានគ្រោះរាំងស្ងួត និងជំនន់ កើតឡើងជារឿយៗ នឹងមានឧបសគ្គជាច្រើនទៀត កសិកររារែកនឹងធ្វើវិនិយោគលើធាតុចូលខាងកសិកម្ម ឬធ្វើការកែលំអដី ក្នុងរយៈពេលខ្លី ។ នៅក្នុងន័យនេះ រយៈពេលបីឆ្នាំនៃការសិក្សាសព្វថ្ងៃនៅកម្ពុជា អាចមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ ដើម្បីធ្វើការសង្កេតឱ្យបានជាក់លាក់ពីផលប៉ះពាល់នៃការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ។

រឿងថា សិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លីមានសុវត្ថិភាព និងលទ្ធភាពទទួលបានដី អាចរួមចំណែកបាន ក៏រិតណាដល់កំណើន និងការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ច វាជាប់ទាក់ទិនភាគច្រើនទៅលើ សមត្ថភាពស្ថាប័នសាធារណៈ ដើម្បីគ្រប់គ្រងកម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យឱ្យបានសក្តិសិទ្ធិ និងមាន ប្រសិទ្ធភាព។ ពិតហើយការពង្រឹងសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដី មានលទ្ធផលគួរមិនច្បាស់លាស់ ទេនៅតាមកន្លែងជាច្រើនក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ប៉ុន្តែយើងនឹងចាត់ទុកថា អថេរខាងអភិបាលកិច្ច នេះ វាជាកត្តាមួយថេរ ដើម្បីយើងអាចផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើ វិនិយោគខាងកសិកម្ម និងលទ្ធភាពទទួលបានឥណទាន។ នេះគឺជាគំនិតមួយដ៏សមរម្យ ពីព្រោះកន្លែងសិក្សាភាគច្រើន ស្ថិតក្នុងតំបន់ដែលមានស្ថិរភាពល្អក្នុងផលិតកម្មស្រូវ និងមានការគ្រប់គ្រងកម្មសិទ្ធិដីធ្លីទៅតាម របៀបរបបជាប្រពៃណីនៅក្នុងមូលដ្ឋាន ដោយគ្មានឃើញទំនាស់ដីធ្លីអ្វីច្រើនទេ ក្រៅតែពី ជំលោះព្រំដីរវាងអ្នកជិតខាងគ្នា និងជំលោះកម្មសិទ្ធិដីក្នុងក្រុមគ្រួសារ ។

ក្នុងជំពូកនេះ យើងពិភាក្សាពីផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលនៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ទៅលើ ផលិតភាព និងវិនិយោគខាងកសិកម្ម ព្រមទាំងលទ្ធភាពទទួលបានឥណទាន ដោយប្រើទិន្នន័យ ទទួលបានពី ៩១៦គ្រួសារជនបទ ដែលកាន់កាប់ដីកសិកម្មនៅក្នុង ៤ ខេត្ត ដែល LMAP កំពុង ធ្វើការចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី[១០] ។ យើងទស្សន៍ទាយថា របាយអត្ថប្រយោជន៍នៃការផ្តល់ប័ណ្ណ កម្មសិទ្ធិដីធ្លីនេះ នឹងមានបែបផែនស្របទៅតាមរបាយនៃទំហំដីកាន់កាប់ និងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ គ្រួសារ ។ យើងនឹងហៅគ្រួសារណាដែលមានទ្រព្យនិងដីកាន់កាប់ច្រើនគ្រាន់បើ ថាជាគ្រួសារ មានផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលខ្ពស់ (HPI) ហើយគ្រួសារមានទ្រព្យនិងដីកាន់កាប់តិច ថាជា គ្រួសារមានផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលទាប (LPI) ។ ម្យ៉ាងទៀត គ្រួសារស្ថិតក្នុងតំបន់មាន សមត្ថភាពខ្ពស់ (HCAs) ដែលនៅទីនោះហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងបរិស្ថានមានការរីកចំរើនច្រើន គឺមានលទ្ធភាពច្រើនជាងក្នុងការទទួលបានផលចំណេញពីកម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ជាជាង

[១០] កំពង់ចាម កំពង់ធំ ក្រុងព្រះសីហនុ និងតាកែវ ។

គ្រួសារដែលស្ថិតនៅក្នុងតំបន់មានសមត្ថភាពទាប (LCAs) ដែលមានធនធានតិចជាង និងមានស្ថាប័នផ្សេងៗមានការអភិវឌ្ឍន៍មិនសូវល្អ ។

ការទស្សន៍ទាយទាំងនេះ បាននាំទៅដល់អនុសាសន៍មួយចំនួនស្តីពីការកសាងកម្មវិធី និងគោលនយោបាយផ្សេងៗ ។ ទី១ ផលប៉ះពាល់នៃការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីលើការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមកិច្ច កំណើនសេដ្ឋកិច្ច និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ អាចបានប្រសើរបំផុត តាមការផ្តោតកិច្ចប្រឹងប្រែងផ្តល់កម្មសិទ្ធិដីធ្លី នៅតាមតំបន់ដែលស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល NGOs និងវិនិយោគិនឯកជន បានចូលធ្វើការយ៉ាងសកម្មហើយ ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ផលចំណេញនៃការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី សំរាប់គ្រួសារងាយរងគ្រោះ និងទន់ខ្សោយជាងគេ គឺអាចកែលំអឡើងបាន ដោយកំណត់យកតំបន់នានាដែលមានសេវាសង្គម និងធនធានអភិវឌ្ឍន៍ ផ្តោតចំទៅលើអ្នកក្រ ។ ទី២ ផលចំណេញនៃការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី សំរាប់គ្រួសារទន់ខ្សោយជាងគេ អាចបង្កើនឡើងបាន តាមរយៈគោលនយោបាយដែលផ្សារភ្ជាប់គំរោងផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ទៅនឹង គោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ដែលអំណោយផលដល់អ្នកក្រ ។ ឧទាហរណ៍ គោលនយោបាយដែលសំដៅកាត់បន្ថយអត្រាការប្រាក់ក្នុងវិស័យផ្លូវការ អាចជួយបង្កើនលទ្ធភាពទទួលបានឥណទានរបស់គ្រួសារមានដីតូចៗ ។ ម្យ៉ាងទៀត ពន្ធលើដីមិនបានប្រើប្រាស់ ចាប់ពីទំហំណាមួយឡើងទៅ អាចជួយកាត់បន្ថយបញ្ហាជាច្រើនដែលទាក់ទិននឹងការជួញដូរដី និងទំនាស់ដីធ្លី ព្រមទាំងជួយបង្កើនចំរុះកម្មនៃការប្រើប្រាស់ដី និងបង្កើនអត្រាប្រើប្រាស់ដី ។

២.២ រចនាសម្ព័ន្ធជំពូក

ផ្នែកទី២ ពិនិត្យពីឯកសារនានាដែលទាក់ទងនឹង (ក) រដ្ឋបាលដីធ្លី និងចំណុចលេចធ្លោមួយចំនួននៃស្ថានភាពដីធ្លីបច្ចុប្បន្ននៅជនបទកម្ពុជា និង (ខ) កម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យ និងសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដីជាទូទៅ។ ផ្នែកនេះក៏មានពិនិត្យផងដែរ ពីវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ។ ផ្នែកទី៣ ពិភាក្សាពី ប្រជាជននៅក្នុងអង្កេត LMAP នៅជនបទ ដោយពិនិត្យពី ទំហំដីកាន់កាប់តាម គ្រួសារ ទំហំទ្រព្យសម្បត្តិ ព្រមទាំងយេនឌ័រនៃមេគ្រួសារ ។ ផ្នែកទី៤ និងទី៥ ពិនិត្យលំអិតថែមទៀត លើគំហើញសំខាន់ៗទាក់ទិននឹងផលិតភាព និងវិនិយោគខាងកសិកម្ម ព្រមទាំងសកម្មភាព

ឥណទាន ។ ផ្នែកទី៦ ផ្តល់ការសន្និដ្ឋានលើជំពូកនេះ បូកសរុបពីចំណុចសំខាន់ៗ និងផ្តល់អនុសាសន៍មួយចំនួនខាងគោលនយោបាយ និងការកសាងកម្មវិធី ។

២.៣ ការសិក្សាឯកសារ និងវិធីសាស្ត្រ

នៅក្នុងផ្នែកនេះ យើងសិក្សាពីឯកសារថ្មីៗដែលទាក់ទិននឹងរដ្ឋបាលដីធ្លី និងសភាពការណ៍ខាងដីធ្លីសព្វថ្ងៃនៅកម្ពុជា ។ បន្ទាប់មកយើងពិនិត្យឯកសារជាប់ទាក់ទិននឹងកម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យ និងសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដី ដែលជាគ្រឹះខាងទ្រឹស្តីសំរាប់កម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ។ ការពិភាក្សានេះ នឹងជួយកំណត់ក្របខ័ណ្ឌនៃវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវដែលបានយកមកប្រើក្នុងការវាយតំលៃពីផលប៉ះពាល់នៃកម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ។

២.៣.១ រដ្ឋបាលដីធ្លី

របាយការណ៍ភាគច្រើនស្តីពីរដ្ឋបាលដីធ្លីនៅកម្ពុជា តែងលើកពីអតីតកាល ដែលកាលណោះដីធ្លីជាកម្មសិទ្ធិរបស់ព្រះរាជា ហើយព្រះអង្គប្រទានទៅឱ្យប្រជារាស្ត្រនូវសិទ្ធិប្រើប្រាស់ដីដើម្បីបង្កបង្កើនផល ។ ដោយសារប្រជាជនមានតិច បើធៀបនឹងដីដែលមាន ដូច្នេះបរិមាណដីដែលប្រជាជនអាចបង្កបង្កើនផល គឺជាប់ទាក់ទងមួយភាគធំទៅនឹងធនធានពលកម្ម និងទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងគ្រួសារ ដូចជា សត្វអូសទាញ ជាដើម។ គោលការណ៍ដែលគ្រប់គ្រងសិទ្ធិប្រើប្រាស់ដី គឺប្រព័ន្ធដាំដុះយថាផល ដែលអាចសំគាល់បានតាមរយៈ ដង់ស៊ីតេប្រជាជនទាប និងការដាំដុះតិចដង ។ ជាទូទៅ សិទ្ធិទាំងនេះស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងក្រៅផ្លូវការនៅកំរិតមូលដ្ឋាន ទៅតាមទំនៀមទំលាប់ និងប្រពៃណី ។

ប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងដីធ្លីផ្លូវការដែលទទួលស្គាល់កម្មសិទ្ធិឯកជន បានដាក់ប្រើប្រាស់ដំបូងដោយច្បាប់ ស្តីពីដីធ្លីនៅឆ្នាំ១៨៨៤ ក្នុងរបបអាណានិគមបារាំង តែអនុវត្តមិនទាន់បានពេញលេញទេរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៣០ ។ ប្រព័ន្ធនេះនៅជាធរមានរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៥ ដូច្នេះ កម្ពុជាមានច្បាប់ដីធ្លីផ្លូវការ បទប្បញ្ញត្តិរួមផ្សំសំរាប់រដ្ឋបាលដីធ្លី ដែលមានដំណើរការជាក់ស្តែង ក្នុងរយៈពេលប្រហែល ៤ជំនាន់មនុស្ស ។ គេគិតថា រយៈពេលនេះវែងគ្រប់គ្រាន់ហើយ ដើម្បីឱ្យប្រព័ន្ធនេះក្លាយជាស្ថាប័នមួយដ៏រឹងមាំ និងមានការទទួលស្គាល់នៅក្នុង "ចិត្តគំនិតរបស់សង្គម"

(Asia Development Bank, 2003) ។ ប៉ុន្តែប្រភពផ្សេងៗទៀត បានលើកឡើងថា ប្រព័ន្ធនេះ អនុវត្តភាគច្រើនតែក្នុងតំបន់ធ្វើស្រែដែលមានដង់ស៊ីតេប្រជាជនខ្ពស់ប៉ុណ្ណោះ ។ ហើយនៅក្រោយពេលបានឯករាជ្យនៅឆ្នាំ១៩៥៤ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ក៏មានការជឿនលឿនតែមួយក៏រិតតូចប៉ុណ្ណោះ ក្នុងការចុះបញ្ជីអចលនទ្រព្យជាផ្លូវការ (World Bank, 2003)[១១] ។

បញ្ហាបច្ចុប្បន្នជាច្រើនដែលជាប់ទាក់ទិននឹងសិទ្ធិកាន់កាប់ដី និងរដ្ឋបាលដីធ្លីនៅកម្ពុជា វាអាចមានឫសគល់ជាប់នឹងសង្គ្រាមស៊ីវិល សង្គ្រាម និងគោលនយោបាយធ្វើសមូហភាវូបនីយកម្មយ៉ាងជ្រាលជ្រៅ ដែលអនុវត្តដោយខ្មែរក្រហម ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ (DK) ពីឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩។ ក្នុងបញ្ហាទាំងនេះគឺមានទាំង ៤ដំណាក់កាលនៃការជំលៀស និងចលនាប្រជាជនអ្នកជនបទនិងទីក្រុងផង ។ ដំណាក់កាលទី១ កើតឡើងក្នុងតំបន់ដែលមានប្រជាជនជាច្រើនត្រូវបង្ខំចិត្តចាកចោលដីធ្លី ដើម្បីទៅជ្រកកោននៅភ្នំពេញ និងតំបន់ទីក្រុងផ្សេងទៀត ដោយសារមានការវាយប្រយុទ្ធកាន់តែខ្លាំងនៅមុនឆ្នាំ១៩៧៥ ។ ដំណាក់កាលទី២ កើតឡើងដោយសារគោលនយោបាយដ៏សាហាវបង្ខំឱ្យប្រជាជនធ្វើចំណាកស្រុក ក្នុងរបប ប៉ុល ពត ពីឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ ។ ដំណាក់កាលទី៣ កើតឡើងនៅពេលប្រជាជនរត់ទៅជ្រកកោននៅថៃ និងប្រទេសផ្សេងៗទៀត ក្រោយពីការដួលរលំរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅដើមឆ្នាំ១៩៧៩ ។ ដំណាក់កាលទី ៤ កើតឡើង នៅពេលដែលជនភៀសខ្លួនកម្ពុជាត្រូវបានធ្វើមាតុភូមិនិវត្តន៍ចេញពីជំរំជនភៀសខ្លួននៅថៃ និងពីកន្លែងផ្សេងទៀតនៅឆ្នាំ១៩៩២-១៩៩៣ ក្នុងសម័យអ៊ុនតាក់ ។

ចំពោះការគ្រប់គ្រង និងរដ្ឋបាលដីធ្លីវិញ ផែនទីនិងកំណត់ត្រាសុរិយោដីត្រូវបានបំផ្លិចបំផ្លាញ ហើយអ្នកមានជំនាញវិជ្ជាជីវៈភាគច្រើន បានស្លាប់ ឬក៏រត់ចេញពីប្រទេសក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវន្តសំរាប់ទ្រទ្រង់កម្មសិទ្ធិដីឯកជន ក៏ត្រូវខូចខាតនិងបំផ្លាញដែរ ដើម្បីធ្វើកសិកម្មតាមរបបសហករណ៍ ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងតំបន់ធ្វើស្រូវវស្សានៅខេត្តកំពង់ធំ

[១១] ឯកសារវាយតំលៃគំរោងរបស់ធនាគារពិភពលោក បានប្រើក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ១៩២០ ដើម្បីកំណត់កាលបរិច្ឆេទនៃការទទួលស្គាល់អចលនទ្រព្យឯកជន ព្រមទាំងរដ្ឋបាល និងការគ្រប់គ្រងដីធ្លី ។

កំពង់ចាម ភ្លឺស្រែខ្លះដែលបំរើការជាព្រំប្រទល់រវាងដីឡូត៍ឯកជន និងជារចនាសម្ព័ន្ធសំរាប់គ្រប់គ្រងទឹក ត្រូវបានបំផ្លាញចោលដើម្បីបង្កើតជាផ្ទៃដីធំៗសំរាប់ធ្វើការដាំដុះជាសមូហភាព ។ ថ្វីបើ ដីក៏នៅតែដាំដុះជាសមូហភាពដដែលតាមក្រុមតូចៗ (ក្រុមសាមគ្គី) ក្ដី ប៉ុន្តែក្រោយពីបរាជ័យនៃរបបខ្មែរក្រហមនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ប្រព័ន្ធភ្លឺស្រែត្រូវបានកសាង ឬជួសជុលឡើងវិញជាបណ្ដើរៗដើម្បីគ្រប់គ្រងទឹកជាសំខាន់ នៅក្នុងរបបសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា (PDK) ។

ក្នុងរបបសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជានាទសវត្សរ៍១៩៨០ សិទ្ធិប្រើប្រាស់ដីលំនៅដ្ឋានត្រូវបានបែងចែកដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានការកាន់កាប់ ហើយរដ្ឋនៅតែជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិដីដដែល ។ នៅឆ្នាំ១៩៨៩ រដ្ឋាភិបាលបានដាក់អនុវត្តឡើងវិញនូវកម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យឯកជនតាមរយៈសេចក្ដីប្រកាសលេខ៣ និងអនុក្រឹត្យលេខ២៥ ហើយក្នុងពេលជាមួយគ្នា បានបដិសេធចោលរាល់កម្មសិទ្ធិនិងការទាមទារនៅមុនឆ្នាំ១៩៧៩ ។ ក្រឹត្យបានបង្កើតសិទ្ធិមានកម្មសិទ្ធិលើដីលំនៅដ្ឋានរហូតដល់ ២.០០០ម^{២} សិទ្ធិកាន់កាប់សំរាប់ដីដាំដុះតិចជាង ៥ ហ.ត និងសិទ្ធិសម្បទានសំរាប់ដីដាំដុះធំជាង ៥ ហ.ត ។

ដីកសិកម្ម ក៏ត្រូវបានបែងចែកទៅឱ្យគ្រួសារនានា ផ្អែកតាមចំនួនមនុស្សពេញវ័យ និងសមាជិកគ្រួសារឯទៀតដែលអាចធ្វើពលកម្មបាន ។ មានកិច្ចប្រឹងប្រែងជាក់លាក់ជាច្រើនដើម្បីផ្ដល់ឱ្យប្រជាជននូវចំណែកដីមានគុណភាពល្អស្មើៗគ្នា ដូចជា ដីមានជីជាតិ ជិតប្រភពទឹកជាដើម ។ គ្រួសារមានសមាជិកច្រើន ក៏បានទទួលដីបន្ថែម ពីចំណែកដីនៅសេសសល់ដែលអាចជាដីមិនសូវមានជីជាតិ ឬនៅឆ្ងាយពីកន្លែងមានកត្តាអំណោយផល ។ ចំពោះផ្ទៃដី គ្រួសារមានសមាជិកច្រើន តែងទទួលបានដីច្រើនឡូត៍ និងមានផ្ទៃដីធំជាង គ្រួសារមានសមាជិកតិចនាក់ ។ ទន្ទឹមនេះ នៅតំបន់ធ្វើស្រែ ប្រព័ន្ធភ្លឺដែលសំគាល់ដីរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ និងសំរួលការគ្រប់គ្រងទឹក ក៏ត្រូវបានពង្រឹង និងពង្រីកដែរ ។

ក្រោយពីអនុម័តច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ១៩៩២ ប្រជាជនអាចដាក់ពាក្យសុំប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិកាន់កាប់ដី ដែលបញ្ជាក់ពីការកាន់កាប់ និងសិទ្ធិប្រើប្រាស់ ដោយច្បាប់បានអនុញ្ញាតតែសិទ្ធិកាន់កាប់ (មិនមែនកម្មសិទ្ធិទេ) នៅក្នុងតំបន់ជនបទ ។ តាំងពីពេលនោះមក មានការដាក់សំណើ

ដល់ ៤លានពាក្យសុំហើយ ប៉ុន្តែកន្លងមក ប្រព័ន្ធសុរិយោដីខ្វះខាតសំភារៈ និងធនធាន ហើយមិនអាចទាំងដោះស្រាយទំហំការងារយ៉ាងសាមញ្ញឱ្យបានល្អផង ។ ក្នុងស្ថានភាពគ្មានប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិជាផ្លូវការនេះ ទីផ្សារដីធ្លីដែលទើបផុសឡើង នៅតែត្រូវការឱ្យមានយន្តការផ្សេងៗដើម្បីសំរបសំរួលការផ្លាស់ប្តូរតាមកិច្ចសន្យានូវសិទ្ធិលើដីធ្លី ។ ការដោះដូរនេះ មានផ្សំបញ្ចូលគ្នានូវបែបបទផ្សេងៗនៃការផ្លាស់ប្តូរជាផ្លូវការនិងក្រៅផ្លូវការនូវសិទ្ធិលើដីធ្លី ដោយប្រជាជនបានចាប់ផ្តើមផ្លាស់ប្តូរបង្កាន់ដៃទទួលពាក្យសុំកាន់កាប់ដី និងឯកសារផ្សេងៗទៀត (ឧទាហរណ៍ កំណត់ហេតុអង្កេតដី) ដើម្បីធ្វើជាឯកសារសំរាប់បញ្ជាក់ការលក់ដូរ ដែលមានការទទួលស្គាល់នៅកំរិតមូលដ្ឋានដោយអ្នកដឹកនាំភូមិ ឬមេឃុំ (So *et al.* 2001) ។

ច្បាប់ភូមិបាលថ្មីឆ្នាំ២០០១ ត្រូវបានអនុម័តដោយមានការទទួលស្គាល់ជាសំខាន់ថាការរីកលូតលាស់ខាងសង្គមកិច្ចនិងសេដ្ឋកិច្ច តំរូវឱ្យមានប្រព័ន្ធសិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លីមួយដ៏រឹងប៉ឹង និងការគ្រប់គ្រង និងរដ្ឋបាលដីធ្លីដែលត្រូវបានកែលំអ ។ ច្បាប់បានទទួលស្គាល់កម្មសិទ្ធិដីបីប្រភេទនៅប្រទេសកម្ពុជា គឺមាន កម្មសិទ្ធិដីសាធារណៈរបស់រដ្ឋ កម្មសិទ្ធិដីឯកជនរបស់រដ្ឋ និងកម្មសិទ្ធិដីរបស់ឯកជន ។ ក្នុងប្រភេទកម្មសិទ្ធិដីរបស់ឯកជន កម្មសិទ្ធិអាចជារបស់បុគ្គល របស់សហគមន៍ មិនទាន់បែងចែក និងសហកម្មសិទ្ធិ ។ សិទ្ធិផ្សេងទៀតលើដី រួមមាន សិទ្ធិប្រើប្រាស់និងអាស្រ័យនៅ ផលុបភោគ សិទ្ធិសេវភាព ហ៊ីប៉ូតែក (mortgages) ការបញ្ចាំ (pledges and charges) ព្រមទាំងសិទ្ធិកំណត់ច្បាស់តាមកិច្ចសន្យា ដែលភាគីជាប់ពាក់ព័ន្ធបានឯកភាពគ្នា (Asia Development Bank, 2003) ។

២.៣.២ ស្ថានភាពដីបច្ចុប្បន្ន

ចំពោះស្ថានភាពដីបច្ចុប្បន្ននៅកម្ពុជា គឺគេឃើញមានកំណើនសំពាធប្រជាសាស្ត្រ សិទ្ធិកាន់កាប់ដីគ្មានសុវត្ថិភាព វិសមភាពក្នុងការកាន់កាប់ដី កំណើនភាពគ្មានដីនិងស្ទើរគ្មានដី និងផលិតភាព

និងវិនិយោគក៏រិតទាប[១២] ។ ស្ថានភាពនេះគួរឱ្យបារម្ភជាពិសេសនៅតំបន់ជនបទ ដែលនៅទីនោះ ប្រជាជនកម្ពុជា ៨០-៨៥% ធ្វើកសិកម្មជីវព្រឹត្តិ ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងប្រជាជនកម្ពុជាប្រមាណ ៣៦% ដែលរស់នៅក្រោមបន្ទាត់ភាពក្រីក្រ ភាគច្រើនគឺស្ថិតនៅក្នុងតំបន់ជនបទ ។ ប្រជាជនកម្ពុជាភាគច្រើន នៅតែបន្តពឹងផ្អែកលើកសិកម្ម ដោយយកវាធ្វើជាមធ្យោបាយចំបងសំរាប់ដោះស្រាយជីវភាព ពីព្រោះវិស័យសេវាកម្ម និងឧស្សាហកម្ម មិនរំពឹងថាកើនលឿនទាន់កំណើនកំលាំងពលកម្មទេ នៅក្នុងអនាគតដ៏ខ្លីនេះ[១៣] ។

បញ្ហានានាទាក់ទិននឹងការកាន់កាប់ដីធ្លីនៅជនបទ ក៏មានផលប៉ះពាល់ដល់តំបន់ទីក្រុងដែរបើតាមមធ្យោបាយផ្សេងៗទៀត ។ ផលប៉ះពាល់ដែលលេចធ្លោជាងគេ គឺប្រជាជនដ៏ច្រើនៗដែលធ្វើចំណាកស្រុកទៅទីក្រុងដើម្បីរកការងារធ្វើ ។ ចំណាកស្រុកនេះ រួមទាំងកត្តាផ្សេងៗទៀត បានដាក់សំពាធយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើទីផ្សារនៃលំនៅដ្ឋាន សេវាសាធារណៈ និងការផ្គត់ផ្គង់សាធារណៈ (ឧទាហរណ៍ ទឹក និងអនាម័យ) ហើយវាជាប្រភពធ្វើឱ្យអស្ថិរភាពសង្គមអាចកើតមានឡើងបាន ។ ទំនាស់ដីធ្លីទាក់ទិននឹងប្រជាជនអ្នកគ្មានដី ទៅរំលោភយកដីរដ្ឋ ឬដីឯកជនក៏កើនឡើងដែរ ។ ដោយមានបញ្ហាទាំងនេះ និងបញ្ហាដទៃទៀត កំណែទំរង់សិទ្ធិលើទ្រព្យសម្បត្តិ និងដីធ្លី ទាំងនៅជនបទ និងទីក្រុង មានអាទិភាពខ្ពស់នៅក្នុងរបៀបវារៈអភិវឌ្ឍន៍របស់រដ្ឋាភិបាល ដូចមានចែងក្នុងផែនការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ចលើកទី ២ (២០០១-២០០៥) និងយុទ្ធសាស្ត្រជាតិកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ (២០០៣-២០០៥) ។

---

[១២] ឧទាហរណ៍ សូមអាន Van Acker, Frank (1999); Biddulph, Robin (Oxfam GB, 2000); So *et al*, (2001); Sophal *et al.* (2003) ។

[១៣] Kang Chandararot and Chan Sophal (CDRI, 2003) ។

២.៣.២.១ ផលិតកម្ម និងវិនិយោគកសិកម្ម

ផលិតភាពដី បើពិនិត្យតាមទិន្នផលនៅកម្ពុជា គឺស្ថិតនៅក្នុងចំណាត់ថ្នាក់ទាបៗជាងគេបំផុតនៅក្នុងតំបន់[១៤] ហើយចំណូលពីកសិកម្មក៏បានទាបណាស់ដែរ ។ កសិករភាគច្រើនខ្វះធនធានទុនដើម្បីវិនិយោគលើធាតុចូលផ្សេងៗ (ឧទាហរណ៍ គ្រាប់ពូជ និងជី) សំភារៈបរិក្ខា (ឧទាហរណ៍ ម៉ាស៊ីនបូមទឹក និងគោយន្ត) ឬលើការកែលំអដីធ្លី (ឧទាហរណ៍ ប្រព័ន្ធស្រោចស្រពតូចៗ) ។ បញ្ហាមួយទៀតទាក់ទិននឹងកង្វះលទ្ធភាពទទួលបានឥណទានពីស្ថាប័នផ្លូវការ ដោយសារទីតាំងកង្វះរបស់ដាក់បញ្ចាំ/ធានា ដើម្បីទទួលបានកំចីមានតំលៃទាប ឬការពុំមានព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់អំពីច្បាប់ និងបទដ្ឋានគ្រប់គ្រងឥណទាន (ឧទាហរណ៍ រយៈពេលសងប្រាក់ និងករណីមិនអាចសងបំណុល) ។ ជាលទ្ធផល កសិករខ្ចីបុលជារឿយៗពីវិស័យក្រៅផ្លូវការ ជួនកាលក្នុងអត្រាការប្រាក់ដ៏ខ្ពស់ ពីអ្នករកស៊ីចងការប្រាក់ ដើម្បីដោះស្រាយធុរៈបន្ទាន់ផ្សេងៗ (ឧទាហរណ៍ ការថែទាំសុខភាព និងកង្វះស្បៀងអាហារ) និងធាតុចូលកសិកម្មតាមរដូវកាល (ឧទាហរណ៍ ពូជ និងជី) ។ នៅពេលមានជំរើសឥណទានតែតិចតួច ការខ្ចីបុលសំរាប់ធុរៈបន្ទាន់ផ្សេងៗ វាច្រានចេញអស់នូវចំណាយវិនិយោគ ។

កសិករភាគច្រើន ក៏ខ្វះខាតកម្មសិទ្ធិដីមានសុវត្ថិភាពដែរ ដែលធ្វើឱ្យពួកគេងាយរងគ្រោះដោយសារ ការទន្ទ្រានយកដី ការរំលោភយកដី និងទំនាស់ប្រភេទផ្សេងៗទៀត ។ រឿងនេះបានកាត់បន្ថយទឹកចិត្តធ្វើវិនិយោគ ទោះបីនៅពេលគេមានធនធានទុនហើយក្តី ។ កសិករជាច្រើនក៏គ្មានលទ្ធភាព ឬមួយស្ទាក់ស្ទើរនឹងប្រថុយគ្រោះថ្នាក់ជាប់ទាក់ទិននឹងប្រែប្រួលចុះឡើងនៃដី និងអាកាសធាតុដែរ (ឧទាហរណ៍ ការរាំងស្ងួត និងទឹកជំនន់) ។ កសិករត្រូវប្រឈមនឹងការិតថ្លៃទាបសំរាប់ផលិតផលរបស់ខ្លួន បើធៀបនឹងចំណាយដ៏ខ្ពស់លើធាតុចូល ការលក់ដូរ និងការរកទីផ្សារ ។ ម្យ៉ាងទៀត កសិករជាច្រើនពុំមានលទ្ធភាពទទួលបានសេវាផ្សព្វផ្សាយអំពីគ្រាប់ពូជ ការចិញ្ចឹមសត្វ ការនេសាទ ឬពត៌មានអំពីលក្ខខណ្ឌទីផ្សារ និងនិន្នាការកំនត់ថ្លៃទេ ។

---

[១៤] Sophal, Chan, Kim Seadara, and Sarthi Acharya (CDRI, 2003) ។

ចំពោះផលិតភាពវិញ Sophal and Acharya (2002b) បានសង្កេតឃើញថា ការលើកឡើងជាទូទៅទាក់ទិននឹងផលិតភាពខ្ពស់ជាងរបស់កសិដ្ឋានតូចៗនៅអាស៊ី ក៏ពិតផងដែរសំរាប់កម្ពុជា នៅពេលកសិករប្រើវិធីសាស្ត្របែបប្រពៃណីដើម្បីធ្វើស្រូវវស្សា ។ ប៉ុន្តែទំនាក់ទំនងនេះច្រើនតែខុសវិញ "នៅពេលមានការប្រើវិធីសាស្ត្រកសិកម្មទំនើប ដើម្បីដាំដុះនៅរដូវប្រាំង" ។ គេក៏សង្កេតឃើញដែរថា ផលិតកម្មសរុបច្រើនតែទទួលបានតិចជាងក្នុងកសិដ្ឋានតូចៗ ដូច្នេះប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់មិនមែនសុទ្ធតែមានន័យថា មានសំរាប់សន្តិសុខស្បៀងនោះទេ ។ រឿងនេះបំផុសសំនួរដ៏សំខាន់អំពីទំហំកសិដ្ឋានដែលប្រសើរបំផុតនៅកម្ពុជា (សូមអានផ្នែក ២.៧.៣) ។

២.៣.២.២ វិសមភាពដីធ្លី

យោងតាម អង្កេតសង្គមកិច្ច-សេដ្ឋកិច្ច (SES) ឆ្នាំ១៩៩៩ នៅកម្ពុជាមានដីកសិកម្មប្រហែល ២,៨៨លានឡូត៍ គឺថា ជាមធ្យមមួយគ្រួសារមានដី ១,៣៧ឡូត៍ ហើយមួយឡូត៍មានទំហំជាមធ្យម ០,៩០ហ.ត ។ ការសិក្សាថ្មីៗជាច្រើន[១៥] បានបង្ហាញពីកំណើនវិសមភាពដីធ្លីនៅកម្ពុជា ដោយបញ្ជាក់ថា Gini co-efficients មានទំហំពី ០,៥០-០,៦១ សំរាប់ដីកសិកម្ម ។ រីឯមូលហេតុគឺមានជាអាទិ៍ សំពាធប្រជាសាស្ត្រ ប្រជាជនដ៏ច្រើនៗមិនទាន់បានតាំងលំនៅ ទីផ្សារឥណទានទន់ខ្សោយ ការទិញដីទុកលក់យកចំណេញដោយពួកអ្នកមាននៅទីក្រុងដែលប្រហែលអស់ច្រកអ្វីផ្សេងហើយដើម្បីវិនិយោគទុន[១៦] ។

គួរចងចាំជាសំខាន់ថា ក្នុងរឿងសមភាពដីធ្លីរវាងគ្រួសារនានានេះ ការបែងចែកដីគឺមិនដែលមានសមភាពទេ តាំងពីការបែងចែកដីនៅឆ្នាំ១៩៨៩ មកម្លេះ ។ ដូចបានបង្ហាញពីខាងដើម ដីធ្លី ត្រូវបានបែងចែកទៅឱ្យគ្រួសារនានាដោយយោងតាមចំនួនសមាជិកគ្រួសារដែលធ្វើពលកម្ម ។ ជាលទ្ធផល គ្រួសារធំៗ គឺបានទទួលដី និងចំនួនដីឡូត៍ច្រើនជាងគ្រួសារតូចៗ ។

---

[១៥] រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (១៩៩៩) *របាយការណ៍អង្កេតសេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ចកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៩* (ភ្នំពេញ ក្រសួងផែនការ) ។

[១៦] សូមអានឯកសាររបស់ សូ សុវណ្ណារិទ្ធិ, ច័ន្ទ សុផល, និង Sarthi Acharya (CDRI, 2001)

គ្រួសារតូចៗ ដែលមានកំលាំងពលកម្មតិចនាក់ ជាពិសេសមេគ្រួសារស្រ្តីមេគ្រួសារ ត្រូវចាញ់ប្រៀបគេយ៉ាងច្រើនក្រោយមក ក្នុងការងារដាំដុះឱ្យមានផលិតភាពល្អ និងមានចីរភាព ។ ដោយហេតុនេះ ពួកគេងាយរងគ្រោះចំពោះហេតុការណ៍បន្ទាន់នានា និងការប៉ះទង្គិចផ្សេងៗមកលើគ្រួសារ ហើយច្រើនតែត្រូវបាត់បង់ដីក្នុងល្បឿនលឿនជាងគ្រួសារឯទៀតៗ ដោយសារការលក់ដីដើម្បីដោះទាល់ ។

២.៣.២.៣ ភាពអត់ដីធ្លី ឬភាពជិតអត់ដីធ្លី

អ្នកស្រាវជ្រាវបានប៉ាន់ស្មានថា គ្រួសារជនបទ ១២-១៥% គ្មានដីកសិកម្មទេ[១៧] ហើយភាពគ្មានដីធ្លីទាំងស្រុង អាចកើនឡើងប្រហែល ២% ក្នុងមួយឆ្នាំ[១៨] ។ អត្រាអត់ដីធ្លី ក្នុងចំណោមគ្រួសារស្រ្តីមេគ្រួ ក៏ខ្ពស់ជាងអត្រាសំរាប់គ្រួសារបុរសមេគ្រួដែរ[១៩] ។ ឧទាហរណ៍ អង្កេតមួយរបស់ Oxfam GB លើ ៣0.000គ្រួសារ រកឃើញ អត្រាអត់ដីធ្លី ២១% ក្នុងចំណោមគ្រួសារស្រ្តីមេគ្រួ ធៀបនឹងអត្រា ១៣% សំរាប់គ្រួសារទាំងអស់ ។ ចំពោះ "ភាពជិតអត់ដីធ្លី" គេបានប៉ាន់ស្មានថា ប្រហែល ២៥% នៃគ្រួសារទាំងអស់ មានដីតិចជាង 0,៥ហ.ត គឺមិនគ្រប់គ្រាន់ទេសំរាប់ទ្រទ្រង់ជីវភាព ។ Acharya *et al.* (2001:2) ក៏សង្កេតឃើញដែរថា "ទំហំដីតូច គួបផ្សំនឹងការប្រើប្រាស់តិចនូវបច្ចេកវិទ្យាទំនើប គឺជាមូលហេតុចំបងនៃភាពក្រីក្រនៅជនបទ" ។

កំនើនភាពអត់ដីធ្លី និង "ភាពជិតអត់ដីធ្លី" ជាប់ទាក់ទិននឹងកត្តាដ៏ស្មុគស្មាញជាច្រើន ។ អ្នកអត់ដីជាច្រើននាក់ គឺមិនដែលមានដីទេ (ជាពិសេសតាំងពីដើមទសវត្សរ៍ ១៩៩0 មក) ។ ឧទាហរណ៍ អតីតជនភៀសខ្លួនជាច្រើននាក់ដែលធ្វើមាតុភូមិនិវត្តន៍ទៅកាន់តំបន់ជនបទនៅឆ្នាំ១៩៩២-៩៣ មិនដែលទទួលបានដីទេ ដោយសារដីមានគេកាន់កាប់ហើយ ឬក៏មានមីន ។ ហើយប្រជាជនមួយចំនួនដែលធ្លាប់មានដី ក៏បាត់បង់ដីទៅដោយសារមូលហេតុជាច្រើន ។

---

[១៧] Biddulph, Robin (Oxfam GB, 2000); So *et al.* (CDRI, 2001) ។

[១៨] Ibid. ។

[១៩] Ibid. ។

មូលហេតុមួយដែលមានលើកឡើងជារឿយៗគឺ កង្វះឥណទានមានតំលៃថោកគួរសមអាចខ្ចីប្រើបាន វាបានរុញច្រានប្រជាជនមួយចំនួនឱ្យលក់ដី នៅពេលមានវិបត្តិ ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងចំណោមគ្រួសារគ្មានដី នៅក្នុងការសិក្សារបស់ Oxfam GB មាន ៤៣,៦% ដែលកាលពីមុនធ្លាប់មានដី តែក្រោយមកក៏បាត់បង់ដីអស់ ក្នុងនេះមានជិត ៨៧% បានលក់ដីដើម្បីដោះទាល់ ហើយមានជិត ៥០% បានលក់ដីដើម្បីព្យាបាលជំងឺ[២០] ។

កត្តាផ្សេងទៀតរួមមាន មានផលិតភាពទាប និងចំណូលទាប ដែលបង្ខំឱ្យកសិករមួយចំនួនឈប់ធ្វើកសិកម្ម រួចធ្វើចំណាកស្រុកទៅកន្លែងផ្សេងដើម្បីលក់កំលាំងពលកម្ម។ ការទន្ទ្រានយកដី និងការទិញដីទុកលក់យកចំណេញ ក៏បង្កឱ្យមានភាពគ្មានដីមួយចំនួនដែរ ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងគំរូតាង Oxfam ១៣% នៃអ្នកអត់ដីបានរាយការណ៍ថា ត្រូវគេដកហូតយកដីពីពួកគេដោយគ្មានផ្តល់សំណងប៉ះប៉ូវ[២១] ។ សំពាធប្រជាសាស្ត្រ និងការពុះចែកដីឡូត៍ ក៏ជាកត្តារួមផ្សំដែរ ។ ឧទាហរណ៍ Biddulph (2004) បានសង្កេតឃើញថា ចំនួនគ្រួសារថ្មី បានកើនលឿនជាង ចំនួនប្រជាជនសរុប ដោយសារការប្រែប្រួលខុសលំនាំដើមក្នុងស្រទាប់ប្រជាជន ដែលបង្កឡើងដោយការប្រល័យពូជសាសន៍នៅឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ ។ រឿងនេះបង្ហាញថា គ្រួសារនានាត្រូវតែពុះចែកដីឡូត៍ក្នុងអត្រាមួយយ៉ាងលឿន ដើម្បីបំពេញតំរូវការផ្ទេរតកឱ្យកូនៗ ជាពិសេសអ្នកទើបរៀបការថ្មី ។

២.៣.២.៤ ការកាន់កាប់ដី

យោងតាមនាយកដ្ឋានសុរិយោដី និងភូមិសាស្ត្រ ក្នុងចំណោមអ្នកដាក់ពាក្យសុំ ប្រហែល ៤,៥ លាននាក់ មានមិនលើសពី ១៤% ទេដែលបានទទួលប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិជាផ្លូវការ តាំងពីដើមទសវត្សរ៍១៩៩០ មក ។ ប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិច្រើនណាស់ (មិនសមាមាត្រទេ) បានផ្តល់ឱ្យនៅខេត្តកណ្តាល តាកែវ កំពត ព្រមទាំងនៅតាមខេត្តមានប្រជាជនច្រើនៗឯទៀតនៅភាគខាងត្បូង

---

[២០] Biddulp, Robin (2000) ។

[២១] Ibid. ។

និងនៅខេត្តសៀមរាប ។ ប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិដែលចេញឱ្យពីឆ្នាំ១៩៨៩-១៩៩៥ គឺមានច្រើនជាងប័ណ្ណដែលចេញឱ្យពីឆ្នាំ១៩៩៥-២០០០ ដែលប្រហែលដោយសារករណីងាយៗ (ដូចជា ងាយទៅដល់, គ្មានទំនាស់) ត្រូវបានដោះស្រាយមុន (Sophal *et al*, 2001) ។ មានភស្តុតាងមួយចំនួនបង្ហាញថា ភាគរយគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួដែលបានទទួលប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិកាន់កាប់ដី គឺមានកំរិតទាបជាង តួលេខសំរាប់គ្រួសារបុរសមេគ្រួ (Boreak, 2000) ។ គេអាចពន្យល់បានថាគ្រួសារក្រីក្រក្នុងនេះគឺមានគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួជាច្រើន ពុំមានលទ្ធភាពរ៉ាប់រងចំណាយដ៏ខ្ពស់ដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិនោះទេ (So *et al*, 2001) ។

តំរូវការនូវឯកសារដីជាផ្លូវការ ហាក់ដូចមានកំរិតខ្ពស់បំផុតនៅក្នុងតំបន់នានាដែលស្ថិតនៅតាមដងផ្លូវ និងនៅជិតតំបន់ផ្សារក្នុងទីប្រជុំជន ដែលគេអាចប្រើប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិ ដើម្បី "សំរួលដល់ការលក់ដូរដីធ្លី បញ្ជាក់ព្រំដី និងចៀសវាងជំលោះជាមួយពួកអ្នកតវ៉ាទាមទារផ្សេងៗជាយថាហេតុ" ។ ប៉ុន្តែ ចំនាយដ៏ខ្ពស់ (ដូចជា ពេលវេលា កំរៃផ្លូវការ/ក្រៅផ្លូវការ) ដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិ វាបានរារាំងប្រជាជនជាច្រើននាក់ក្នុងការស្វែងរកប័ណ្ណនេះ (So *et al*, 2000) ។ ដូច្នេះហើយ អ្នកមានទ្រព្យ និងមានឋានៈខ្ពស់ច្រើនប្រឹងប្រែងស្វែងរកប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិដីធ្លី ខ្លាំងជាងពួកអ្នកមិនសូវមានធនធាន ។ម្យ៉ាងទៀត ប្រជាជនមួយចំនួនខ្វះទំនុកចិត្តលើសមត្ថភាពរបស់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលដើម្បីពង្រឹងការអនុវត្តន៍កម្មសិទ្ធិដី ជាពិសេសនៅពេលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអ្នកមានអំណាច ។

ជំនួសឱ្យប័ណ្ណសំគាល់សិទ្ធិ ប្រជាជនភាគច្រើនប្រើប្រាស់ឯកសារផ្សេងៗទៀត ដើម្បីបញ្ជាក់ពីកម្មសិទ្ធិ ដូចជា បង្កាន់ដៃទទួលពាក្យសុំកាន់កាប់ដី និង/ឬ កំណត់ហេតុអង្កេតដីជាដើម។ ជារឿយៗ គេបានផ្ទេរឯកសារទាំងនោះពីដៃមួយទៅដៃមួយ ដើម្បីសំរួលដល់ការលក់ដូរដី ។ ក្នុងការលក់ដូរដែលមានការប្រគល់ទាំង បង្កាន់ដៃទទួលពាក្យសុំកាន់កាប់ដី និងប័ណ្ណសំគាល់កម្មសិទ្ធិពិតៗ ប្រជាជនតាមធម្មតាគ្រាន់តែលុបឈ្មោះចាស់ចេញ និងសរសេរឈ្មោះថ្មីចូលប៉ុណ្ណោះ ។ ប្រព័ន្ធនេះហាក់ដូចប្រើការបាននៅក្នុងតំបន់ជាច្រើន ឱ្យតែភាគីជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការលក់ដូរនោះ សុខចិត្តទទួលយកឯកសារប្រភេទនេះ ។ កន្លងមកវិធីនេះឃើញមានប្រើ

ច្រើនជាធម្មតាក្នុងការលក់ដូរនានាដែលធ្វើឡើងនៅកំរិតមូលដ្ឋាន រវាងប្រជាជនដែលស្គាល់គ្នាទៅវិញទៅមក ឬក៏មានចំណងទាក់ទងរួមគ្នាបែបណាមួយ ។ ប៉ុន្តែការយល់ច្រឡំ និងជំលោះច្រើនតែកើនឡើង នៅពេលការលក់ដូរវាទាក់ទងជាមួយពួកអ្នកមកពីខាងក្រៅសហគមន៍ ។

២.៤ កម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ និងសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដី[២២]

ការសន្មត និងការទស្សន៍ទាយផ្សេងៗរបស់អ្នកធ្វើផែនការ ស្តីពីលទ្ធផលរំពឹងទុកនៃកម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី គឺដកស្រង់ចេញពីទ្រឹស្តីទូទៅលើកម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ ។ កម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ ជាទូទៅមាននិយមន័យថាជា "សិទ្ធិមួយសំណុំ" ដើម្បីប្រើប្រាស់ ទទួលបានចំណូល និង ចាត់ចែងបញ្ចេញទ្រព្យសកម្មនានា (Barzel, 1989) ។ តំលៃទ្រព្យសកម្មណាមួយ ត្រូវបានកំណត់ជា ១) ផលចំណេញអនាគតរំពឹងទុកនឹងយកបានពីទ្រព្យសកម្ម ២) សុវត្ថិភាពនៃការត្រួតត្រារបស់សាមីជនទៅលើ កម្មសិទ្ធិលើលំហូរផលចំណេញរំពឹងទុក (Alchian and Demsetz, 1973) ។ ប៉ុន្តែ ការប្រើប្រាស់ ការត្រួតត្រា និងកម្មសិទ្ធិលើទ្រព្យសកម្មរូបិយ ដូចជា ដីធ្លី ជាដើម មិនមែនសុទ្ធតែស៊ីសង្វាក់គ្នាទាំងអស់ទេ ។ ឧទាហរណ៍ យើងបានឃើញហើយថា កាលពីមុនឯកត្តជននៅកម្ពុជាមានសិទ្ធិប្រើប្រាស់ដី ដើម្បីធ្វើផលិតកម្ម តែពុំមានសិទ្ធិធ្វើម្ចាស់លើដីធ្លីក្នុងលក្ខណៈជាទំនិញសំរាប់លក់ដូរនោះទេ ។

អភិបាលកិច្ចដីសក្តិសិទ្ធិលើកម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ តំរូវឱ្យមានប្រព័ន្ធច្បាប់មួយដើម្បីគ្រប់គ្រងលើការចរចា និងពង្រឹងការអនុវត្តន៍កម្មសិទ្ធិ ការប្រើប្រាស់ និងសិទ្ធិត្រួតត្រា ។ ដោយសារវាជាប្រភេទមួយនៃទំនាក់ទំនងមានកិច្ចសន្យា ការដោះដូរកម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យត្រូវស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ទាំងស្ថាប័នផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ។ ស្ថាប័នក្រៅផ្លូវការ ដូចជា បែបបទក្នុងសង្គម និងអាកប្បកិរិយារំពឹងទុកដែលកំណត់ដោយក្បួនច្បាប់ខាងវប្បធម៌ (culturally defined codes of expected behaviour) គឺអាចជាមធ្យោបាយគ្រប់គ្រងដ៏សក្តិសិទ្ធិនៅពេលដែលការដោះស្រាយមានលក្ខណៈជាបុគ្គល ដូចនៅតាមភូមិបែបបុរាណៗតាមជនបទកម្ពុជាជាដើម ។

---

[២២] អំណះអំណាងចំពោះកម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ និងអភិបាលកិច្ចបានដកស្រង់ចេញពី Ballard (2003) ។

ស្ថាប័នផ្លូវការដែលត្រូវមានយន្តការ និងវិធានចងក្រងជាច្បាប់តាមរយៈដំណើរការខាងនយោបាយមួយ វាមានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់ក្នុងពេលដែលការដោះដូរ មានលក្ខណៈស្មុគស្មាញ និងអបុគ្គល (North, 1990) ។ រឿងនេះអាចមើលឃើញតាមការផុសឡើងនៃទីផ្សារដីធ្លីនៅក្នុងតំបន់មានប្រជាជនច្រើន និងមានសន្ទុះសេដ្ឋកិច្ច នៅក្នុង និងជុំវិញទីប្រជុំជន និងទីក្រុងធំៗនៅកម្ពុជា ។

ស្ថាប័នខាងអភិបាលកិច្ច ទាំងផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ក៏សុទ្ធតែស៊ីសង្វាក់គ្នាល្អទេ ដែលនាំឱ្យមានចំណាយខ្ពស់នៅក្នុងដំណើរការលក់ដូរ និងដែលជាប់ទាក់ទិននឹងភាពមិនច្បាស់លាស់ និងភាពតានតឹងរវាងស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចផ្សេងៗ ក្នុងការកសាង និងការអនុវត្តន៍ច្បាប់កម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ ។ ភាពមិនច្បាស់លាស់បានកើនឡើងក្នុងពេលធ្វើអន្តរកាលយ៉ាងលឿនក្នុងសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកិច្ចដ៏លឿន ដែលពិនិត្យឃើញតាមការប្រែប្រួលក្នុងបច្ចេកវិទ្យា ឬក៏រិតថ្លៃនៅមូលដ្ឋាន ដែលប៉ះពាល់ដល់តំលៃរំពឹងទុកនៃទ្រព្យសកម្មសំរាប់បង្កើតទ្រព្យធន ដូចជា ដីធ្លី ជាដើម (Libecap, 1989; North, 1990) ។ ភាពតឹងតែងដែលផ្សារភ្ជាប់នឹងស្ថានភាពមិនច្បាស់លាស់បានបង្កើតតំរូវការ និងឱកាសសំរាប់កំណត់ និងបែងចែកឡើងវិញនូវកម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យឱ្យកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព ក្នុងចំណោមសមាជិកសហគមន៍ ក៏ដូចជាពួកអ្នកទាមទារដែលមកពីខាងក្រៅ និងដែលត្រូវបានទាក់ទាញដោយសារការបង្កើតទ្រព្យសកម្មថ្មីៗ ។ ឧទាហរណ៍ដ៏ល្អមួយក្នុងរឿងនេះនៅកម្ពុជា ជាប់ទាក់ទិននឹងប្រជាជនទីក្រុងដែលទិញដីនៅតំបន់ជនបទ ហើយចង់បានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ ឬប្លង់ដី ជាជាងបង្ហាន់ដៃទទួលពាក្យសុំកាន់កាប់ដី ដើម្បីកសាងសំណុំឯកសារឱ្យបានសមស្រប (So *et al*., 2001) ។

នៅតំបន់ជនបទជាក់លាក់ណាមួយ វិធីផលិតកម្មកសិកម្មបែបយថាផល អាចសំគាល់បានតាមរយៈដង់ស៊ីតេប្រជាជនទាប និងការដាំដុះមានចំនួនតិចដង[២៣] ។ នៅពេលដីមានច្រើនធៀបនឹងចំនួនប្រជាជន កម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យអាចគ្រប់គ្រងបានយ៉ាងសក្តិសិទ្ធិជាលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការនៅកំរិតមូលដ្ឋាន ផ្អែកលើសីលធម៌ និងភាពសមហេតុផលទៅតាមប្រពៃណី និងទំនៀម

[២៣] Boserup (1965) ផ្តល់ការពិភាក្សាជាមុននូវប្រព័ន្ធកសិកម្មយថាផល និងកសិកម្មអតិផល ។

ទំលាប់ ។ វិធីផលិតកម្មកសិកម្មបែបអតិផល អាចសំគាល់បានតាម ដង់ស៊ីតេប្រជាជនខ្ពស់ និងការដាំដុះមានចំនួនច្រើនដង ។ នៅតំបន់ទាំងនេះ ភាពខ្សត់ដីបានបំផុសតំរូវការនូវស្ថាប័នអភិបាលកិច្ចផ្លូវការជាច្រើន ដើម្បីការពារ សិទ្ធិត្រួតត្រា និងសិទ្ធិប្រើប្រាស់ ព្រមទាំងផ្តល់នីតិវិធីអាចដឹងមុនបាន សំរាប់ការផ្ទេរកម្មសិទ្ធិអចលនទ្រព្យ (ដូចជា ការលក់ និងការបន្តមរតក) ។

ដោយសារក្នុងលក្ខណៈជាទ្រព្យមានផលិភាពដីធ្លីបានកើនតំលៃ ដូច្នេះតំរូវការសិទ្ធិកាន់កាប់ជាអចិន្ត្រៃយ៍ និងអាចផ្ទេរកើត បានបង្កើនថែមនូវតំរូវការរចនាសម្ព័ន្ធអភិបាលកិច្ចច្រើនបែបយ៉ាងដែលពឹងផ្អែកលើសិទ្ធិអំណាចរបស់រដ្ឋ ។ ដើម្បីបំរើការងារពិពណ៌នា និងវិភាគ វាមានប្រយោជន៍ច្រើនក្នុងការធ្វើវិភាគលើទីផ្សារដីធ្លីនៅជនបទកម្ពុជា ក្នុងបរិបទនៃការធ្វើអន្តរកាលពី ការធ្វើកសិកម្មបែបយថាផល ទៅកាន់លំនាំប្រើប្រាស់ដីជាលក្ខណៈអតិផលវិញ ។

ដូច្នេះ ហេតុផលដែលគាំទ្រដល់កម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី វាឈរលើទ្រឹស្តីដែលចងភ្ជាប់ការលើកទឹកចិត្តវិនិយោគទុន ទៅនឹងកម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុមានសុវត្ថិភាព ។ ការរីកញែកជាមូលដ្ឋានគឺ ប្រជាជនចូលចិត្តខ្លាំងជាងដើម្បីធ្វើវិនិយោគធនធានក្នុងសហគ្រាសផលិតកម្មផ្សេងៗ បើសិនរូបគាត់ ឬអ្នកស្នងមរតករបស់គាត់ នឹងទទួលបានផលចំណេញពីវិនិយោគទាំងនោះនៅថ្ងៃខាងមុខ ។ ក្នុងវិស័យកសិកម្ម កសិករអាចទទួលបានឥណទានសំរាប់វិនិយោគលើធាតុចូល សំភារៈ ម៉ាស៊ីន និងការកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ។

វិនិយោគទាំងនេះ នាំឱ្យមានកំណើនតំរូវការឥណទាន ។ ក្នុងន័យនេះ គេរំពឹងថា ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីនឹងជួយបង្កើនលទ្ធភាពរបស់ប្រជាជនក្នុងការទៅទាក់ទងស្ថាប័នឥណទានផ្លូវការ ។ រឿងនេះមានសារៈសំខាន់ ជាពិសេសដល់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ពីព្រោះប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីអាចជួយឱ្យសមាជិកក្រៗក្នុងសហគមន៍ អាចទទួលបានកំចីមានតំលៃទាប សំរាប់បំរើគោលដៅផលិតកម្ម ។ នៅពេលតំរូវការឥណទានកើនឡើង ការផ្គត់ផ្គង់ឥណទានក៏គួររីកធំដែរ ។ ក្នុងរឿងនេះ កម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីក៏រំពឹងថាអាចជួយជំរុញឱ្យមានវិស័យសេវាកម្មហិរញ្ញវត្ថុមួយមានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់ ដែលជាកត្តាគន្លឹះសំរាប់កំណើនម៉ាក្រូសេដ្ឋកិច្ចក្នុងរយៈពេលវែង ។

សំរាប់កម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ក៏ត្រូវមានកិច្ចប្រឹងប្រែងគ្រប់គ្រងឱ្យកាន់តែមានប្រសិទ្ធិភាពខ្ពស់លើទីផ្សារដីធ្លី ដើម្បីអាចបែងចែកធនធានដ៏កំរនានាទៅប្រើក្នុងវិស័យណាដែលមានផលិតភាពខ្ពស់បំផុត ។ ទីផ្សារដីធ្លីដែលក្នុងនេះមាន ការផ្តល់ព័ត៌មានមិនគ្រប់គ្រាន់ និតិវិធីមិនអាចទស្សន៍ទាយបាន និងទំនាស់ផ្សេងៗ ដូចជានៅកម្ពុជា គឺពុំមានប្រសិទ្ធភាពខាងសេដ្ឋកិច្ចទេ ដោយសារមានចំណាយខ្ពស់លើការលក់ដូរ ដែលជាប់ទាក់ទិននឹងការចរចា/ការអនុវត្តន៍កម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុ និងការដោះដូរមានកិច្ចសន្យា ។ កម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុដែលមានសុវត្ថិភាពនិងអាចទស្សន៍ទាយបាន វាជួយកាត់បន្ថយភាពមិនច្បាស់លាស់ខាងនីតិវិធី និងជួយផ្តល់ព័ត៌មានកាន់តែច្បាស់ពីតំលៃដីជាក់ស្តែង ។

ទីផ្សារដីធ្លីដែលមានទំនាស់ច្រើន និងអភិបាលកិច្ចមិនសក្តិសិទ្ធិ ក៏ពុំមានប្រសិទ្ធិភាពល្អខាងសង្គមកិច្ចដែរ ។ រឿងនេះធ្ងន់ធ្ងរជាពិសេស ក្នុងករណីប្រជាជនត្រូវបាត់បង់ដី ដោយពុំមានសំណងប៉ះប៉ូវគ្រប់គ្រាន់និងមានយុត្តិធម៌ ហើយពួកគេត្រូវបង្ខំចិត្តធ្វើចំណាកស្រុកទៅកន្លែងផ្សេងដើម្បីស្វែងរកឱកាសធ្វើការយកចំណូល ។ ការខាតបង់ខាងសង្គមកិច្ចជាសក្តានុពលមួយចំនួនទៀត ជាប់ទាក់ទិននឹងការបែងចែកកម្មសិទ្ធិដី ដោយសារដល់យូរៗទៅ ទីផ្សារដីធ្លីដែលកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព អាចនាំឱ្យមានការប្រមូលផ្តុំដីធ្លី នៅក្នុងដៃគ្រួសារមួយចំនួនតូច ។ ការខាតបង់ខាងសង្គមកិច្ចជាប់ទាក់ទិននឹងការបែងចែកបែបនេះ ត្រូវតែប៉ះប៉ូវឡើងវិញតាមរយៈសំណងប៉ះប៉ូវដ៏គ្រប់គ្រាន់និងមានយុត្តិធម៌សំរាប់ដីធ្លី ដ៏ដូចជាឱកាសមានការងារធ្វើដែលអាចធានាជីវភាពបាន និងដែលផុសចេញពីវិនិយោគផ្សេងៗដែលមានផលិតភាពល្អ ។

២.៥ វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ

ទំរង់រចនាតាក់តែង គំរោងអង្កេតជាមូលដ្ឋាន (BSP) យកចេញមួយភាគធំពីក្របខ័ណ្ឌស្រាវជ្រាវដែលបានប្រើប្រាស់ក្នុងការសិក្សាពីការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីនៅថៃ (Onchan and Aungsumalin, 2002) ដោយបានកែសំរួលខ្លះ ដើម្បីបញ្ជាក់មើលលើសម្មតិកម្មជាក់លាក់មួយចំនួនដែលទាក់ទិននឹងកម្ពុជា ។ BSP បានប្រើការរចនាតាក់តែងតាមបែបបទសឹងដកពិសោធន៍ទាំងអស់ (quasi-experimental) ដើម្បីវាយតំលៃពីផលប៉ះពាល់ខាងសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកិច្ច នៃ

ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ទៅលើគ្រួសារនីមួយៗ ។ ការស្រាវជ្រាវបានរចនាឡើងតាមវិធីមួយ ដើម្បីផ្តល់ការវិភាគប្រៀបធៀប រវាងបំរែបំរួលនៅក្នុងក្រុមធ្វើពិសោធន៍ និងក្រុមត្រួតពិនិត្យ និងរវាងចំនុចពេលវេលាពីរ (ដូចជា មុនធ្វើគំរោង និងក្រោយធ្វើគំរោង):

OCt0 = តំលៃអាំងឌីកាទ័រ/ខ្នាតរង្វាស់ នៃក្រុមត្រួតពិនិត្យមុនពេលចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី

OCt3 = តំលៃអាំងឌីកាទ័រ/ខ្នាតរង្វាស់ នៃក្រុមត្រួតពិនិត្យក្រោយពេលចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី

OEt0 = តំលៃអាំងឌីកាទ័រ/ខ្នាតរង្វាស់ នៃក្រុមពិសោធន៍មុនពេលចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី

OEt3 = តំលៃអាំងឌីកាទ័រ/ខ្នាតរង្វាស់ នៃក្រុមពិសោធន៍ក្រោយពេលចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី

ដូចការសិក្សានៅថៃដែរ វិធីសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានសំរាប់ធ្វើវិភាគ គឺ ប្រៀបធៀបបំរែបំរួលជាភាគរយ រវាងក្រុមពិសោធន៍ និងក្រុមត្រួតពិនិត្យ ដូចខាងក្រោម:

$$\frac{OEt3 - OEt0}{OEt0} \times 100 \quad \text{ធៀបនឹង} \quad \frac{OCt3 - OCt0}{OCt0} \times 100$$

ក្នុងករណីមួយចំនួន យើងក៏អាចចង់ធ្វើវិភាគទិន្នន័យដោយក្នុងនោះ:

$$\frac{OEt3}{OCt3} \quad \text{ខុសគ្នាយ៉ាងច្រើនពី} \quad \frac{OEt0}{OCt0}$$

ការសិក្សានៅថៃ បានធ្វើសម្មតិកម្មថា "បំរែបំរួលនៅក្នុងក្រុមពិសោធន៍ ដែលខុសគ្នាពីក្រុមពិនិត្យ ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាផលប៉ះពាល់នៃគំរោង" ។ ប៉ុន្តែ វាមិនទំនងសោះដែលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីតែមួយមុខ អាចបង្កើតផលប៉ះពាល់គួរកត់សំគាល់នៅក្នុងចំណុចនានាដូចមានបញ្ជាក់នៅខាងលើ ។ ដូច្នេះ គេចាំបាច់ត្រូវពិនិត្យពីបែបបទដែលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីមានអន្តរកម្មជាមួយ

ឬទៅបំពេញឱ្យកត្តាផ្សេងៗទៀត ដើម្បីបង្កើតបាននូវការខុសប្លែកគ្នានានាដែលគេអាចសង្កេតឃើញ ។ ឧទាហរណ៍ ដើម្បីឱ្យប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីអាចបង្កើនលទ្ធភាពរបស់ប្រជាជនក្នុងការទទួលបានឥណទានផ្លូវការ គឺស្ថាប័នឥណទានបែបនេះត្រូវតែអាចទៅទាក់ទងបានយ៉ាងជាក់ស្តែង ។ ផលប៉ះពាល់នៃវិនិយោគខាងកសិកម្ម ក៏ត្រូវបានពង្រឹងឡើងដោយសារការទទួលបានព័ត៌មានបច្ចេកវិទ្យា និងទីផ្សារកាន់តែប្រសើរដែរ ។ ក្នុងន័យនេះ ការមានសេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេសខាងគ្រាប់ពូជ សត្វ ការនេសាទ គឺជាអថេរមួយដ៏សំខាន់។ យោងតាមទស្សនៈនេះ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី អាចដើរតួជាកាតាលីករ ធ្វើអោយមានបំរែបំរួលបាន បើសិនមានកត្តា និងកាលទេសៈអំណោយផលផ្សេងទៀតគួបផ្សំផង ។

គំរូជាមូលដ្ឋាននៅថៃ ក៏ត្រូវបានកែសំរួល ដើម្បីសំរបតាមកាលៈទេសៈខាងសេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ចនៅជនបទកម្ពុជា និងគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ដែលកំពុងអនុវត្តទៅមុខ ដោយគួបផ្សំនឹងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងការបញ្ជ្រាបបញ្ហាយេនឌ័រ ។ ដោយសារកំណើនភាពខុសគ្នាក្នុងលទ្ធភាពបានប្រើប្រាស់ និងបានត្រួតត្រា លើធនធាននិងទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងតំបន់ជនបទ ការវិភាគពីផលប៉ះពាល់នៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីត្រូវតែយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើការបែងចែកផលចំណេញ ។ ដូច្នេះ ដើម្បីបំរើការងារវិភាគ ទិន្នន័យគ្រួសារត្រូវបានបំបែកលំអិតទៅតាម ទំហំដីកាន់កាប់ និងយេនឌ័រមេគ្រួសារ ។

២.៥.១ ការជ្រើសរើសទីតាំង

ការជ្រើសរើសខេត្ត LMAPទាំង ៤ យកមកសិក្សា គឺផ្អែកទៅលើកត្តាផ្សេងៗដូចជា ទីតាំងជាយុទ្ធសាស្ត្រ និងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ (ឧទាហរណ៍ ផ្លូវ) ប្រព័ន្ធកសិកម្ម និងនិន្នាការអភិវឌ្ឍន៍ដែលអាច មានផលប៉ះពាល់លើទីផ្សារដីធ្លី និងលំនាំនៃការប្រើប្រាស់ដី ។

ក្រុងព្រះសីហនុត្រូវបានជ្រើសយក ដោយសារមានទីតាំងជាយុទ្ធសាស្ត្រនៅក្នុងតំបន់អភិវឌ្ឍន៍តាមដងផ្លូវជាតិលេខ ៤ និងដោយសារទេសចរណ៍ និងការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ (ឧទាហរណ៍ ការអភិវឌ្ឍន៍កំពង់ផែ) នឹងមានផលប៉ះពាល់ដ៏ជ្រាលជ្រៅទៅលើទីផ្សារដីធ្លីនៅតំបន់នោះ ។ ខេត្តតាកែវ ត្រូវបានជ្រើសយក ដោយសារមានការធ្វើស្រែតាមបែបប្រពៃណី

ដូចៗគ្នាគួរសម និងនៅតាមផ្លូវជាតិលេខ២ ជិតក្រុងភ្នំពេញ ដែលអាចជាប្រភពគំរូការដែលជួយជំរុញឡើងនូវប្រព័ន្ធកសិកម្មចំរុះមុខ និងមានផលច្រើននៅថ្ងៃអនាគត បើសិនកសិករទទួលបានគាំទ្រ និងសេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេសទាន់ពេល និងការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ។ ខេត្តកំពង់ចាម ត្រូវបានជ្រើសយកដោយសារមានទីតាំងជាយុទ្ធសាស្ត្រនៅតាមផ្លូវជាតិលេខ ៦ និងមានស្ពានមិត្តភាពកម្ពុជា-ជប៉ុន ឆ្លងកាត់ទន្លេមេគង្គ ដែលតភ្ជាប់តំបន់ពាយព្យកម្ពុជាទៅនឹងតំបន់ឯទៀតៗ ព្រមទាំងជាច្រកផ្លូវសំរាប់បញ្ជូនផលិតផលកម្ពុជាជាច្រើនទៅទីផ្សារ និងកំពង់ផែនៅវៀតណាម ។ ខេត្តកំពង់ធំត្រូវបានជ្រើសយក ដោយសារស្ថិតនៅឆ្ងាយពីភ្នំពេញ និងទីតាំងជាយុទ្ធសាស្ត្រនៅតាមផ្លូវជាតិលេខ ៦ ដែលភ្ជាប់ខេត្តសៀមរាប ទៅក្រុងភ្នំពេញ ។ ទេសចរណ៍ និងចរាចរពាណិជ្ជកម្មតាមផ្លូវជាតិ ប្រហែលនឹងកើនឡើងក្រោយពេលមានការកែលំអ[២៤] ។

ការជ្រើសយកទីតាំងឃុំ គឺយោងមួយភាគធំទៅតាមទីតាំង និងកម្មវិធីធ្វើការ នៃគំរោង LMAP ។ ជាទូទៅ ក្នុងមួយឃុំ មានជ្រើសយក ៤ភូមិ ដោយផ្អែកទៅតាមការពិភាក្សាជាមួយសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ និងមេភូមិ ។ លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសំរាប់ជ្រើសភូមិ រួមមាន ការអភិវឌ្ឍន៍ និងសកម្មភាពទីផ្សារដីធ្លី ការប្រើប្រាស់ដី និងប្រព័ន្ធកសិកម្ម (ឧទាហរណ៍ ការធ្វើស្រែប្រាំង/វស្សា ចំការ ដំណាំដើមឈើ) ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ (ឧទាហរណ៍ ផ្លូវ ប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រ) ដង់ស៊ីតេប្រជាជន ទីតាំងនៅជិត និងលទ្ធភាពចេញចូលទីផ្សារ និងទីតាំងរដ្ឋបាល និងសកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ចផ្សេងៗទៀត (ឧទាហរណ៍ មុខរបរ) ។

សរុបមក បានធ្វើសំភាសន៍ ៩៧០គ្រួសារ និងធ្វើអង្កេតលើ ៣២ភូមិ ក្នុង ៤ខេត្ត LMAP ដែលបានធ្វើអង្កេត ។ ក្នុងមួយភូមិៗ បានជ្រើសយកប្រហែល ៣០គ្រួសារអ្នកមានដីកសិកម្ម

---

[២៤] ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ត្រូវបានជ្រើសយកជាខេត្តសំរាប់បំរើការត្រួតពិនិត្យ ដោយសារជាសំខាន់ ទីតាំងជាយុទ្ធសាស្ត្រនៅតាមផ្លូវជាតិលេខ ៥ និងនៅជិតក្រុងភ្នំពេញ ។ សង្ខេបគំហើញពីខេត្តកំពង់ឆ្នាំងមានចុះនៅក្នុងរបាយការណ៍អង្កេតជាមូលដ្ឋាន ដែលនឹងចេញផ្សាយក្នុងពេលឆាប់ៗ ។

ប៉ុន្តែជួនកាលតួលេខនេះប្រែប្រួលខ្លះទៅតាមទំហំភូមិ ។ វិធីសាស្ត្រ ៤ ខុសៗគ្នា បានយកមកប្រើប្រាស់ក្នុងការជ្រើសរើសគ្រួសារតាមវិធីចៃដន្យ ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងបរិមាណ និងគុណភាពព័ត៌មានខុសៗគ្នាដែលអាចប្រមូលបាននៅកំរិតភូមិ ។ វិធីសាស្ត្រទាំងនេះ គឺមាន ក) ការជ្រើសរើសគ្រួសារដោយផ្អែកលើទំហំផ្ទៃដីកាន់កាប់ ខ) ចំនួនដីឡូត៍ គ) ការចុចយកគ្រួសារ ក្នុងចន្លោះជាក់លាក់ណាមួយពីក្នុងបញ្ជីភូមិ និង ឃ) ការចុចយកផ្ទះនៅក្នុងភូមិ ក្នុងចន្លោះជាក់លាក់ណាមួយ ។

ថ្វីបើ BSP ផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ជាសំខាន់លើគ្រួសារដែលមានទាំងដីលំនៅដ្ឋាន និងកសិកម្មក្តី ក៏ BSP បានសំភាសគ្រួសារអ្នកគ្មានដីកសិកម្មឱ្យបានច្រើន (សរុប ៥៤គ្រួសារ) ក្នុងក្របខ័ណ្ឌពេលវេលាអាចធ្វើទៅបាន នៅក្នុងតារាងពេលការងារ ។ ដោយមានការយល់ឃើញជាទូទៅថា ស្ត្រីមេគ្រួសារ ស្ថិតក្នុងក្រុមអ្នកងាយរងគ្រោះជាងគេក្នុងសង្គមកម្ពុជា ដូច្នេះមានកិច្ចប្រឹងប្រែងពិសេសដើម្បីធានាថា ក្រុមនេះមានតំណាងយ៉ាងសមស្របនៅក្នុងគំរូតាងអង្កេតជនបទ ។ ផ្អែកលើចំនួនស្ត្រីមេគ្រួសារក្នុងភូមិនីមួយៗដែលបានរាយការណ៍ ចំនួនសមស្របមួយក៏ត្រូវបានជ្រើសយកមកធ្វើសំភាសន៍ ដោយបានសំភាសស្ត្រីមេគ្រួសារទាំងអស់ ២២៥នាក់ ក្នុងតំបន់ LMAP ដែលបានធ្វើអង្កេត ។

២.៦ ស្ថានភាពកាន់កាប់ដីបច្ចុប្បន្ន

ខាងក្រោមនេះ គឺជាការពិភាក្សាទិន្នន័យគ្រួសារ ដែលផ្តោតលើទំហំកាន់កាប់ដីកសិកម្ម ទំហំដីលំនៅដ្ឋាន និង ទ្រព្យសកម្មរបស់គ្រួសារ ទាំងសំរាប់គ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ។

២.៦.១ ការកាន់កាប់ដីលំនៅដ្ឋាន

ក្នុងចំណោម ៩៧០គ្រួសារនៅក្នុងតំបន់សិក្សា LMAP មាន ៩១៧គ្រួសារ (ប្រហែល ៩៤,៥%) មានដីលំនៅដ្ឋានជាមធ្យម ១,១ឡូត៍ ក្នុងនេះគឺមាន ៤៩គ្រួសារស្ថិតក្នុងចំណោមប្រជាជន ៥៤គ្រួសារដែលគ្មានដីកសិកម្ម។ ក្នុងចំណោម ៥៣គ្រួសារដែលរាយការណ៍ថាគ្មានដីលំនៅដ្ឋាន គឺមាន ១៣គ្រួសារដែលគ្មានទាំងដីកសិកម្ម, ២១គ្រួសារមានដីកសិកម្មតិចជាង 0,៥ហ.ត និង ១១គ្រួសារមានដីកសិកម្មតិចជាងឬស្មើនឹង ១ហ.ត។ ក្នុងន័យនេះ ភាគរយគ្រួសារអ្នកមាន

ដីលំនៅដ្ឋាន បានកើនឡើងស្របគ្នានឹងទំហំដីកសិកម្មកាន់កាប់ ។ ភាគរយគ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ដែលមានដីលំនៅដ្ឋាន មានកំរិតប្រហែល១គ្នាក្នុងគ្រប់ទំហំដីកាន់កាប់ ។

គ្រួសារប្រហែល ៣៩,៣% ទទួលបានដីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួនពីរដ្ឋ និង ៣៤,៨% ទទួលបានដីលំនៅដ្ឋានតាមការបន្តមរតក ។ ១៧,៦% ផ្សេងទៀតបានទិញដីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួន ហើយ ៦,៨% ទទួលបានដីលំនៅដ្ឋានដោយការរានដី ។ ភាគរយដីឡូត៍លំនៅដ្ឋានទទួលបានពីរដ្ឋ ជាទូទៅកើនឡើងស្របគ្នានឹងទំហំដីកាន់កាប់ ប៉ុន្តែភាគរយដីទទួលបានតាមការបន្តមរតក គឺថយចុះ។ ភាគរយដីទទួលបានតាមការទិញ ស្ទើរតែនៅថេរសំរាប់គ្រប់ទំហំដីកាន់កាប់ លើកលែងតែចំពោះគ្រួសារគ្មានដីកសិកម្ម ដែលបានទិញដីឡូត៍លំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួន ៤៦,២% ។ រឿងនេះបង្ហាញថា អ្នកអត់ដីជាច្រើន (គឺ គ្មានដីកសិកម្ម) នៅក្នុងក្រុមបានធ្វើអង្កេតរបស់ LMAP អាចមិនដែលទទួលបានដីលំនៅដ្ឋានពីរដ្ឋសោះ ឬក៏បានបាត់បង់ដីពីដំបូងរបស់ខ្លួន ហើយក្រោយមកក៏ទិញដីមួយឡូត៍ផ្សេងទៀត ។ ភាគរយដីឡូត៍លំនៅដ្ឋានដែលទទួលបានតាមការរានដី (១១,១%) មានកំរិតខ្ពស់បំផុត ក្នុងចំណោមគ្រួសារដែលកាន់កាប់ដីធំជាងគេ ។

បើគិតតាមយេនឌ័រមេគ្រួសារ គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ និងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ ប្រហែល ៥១,៦% និង ៣៥,៣% រៀងគ្នាទទួលបានដីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួនពីរដ្ឋ ។ ភាគរយគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ គឺខ្ពស់ជាងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ នៅក្នុងចន្លោះដីកាន់កាប់នីមួយៗ ។ ប៉ុន្តែចំពោះដីលំនៅដ្ឋានទទួលបានតាមការបន្តមរតកវិញ គឺមានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នា។ មានគ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ៣៧,៧% និង ២៥,៨% រៀងគ្នា ដែលទទួលបានដីលំនៅដ្ឋានតាមការបន្តមរតក ហើយរឿងនេះនៅតែដូច្នេះសំរាប់រាល់ចន្លោះដីកាន់កាប់នីមួយៗ ។ សំរាប់ដីលំនៅដ្ឋានទទួលបានតាមការទិញ ក៏មានលំនាំស្រដៀងគ្នាដែរ (លើកលែងតែសំរាប់ទំហំដីកាន់កាប់ធំៗបំផុត ដែលមានការប្រែប្រួលតិចតួច) ។ រឿងគួរចម្លែកគឺ គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួដែលរាយការណ៍ថាបានទទួលដីលំនៅដ្ឋានតាមការរានដី គឺមានភាគរយធំជាង គ្រួសារបុរសមេគ្រួដែលបានរាយការណ៍ដូចគ្នា ។ តាមការសមហេតុផល គេគួររំពឹងថា មានភាគរយខ្ពស់ជាងនៃគ្រួសារបុរសមេគ្រួដែល

ទទួលបានដីលំនៅដ្ឋានតាមការវានដី ដោយយោងតាមធនធានពលកម្មជាសក្តានុពលដែលសំបូរជាងរបស់ពួកគេ (សូមមើល តារាង២.៤) ។

២.៦.២ ការកាន់កាប់ដីកសិកម្ម និងទ្រព្យសកម្ម

គំរូតាងអង្កេត LMAP បង្ហាញថា អ្នកកាន់កាប់ដីធំៗ មានចំណែកដីកសិកម្មច្រើនហួសពេក ។ ឧទាហរណ៍ គ្រួសារមានដីតិចជាង ០,៥ហ.ត តំណាងឱ្យ ២១,៩%នៃគំរូតាងអង្កេត ប៉ុន្តែមានត្រឹម ៣,៨%នៃផ្ទៃដីប៉ុណ្ណោះ ។ គ្រួសារមានដីតិចជាង ១ហ.ត តំណាងឱ្យ ៤៦,២%នៃគំរូតាងតែកាន់កាប់ដីត្រឹម ១៤,៥% ។ ផ្ទុយទៅវិញ គ្រួសារមានដី ៣ហ.ត ឬច្រើនជាង តំណាងឱ្យ ១៤,៤%នៃគ្រួសារទាំងអស់ ប៉ុន្តែកាន់កាប់ដីដល់ ៤៣,៤%។ គ្រួសារមានដី ២ហ.ត ឬច្រើនជាង តំណាងឱ្យ ២៧,៧%នៃគ្រួសារទាំងអស់ ប៉ុន្តែកាន់កាប់ដីកសិកម្មដល់ ៦៣,៥% ។

ចំណុចគួរចាប់អារម្មណ៍មួយទៀតក្នុងទិន្នន័យអង្កេត គឺគ្រួសារមានដីកាន់កាប់តិច គឺដីឡូតិ៍កសិកម្មតិចឡូតិ៍ជាង និងជាឡូតិ៍តូចៗជាង បើធៀបនឹងគ្រួសារមានដីកាន់កាប់ធំៗ ដែលមានច្រើនឡូតិ៍ជាង និងជាដីឡូតិ៍ធំៗជាង ។ តារាង ២.១ បង្ហាញថា ចំនួននិងទំហំដីឡូតិ៍ កើនឡើងយ៉ាងទៀងទាត់ ពីចន្លោះដីកាន់កាប់មួយ ទៅចន្លោះមួយទៀត។ លំនាំនេះមានលក្ខណៈស៊ីគ្នាល្អ ស្ទើរគ្រប់ភូមិ ហើយចំពោះភូមិក្រៅពីនេះក៏មានការប្រែប្រួលខុសគ្នាតិចតួចទេ ពីលំនាំជាទូទៅនេះ ។

តារាង ២.១: សង្ខេបអំពីការកាន់កាប់ដីកសិកម្មតាមគ្រួសារ ជាហិកតា

ដីកាន់កាប់	ចំនួន គ្រួ	ដីឡូតិ៍សរុប	ផ្ទៃដីសរុប	ផ្ទៃដី/គ្រួ	ដីឡូតិ៍/គ្រួ	ផ្ទៃដី/ឡូតិ៍
<0.5 (ha)	201	465	55.37	0.27	2.31	0.11
0.5 – 0.9	223	843	156.11	0.70	3.78	0.18
1.0 – 1.9	229	1,092	322.66	1.41	4.76	0.29
2.0 – 2.9	122	653	294.25	2.41	5.35	0.45
>3.0 (ha)	132	826	634.50	4.80	6.25	0.76
គំរូតាងសរុប	917	3,879	1,462.89	1.59	4.23	0.37

ការពន្យល់ដែលមានលើកឡើងជារឿយៗសំរាប់លំនាំនេះ គឺចាប់ផ្តើមពីការបែងចែកដីនៅឆ្នាំ១៩៨៩ ដែលមានការប្រឹងប្រែងបែងចែកឱ្យបានស្មើៗគ្នានូវដីមានគុណភាពល្អ (កំណត់តាមផលិតភាព និងទីតាំង) ទៅតាមចំនួនសមាជិកគ្រួសារដែលគ្រប់អាយុធ្វើការ ។ យោងតាមរូបមន្តនេះ គ្រួសារដែលមានសមាជិកធ្វើការច្រើនគឺទទួលបានដីឡូត៍បន្ថែមទៀតក្នុងនេះឡូត៍ខ្លះអាចមានគុណភាពអន់ជាង ប៉ុន្តែមានទំហំធំជាង ។ ជាលទ្ធផល មានការខុសគ្នាជារចនាសម្ព័ន្ធរួចទៅហើយក្នុងពេលបែងចែកដីនៅឆ្នាំ១៩៨៩ បើសិនពិនិត្យពីទំហំដីកាន់កាប់តាមគ្រួសារ[២៥] ។

កេរ្តិ៍ដំណែលនៃការបែងចែកដីនៅឆ្នាំ១៩៨៩ បានឆ្លុះបញ្ចាំងពីការពិតដែលគ្រួសារជាង ៥៥% បានទទួលដីកសិកម្មរបស់ខ្លួនពីរដ្ឋ ។ ប៉ុន្តែ ទិន្នន័យស្តីពីបែបបទទទួលបានដី ក៏បង្ហាញផងដែរថា តើគ្រួសារដែលមានដីកាន់កាប់ពីដំបូងធំៗរួចទៅហើយ ធ្វើយ៉ាងណាតាំងពីនោះមកដើម្បីទទួលបានដីបន្ថែមទៀត ។ ឧទាហរណ៍ ទិន្នន័យបង្ហាញថា គ្រួសារធំៗមានកំលាំងពលកម្មក្នុងគ្រួសារច្រើន មានលទ្ធភាពច្រើនជាងក្នុងការពង្រីកដីកាន់កាប់ជាបណ្តើរៗ តាមការរានដីបន្ថែមទៀត (តារាង ២.២) ។ សេចក្តីនេះ ត្រូវបានគាំទ្រដោយទិន្នន័យក្នុងតារាង២.៣ ដែលបង្ហាញថា គ្រួសារអ្នកមានដីកាន់កាប់ច្រើន គឺមានពលកម្មជាសក្តានុពល និងទ្រព្យសកម្មច្រើនច្រើនជាង សំរាប់ធ្វើការរានដីបន្ថែម ។

តារាង ២.២: បែបបទទទួលបានដី (ភាគរយដីឡូត៍សរុប)

ទំហំដី	រដ្ឋ	បន្តមរតក	ទិញ	រានដី	សរុប
<0.5	52.9	33.6	11.6	1.9	467
0.5 – 0.99	57.2	23.5	15.9	3.2	844
1.0 – 1.9	62.5	18.6	13.6	5.3	1,095
2.0 – 2.9	55.2	17.5	16.4	10.8	659
>3.0	46.6	20.8	17.5	15.2	824
ចំនួនសរុប N	2,162	845	589	290	3,886 *
%នៃចំនួនសរុប	55.6	21.7	15.2	7.4	

** ដកចេញn = 3, មិត្តភ័ក្តិផ្តល់ឱ្យ ។*

[២៥] ការពន្យល់នេះផ្អែកទៅលើការពិភាក្សាតាមក្រុមស្នូល ជាមួយសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ និងមេភូមិ និងជាមួយមន្ត្រី LMAP ប្រចាំខេត្ត ។

តារាង២.៣ ក៏បង្ហាញដែរថា ជាមធ្យម គ្រួសារធំៗមានទ្រព្យជាមូលធន និងចំណូលច្រើនជាងថែមទៀត ក្រៅពីកំលាំងពលកម្មជាសក្តានុពលច្រើន ។ រឿងនេះបង្ហាញថា គ្រួសារមានធនធានច្រើន គឺមានលទ្ធភាពទិញដីបន្ថែម ច្រើនជាងអ្នកកាន់កាប់ដីតូចៗ ។ សេចក្តីនេះក៏ត្រូវបានគាំទ្រដែរដោយទិន្នន័យក្នុងតារាង២.២ ដែលបង្ហាញថា គ្រួសារធំៗ មានកំរិតភាគរយនៃការទទួលបានដីតាមរយៈការទិញខ្ពស់ជាង បើធៀបនឹងគ្រួសារតូចៗ ។ ក្នុងន័យនេះ ការលក់ដូរដីធ្លី ហាក់ដូចបានដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងការពង្រីកគំលាតពីដំបូងក្នុងទំហំដីកាន់កាប់ ក្នុងចំណោមគ្រួសារនៅជនបទ ។

ការពន្យល់ម្យ៉ាងទៀត សំរាប់លំនាំបែងចែកដីឡូត៍ដែលបានសង្កេតឃើញ គឺការពុះបំបែកដីតាមការលក់ និង/ឬការបន្តមរតក ដូចមានលើកឡើងក្នុងការសិក្សាឯទៀត (ឧទាហរណ៍ Biddulph, 2004) ។ នៅកំរិតការលក់ដូរក្នុងមូលដ្ឋាន គ្រួសារធំៗទិញដីឡូត៍បន្ថែមពីគ្រួសារតូចៗដែលលក់ដី ដើម្បីដោះស្រាយវិបត្តិគ្រួសារ ឬមូលហេតុផ្សេងទៀត ។ ក្នុងចំណោមគ្រួសារមានដីតូចៗ ទំហំនិងចំនួនដីឡូត៍ក៏ថយចុះដែរ ដោយសារការពុះបំបែកដីឡូត៍ដើម្បីចែកឱ្យកូន ។ ការអះអាងនេះក៏ត្រូវបានគាំទ្រដោយទិន្នន័យក្នុងតារាង២.២ ដែលបង្ហាញពីចំនួនដ៏ច្រើននៃការទទួលបានដីតាមរយៈការបន្តមរតក ក្នុងចំណោមគ្រួសារដែលមានដីកាន់កាប់តូចៗ ។

តារាង ២.៣: ទ្រព្យសកម្ម* និងពលកម្ម ** ក្នុងគ្រួសារ

ការកាន់កាប់ដី	បសុសត្វ	ទ្រព្យជាប់លាប់	ទ្រព្យមិនមែនកសិកម្ម	ទ្រព្យកសិកម្មមិនមែនម៉ាស៊ីន	ទ្រព្យកសិកម្មជាម៉ាស៊ីន	ពលកម្មគ្រួសារ
<0.5	85.69	33.31	18.31	3.58	6.65	3.3
0.5 – 0.9	149.22	39.96	8.82	9.86	17.87	4.1
1.0 – 1.9	186.88	52.47	18.90	13.67	30.72	4.0
2.0 – 2.9	220.04	47.78	11.46	21.98	37.21	4.8
>3.0	318.83	58.38	24.34	37.59	43.61	5.0
សរុប	179.45	45.49	16.63	15.75	25.78	4.1

* *ម៉ឺនរៀល*

** *ពលកម្មគ្រួសារជាសក្តានុពលរួមទាំងស្ត្រី និងបុរស អាយុពី ១០-៦០ឆ្នាំ យោងតាម CSES of Cambodia ។*

យុទ្ធសាស្ត្រដែលប្រជាជនប្រើពេលទិញឬលក់ដី និងធ្វើសេចក្តីសំរេចចិត្តពីការបន្តមរតក ត្រូវមានការសិក្សាបន្ថែមទៀត ។ បើមើលតែមួយគ្រួស គេហាក់ឃើញថា គ្រួសារធំៗទិញដីពីគ្រួសារតូចៗ ដើម្បីពង្រីក និងប្រមូលផ្តុំដីកាន់កាប់ ហើយអ្នកមកពីក្រៅសហគមន៍គេទិញដីដោយផ្អែកលើទីតាំងដែលមានទីផ្សារ (ឧទាហរណ៍ មានផ្លូវទៅដល់) ។ ទន្ទឹមនោះ អ្នកកាន់កាប់ដីតូចៗលក់ដីដើម្បីយកប្រាក់បំរើតំរូវការ ។ ជារឿយៗ ដីកសិកម្មគឺជាទ្រព្យចុងក្រោយដែលត្រូវលក់ (លើកលែងតែដីលំនៅដ្ឋាន) ហើយសេចក្តីសំរេចអំពី ដីណាត្រូវលក់ ឬក៏ត្រូវកាត់លក់ គឺជាប់ទាក់ទងនឹងតំរូវការប្រាក់នៅពេលនិមួយៗ ។ ដោយអ្នកកាន់កាប់ដីតូចៗ លក់ដីម្តងមួយឡូត៍ៗ គេបានកាត់បន្ថយសមត្ថភាពផលិតកម្ម ដែលរុញច្រានខ្លួនគេយ៉ាងលឿនទៅរកភាពគ្មានដីធ្លី ។

២.៦.៣ យេនឌ័រមេគ្រួសារ

ទិន្នន័យគួរចាប់អារម្មណ៍ផ្សេងទៀត ទាក់ទិននឹងទំនាក់ទំនងរវាង ក) ទំហំកាន់កាប់ដី ការទទួលបានដី ចំនូលនិងទ្រព្យសកម្មគ្រួសារ និងធនធានពលកម្ម និង ខ) យេនឌ័រមេគ្រួសារ ។ ជាទូទៅ លំនាំដូចដែលសង្កេតឃើញនៅខាងលើ ទាក់ទិននឹងការបែងចែកដីឡូត៍ក្នុងតំបន់អង្កេតរបស់ LMAP គឺមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវទាំងសំរាប់គ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ។ ប៉ុន្តែ

គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួមានដីជាមធ្យមក្នុងមួយគ្រួសារត្រឹម ៣,៧៨ឡូតិ៍ ទំហំ ០,៣០ ហ.ត/ឡូតិ៍ រីឯគ្រួសារបុរសមេគ្រួមានដល់ ៤,៤៤ឡូតិ៍ ទំហំ ០,៣៩ហ.ត/ឡូតិ៍ (តារាង ២.៤) ។

ទិន្នន័យក៏បង្ហាញដែរថា គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ៣៨% កាន់កាប់ដីកសិកម្មតិចជាង ០,៥ហ.ត ហើយគ្រួសារបុរសមេគ្រួ ១៨% កាន់កាប់តិចជាង ០,៥ហ.ត ។ ម្យ៉ាងទៀត គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ៦០% កាន់កាប់ដីតិចជាង ១ហ.ត ហើយគ្រួសារបុរសមេគ្រួ ៤២% កាន់កាប់តិចជាង ១ហ.ត ។ ផ្ទុយទៅវិញ ១៧% នៃគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួកាន់កាប់ដីច្រើនជាង ២ហ.ត ហើយ ៣១% នៃគ្រួសារបុរសមេគ្រួ កាន់កាប់ដីច្រើនជាង ២ហ.ត ។

តារាង ២.៤: សង្ខេបដីកសិកម្មតាមយេនឌ័រ

ទំហំដី	ចំនួនគ្រួសារ *		ដីឡូតិ៍ *		ផ្ទៃដី		ផ្ទៃដី /គ្រួសារ		ដីឡូតិ៍/គ្រួសារ		ផ្ទៃដី/ឡូតិ៍	
	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី
<0.5	123	78	281	184	34.9	20.5	0.28	0.26	2.28	2.36	0.12	0.11
0.5–0.99	164	59	616	227	114.9	41.2	0.70	0.69	3.78	3.89	0.18	0.18
1.0–1.99	180	49	876	216	253.7	69.0	1.40	1.40	4.86	4.40	0.28	0.31
2.0–2.99	102	20	540	113	248.4	45.9	2.43	2.29	5.29	5.65	0.46	0.40
>3.0	113	19	714	112	547.3	87.2	5.36	4.59	6.32	5.89	0.76	0.77
សរុប	682	225	3,027	852	1,199	263.8	1.75	1.17	4.44	3.78	0.39	0.30

**ដកចេញ ៩ គ្រួសារ, ដកចេញ ១៣ ដីឡូតិ៍*

បែបបទទទួលបានដី ក៏បង្ហាញពីកត្តាសំខាន់ៗជាច្រើននៃទំនាក់ទំនងរវាង យេនឌ័រមេគ្រួសារ និងដីកាន់កាប់ ។ ឧទាហរណ៍ គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ មានភាគរយ (៧០,៩%) នៃការទទួលបានដីពីអាជ្ញាធររដ្ឋ ខ្ពស់ជាង គ្រួសារបុរសមេគ្រួ (៥១,៣%) ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ភាគរយនៃការទទួលបានដីឡូតិ៍តាមការបន្តមរតក គឺទាបជាងខ្លាំងសំរាប់គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ (១១,២%) បើធៀបនឹងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ (២៤,៦%) ។ ប៉ុន្តែគំលាតនេះគ្មានអ្វីគួរភ្ញាក់ផ្អើលទេនៅជនបទកម្ពុជា ដែលដីធ្លីច្រើនតែចែកទៅឱ្យកូនប្រុសៗ ។

តារាង២.៥ បង្ហាញថា ភាគរយនៃការទទួលបានដីឡូតិ៍តាមការទិញនិងការរានដីសំរាប់គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ គឺទាបជាងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ។ ពេលគួបចូលគ្នា ភាគរយទាបជាងនៃការបន្ត

មរតក ការទិញ និងការភានដី បង្ហាញថា គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួមានលទ្ធភាពទទួលបានដីឡូត៍បន្ថែម តិចជាង គ្រួសារបុរសមេគ្រួ ។ តារាង២.៦ ជួយពន្យល់ថាការសង្កេតឃើញនេះគឺអាចត្រឹមត្រូវ ដោយបង្ហាញថា ជាមធ្យម គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួនៅក្នុងចន្លោះទំហំដីកាន់កាប់នីមួយៗ មានទ្រព្យ និងចំនូលតិចជាងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ ។ ទ្រព្យសកម្មតិច ជាពិសេសទ្រព្យសកម្មទាក់ទិននឹង កសិកម្ម បង្ហាញពីកំហិតលើបរិមាណដីធ្លីដែលអាចធ្វើកសិកម្ម ហើយចំណូលទាបបង្ហាញពីកំហិត លើការទិញដីថ្មី និងធ្វើវិនិយោគផ្សេងៗទៀត ។

តារាង ២.៥: ការទទួលបានដីតាមយេនឌ័រ (ភាគរយគ្រួសារ)

ទំហំដី/ហ.ត	រដ្ឋ		បន្តមរតក		ទិញ		ភានដី		សរុប	
	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី
<0.5	39.5	73.1	43.1	19.4	14.9	6.5	2.5	1.1	281	186
0.5 – 0.9	52.0	71.6	29.6	6.7	15.7	16.4	2.6	4.9	619	225
1.0 – 1.9	58.7	77.9	21.5	6.9	14.9	8.3	4.9	6.9	878	217
2.0 – 2.9	51.5	73.5	18.5	12.4	18.5	6.2	11.4	8.0	546	113
>3.0	46.1	50.0	22.1	12.5	16.7	22.3	15.2	15.2	712	112
សរុប	1557	605	751	94	490	99	236	54	3036	853
សរុបជា%	51.3	70.9	24.7	11.0	16.1	11.6	7.8	6.3	78.1	21.9

តារាង ២.៦: ទ្រព្យធនរបស់គ្រួសារ* និងពលកម្ម **

ទំហំដី (ហ.ត)	បសុសត្វ		ទ្រព្យសកម្ម ជាប់លាប់		ទ្រព្យសកម្ម មិនមែនកសិកម្ម		ទ្រព្យកសិកម្ម មិនមែនម៉ាស៊ីន		ទ្រព្យកសិកម្ម ជាម៉ាស៊ីន		ពលកម្ម គ្រួសារ	
	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី
0											4.1	4.6
<0.5	110.9	74.3	36.4	28.1	29.9	2.4	3.7	3.4	9.2	2.0	3.6	2.9
0.5 – 0.99	158.4	134.6	40.7	37.8	10.4	3.3	11.2	5.8	22.1	3.4	4.2	3.8
1.0 – 1.99	204.9	117.5	62.4	14.1	23.9	0.8	14.8	9.5	36.7	5.2	4.5	2.2
2.0 – 2.99	240.2	127.6	51.7	27.8	12.8	5.3	23.5	13.2	41.5	11.6	4.9	4.4
>3.0	30.9	273.8	60.6	43.5	24.6	22.3	40.2	20.2	45.9	29.6	5.1	4.4
សរុប	198.2	121.9	50.7	28.8	20.4	4.1	18.2	7.8	31.4	6.7	4.4	3.4

* *ម៉ឺនរៀល*

** *ពលកម្មគ្រួសារជាសក្តានុពលគឺមាន ស្ត្រី និងបុរស អាយុពី ១០-៦០ឆ្នាំ យោងតាម SES Cambodia ។*

លំនាំទាំងនេះស្របគ្នានឹងការសិក្សាផ្សេងៗទៀត ដែលគូសរំលេចពីការចាញ់ប្រៀបនានាដែលគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួត្រូវប្រឈម ក្នុងរឿងសុវត្ថិភាពកាន់កាប់ដី និងការរក្សាជីវភាពរស់នៅឱ្យមានចីរភាព[២៦] ។ ប៉ុន្តែ ទិន្នន័យពុំមានគ្រប់គ្រាន់ទេសំរាប់បង្ហាញពីលំនាំបែបនេះក្នុងរយៈពេលវែង ។ ឧទាហរណ៍ តើនៅពេលណាដែលស្ត្រីក្លាយខ្លួនជាមេគ្រួសារតែឯង និង តើមានអ្វីកើតឡើងចំពោះដីកាន់កាប់របស់ពួកគេ? យើងអាចសន្មតថា គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួប្រហែលទទួលបានដីតិចកាលពីឆ្នាំ១៩៨៩ ផ្អែកលើទិន្នន័យអង្កេតពីចំនួនកំលាំងពលកម្មក្នុងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ និងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ ។ ប៉ុន្តែតើមានអ្វីកើតឡើងចំពោះស្ត្រីដែលក្លាយជាម៉េម៉ាយ រឺត្រូវគេបោះបង់ចោលនៅក្រោយឆ្នាំ១៩៨៩?

២.៦.៤ សង្ខេប

ទំហំដីកាន់កាប់ និងយេនឌ័ររបស់មេគ្រួសារ គឺជាកត្តាទស្សន៍ទាយដ៏ល្អនៃកំលាំងពលកម្ម ទ្រព្យសកម្ម និងចំណូលក្នុងគ្រួសារ ។ ដូច្នេះ ទំហំដីកាន់កាប់ក៏បង្ហាញបានយ៉ាងល្អពីសមត្ថភាពជាសក្តានុពលរបស់គ្រួសារ ដើម្បីទទួលបានផលចំណេញពីកម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី។ ក្នុងន័យនេះ គ្រួសារមានដីកាន់កាប់ធំ ជាទូទៅមានស្ថានភាពប្រសើរជាងគ្រួសារមានដីកាន់កាប់តូច ក្នុងការទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី។ គ្រួសារមានដីកាន់កាប់ធំ មានទ្រព្យធននិងកំលាំងពលកម្មច្រើន និងមានចំណូលខ្ពស់ អាចចាត់ទុកជា គ្រួសារទទួលផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលខ្ពស់ (HPIs) ។ ផ្ទុយទៅវិញ គ្រួសារទទួលផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពលទាប (LPIs) គឺមានផ្ទៃដីកសិកម្មតូច និងតិចឡូត៍ ព្រមទាំងមានចំណូលតិច កំលាំងពលកម្មតិច និងទ្រព្យសកម្មតិច ។ LPIs ក៏មានរួមបញ្ចូលទាំងគ្រួសារងាយរងគ្រោះ ដូចជា គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ជាដើម ។

២.៧ ការវិនិយោគផ្នែកកសិកម្ម ផលិតភាព និងការប្រើប្រាស់ដី

ទ្រឹស្តីខាងស្រាវជ្រាវបានទស្សន៍ទាយថា ការកាន់កាប់ដីមានសុវត្ថិភាព នឹងធ្វើឱ្យមានកំនើនផ្នែកចំណាយផលិតកម្ម និងវិនិយោគលើផលិតកម្មស្រូវ និង/ឬ ផលដំណាំផ្សេងៗទៀត ក្នុងតំបន់

[២៦] Recall Biddulph, Robin (2000) and So *et al*. (2001) ។

គំរោង LMAP ។ ទិន្នន័យបង្ហាញថា របាយនៃចំណាយផ្សេងៗ និងវិនិយោគ ព្រមទាំងផលិតភាព មានការរៀបចំស្របទៅតាមទំហំដីកាន់កាប់ ។ រឿងនេះបញ្ជាក់ថា ផលចំណេញទទួលបានពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីនឹងបែងចែកក្នុងលំនាំប្រហាក់ប្រហែលគ្នា ពិសេសបើសិនគ្មានគោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍ និងរបៀបរបបអនុវត្តន៍នានាដែលអំណោយផលដល់អ្នកក្រ ។

២.៧.១ ការចំណាយ

តារាង២.៧ ខាងក្រោមបង្ហាញថា ចំនាយលើផលិតកម្មស្រូវនៅរដូវវស្សាំដុះមុនពេលធ្វើអង្កេត ភាគច្រើនជាចំណាយលើកំលាំងពលកម្មសំរាប់ការរៀបចំដី ដកស្ទូង និងប្រមូលផល ព្រមទាំងលើជីគីមី ហើយបន្ទាប់មកគឺ ថ្លៃឈ្នួលបូមទឹក បោកស្រូវ និងជួលដី ។ ចំណាយជាមធ្យមក្នុងមួយគ្រួសារ តែងកើនឡើងស្របតាមទំហំដីកាន់កាប់ ។ ឧទាហរណ៍ សំរាប់ទំហំដីកាន់កាប់ពីរចន្លោះក្រោមបំផុត គឺមានចំណាយជាមធ្យម ១៣,០៣ និង ២១,៥៧ ម៉ឺនរៀល/គ្រួសារ, សំរាប់ពីរចន្លោះលើបំផុត គឺ ៣១,៦ និង ៥១,៩៨ ម៉ឺនរៀល/គ្រួសារ និងសំរាប់ចន្លោះកណ្តាល ៣១,៧៧ម៉ឺនរៀល/គ្រួសារ ។ គ្រួសារមានដីកាន់កាប់ធំ មិនគ្រាន់តែមានដីច្រើនជាងសំរាប់វិនិយោគទៅលើប៉ុណ្ណោះទេ តែពួកគេក៏មានធនធានច្រើនជាងសំរាប់ធ្វើវិនិយោគដែរ ។

ចំណាយក៏មានលំនាំច្បាស់លាស់ដែរ យោងតាមយេនឌ័រមេគ្រួសារ ។ ជាមធ្យម គ្រួសារបុរសមេគ្រួ ចំនាយប្រហែល ៥០% ច្រើនជាងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ សំរាប់ផលិតកម្មស្រូវ ។ ម្យ៉ាងទៀត គ្រួសារបុរសមេគ្រួ តែងចំណាយច្រើនជាងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ លើជិតគ្រប់ធាតុចូលនៅក្នុងចន្លោះនីមួយៗ ។ រឿងនេះអាចដោយសារ ១) ជាមធ្យម គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួតែងមានដីកាន់កាប់តូចជាង (តារាង២.៦) និង ២) គំលាតរវាងចំនួនធនធាន ក្នុងនេះមានទាំងកំលាំងពលកម្មដែលមាននៅក្នុងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួផង (តារាង២.៦ ខាងលើ) ។ មានចំណុចខុសប្លែកតែមួយទេគឺ ក្នុងចន្លោះដីកាន់កាប់ធំជាងគេ គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ចំណាយច្រើនជាងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ ដែលមួយចំណែកធំមកពីចំណាយលើជីគីមី និងពលកម្ម សំរាប់ការដកស្ទូង និងប្រមូលផល ។ ការបកស្រាយមួយគឺថា គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួធ្វើការវិនិយោគដូច្នេះ ដើម្បីប៉ះប៉ូវកង្វះខាតពលកម្មក្នុងគ្រួសារ ។

តារាង ២.៧: ធាតុចូលផលិតស្រូវ (*ម៉ឺនរៀល*/គ្រួសារ)

ធាតុចូល	< .5		0.5 – 0.99		1.0 – 1.99		2.0 - 2.99		≥ 3.0		មធ្យម សរុប	
	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី		
ជីគីមី	5.8	5.7	10.6	8.7	12.0	8.3	13.6	8.9	17.6	32.7	11.21	
ថ្នាំសំលាប់	1.4	.8	2.1	1.2	2.0	1.1	1.5	1.5	3.1	3.1	2.06	
បូមទឹក	3.2	2.7	4.0	4.0	5.1	4.1	7.5	3.0	11.5	15.0	5.59	
ព.ក រៀបចំដី	4.6	3.1	6.7	5.2	11.6	7.1	10.6	5.5	18.4	17.3	9.01	
ព.ក ដឹកជញ្ជូន	6.8	5.7	9.2	8.3	11.8	8.8	14.5	11.1	22.5	33.5	12.2	
ព.ក ប្រមូលផល	5.3	3.4	6.2	4.0	8.3	5.4	12.1	9.9	13.5	18.3	8.46	
បោកបែន	2.7	2.3	2.8	2.3	3.9	3.2	5.8	3.6	6.7	9.3	4.2	
ជួសជុល	1.5	1.1	2.2	1.6	2.3	2.4	1.7	.95	1.9	15.0	2.07	
ដឹកជញ្ជូន	1.8	2.0	2.7	2.6	3.2	2.6	3.5	1.9	6.6	3.9	3.23	
ជួលដី	7.5		6.1	1.7	10.8		6.0		10.9		7.7	
ជួលសត្វ	.2	5.0	4.9		3.2	5.0		6.0	10.0	1.5	4.48	
ផ្សេងៗ	4.6	.97	4.4	5.5	10.6	20.0	3.1	10.0	7.4	6.3	7.2	
សរុប	14.4	10.8	23.1	17.0	34.4	20.0	32.8	25.0	50.7	60.2	30.7	19.8
សរុប	13.03		21.57		31.77		31.6		51.98		28.2	

២.៧.២ ប្រភពហិរញ្ញវត្ថុសំរាប់ចំណាយ

តារាង២.៨ ខាងក្រោមបង្ហាញថា ជិត ៩០% នៃចំណាយខាងកសិកម្មសំរាប់ផលិតកម្មស្រូវ គឺប្រើហិរញ្ញវត្ថុ "ប្រភពផ្ទាល់" បន្ទាប់មកគឺ កំចីពីសាច់ញាតិនិងមិត្តភក្តិ (៨.៣%) និង ឥណទានពី "កម្មវិធី" ដែលក្នុងនេះមានទាំង សញ្ញ័យពាក់កណ្តាលផ្លូវការ ក្រុមកំចី MFIs និងធនាគារពាណិជ្ជកម្ម (២.៣%) ផង ។ ករណីខុសប្លែកគួរកត់សំគាល់បំផុតអំពីនិន្នាការទូទៅ ទាក់ទិននឹងជីគីមី ដែលផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានដោយ "ប្រភពផ្ទាល់" ៧៩% និង ២១%ទៀតដោយកំចីពីគ្រួសារ

មិត្តភក្តិ និងកម្មវិធីឥណទាន[២៧] ។ ចំណាយលើពលកម្ម ប្រហែល ៩២-៩៦% សំរាប់ការរៀបចំដី ដកស្ទូង និងប្រមូលផល គឺផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានពី "ប្រភពផ្ទាល់" ។

តារាង ២.៨: ប្រភពចំណាយសំរាប់ធាតុចូលកសិកម្មជ្រើសរើស

ធាតុចូល	ប្រភពផ្ទាល់		សាច់ញាតិ/មិត្តភក្តិ		កម្មវិធីឥណទាន		សរុប
	N	%	N	%	N	%	N
ជីគីមី	473	79.0	106	17.7	20	3.3	599
ថ្នាំសំលាប់សត្វល្អិត	195	96.1	4	2.0	4	2.0	203
បូមទឹក	250	89.6	24	8.6	5	1.8	279
រៀបចំដី	355	92.4	19	4.9	10	2.6	384
ការដាំដុះ	387	92.6	23	5.5	8	1.9	418
ការប្រមូលផល	357	95.5	12	3.2	5	1.3	374
សរុប	2,017	89.4	188	8.3	52	2.3	2,257

ប៉ុន្តែវាមានការប្រែប្រួលខ្លះ បើគិតពីរបាយប្រភពហិរញ្ញប្បទានសំរាប់ធាតុចូលផ្សេងៗទៅតាមទំហំដីកាន់កាប់ ។ ឧទាហរណ៍ដើម្បីផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានសំរាប់ធាតុចូលពលកម្ម ២គ្រួសារដែលកាន់កាប់ដីធំជាងគេ បានខ្ចីប្រាក់ពីគ្រួសារមិត្តភក្តិនិងកម្មវិធីឥណទាន ច្រើនជាង គ្រួសារដែលកាន់កាប់ដីតូច ។ ការសង្កេតនេះបានបង្ហាញថា ការផ្លាស់ប្តូរពី "ប្រភពផ្ទាល់" ឆ្ពោះទៅកាន់ឥណទាន ដំបូងចាប់ផ្តើមពីការខ្ចីពីគ្រួសារ/មិត្តភក្តិ បន្ទាប់មកទើបទៅរកខ្ចីពីស្ថាប័នឥណទានផ្លូវការ ។ វាបង្ហាញដែរថា ទិន្នាការនេះអាចចាប់ផ្តើមឡើងពីគ្រួសារមានដីកាន់កាប់ធំៗ ។

តារាង២.៩ បង្ហាញថា ទាំងគ្រួសារក្នុងចន្លោះដីកាន់កាប់តូចបំផុត និងធំបំផុត គឺត្រូវពឹងផ្អែកលើសាច់ញាតិ និងមិត្តភក្តិដើម្បីដោះស្រាយជាង ២០%នៃហិរញ្ញប្បទានសំរាប់ធាតុចូលជា

[២៧] ទិន្នន័យអង្កេតជាមូលដ្ឋាននេះ មិនបានបញ្ជាក់ចំៗពីពាណិជ្ជករទេ ហើយរឿងនេះមួយចំណែកគឺប្រហែលដោយសារទិន្នន័យសំដៅដល់សាច់ប្រាក់ ជាជាងកំចីជាវត្ថុ ។

ដីគីមី ហើយគ្រួសារក្នុងចន្លោះខ្ពស់បំផុតលំដាប់ទី ២ ប្រើប្រាស់កម្មវិធីឥណទានសំរាប់ ៧,៧% នៃហិរញ្ញប្បទាន ។ រឿងនេះអាចពន្យល់បានមួយចំណែកថា ចំណាយលើធាតុចូលជាដីគីមីវាមានកំរិតខ្ពស់ គឺជាមធ្យមប្រហែល ១១,២១ម៉ឺនរៀល/គ្រួសារ (ប្រហែល ៥,៨ម៉ឺនរៀល សំរាប់អ្នកកាន់កាប់ដីតូចៗ) ។ គ្រួសារកាន់កាប់ដីតូចៗ តែងមានធនធានតិចជាងសំរាប់ធ្វើហិរញ្ញប្បទានពីប្រភពផ្ទាល់ ដូច្នេះមានគ្រួសារច្រើនជាងដែលតែងពឹងលើហិរញ្ញប្បទានពីសាច់ញាតិ និងមិត្តភក្តិ ។ ថ្វីបើគ្រួសារកាន់កាប់ដីធំៗអាចមានធនធានច្រើនជាងក្តី ប៉ុន្តែក៏មានដីច្រើនជាងដែរ ដូច្នេះអាចត្រូវការកំចីពីប្រភពផ្សេងៗទៀតដើម្បីទិញបានដីគីមីច្រើន ។

តារាង ២.៩: ប្រភពហិរញ្ញប្បទានសំរាប់ធាតុចូលជាដីគីមី

ធាតុចូល	ប្រភពផ្ទាល់		សាច់ញាតិ/មិត្តភក្តិ		កម្មវិធីឥណទាន		សរុប
	N	%	N	%	N	%	N
<0.5	99	75.0	30	22.7	3	2.3	132
0.5 – 0.99	131	82.4	23	14.5	5	3.1	159
1.0 – 1.99	112	78.9	26	18.3	4	2.8	142
2.0 – 2.99	64	82.1	8	10.3	6	7.7	78
>3.0	67	76.1	19	21.6	2	2.3	88
សរុប	473	79.0	106	17.7	20	3.3	599

២.៧.៣ ផលិតភាព

ទិន្នន័យក្នុងតារាង២.១០ បញ្ជាក់ទំនាក់ទំនងរវាងផលិតភាព-ទំហំកសិដ្ឋាន ដែលសង្កេតឃើញនៅកន្លែងផ្សេងទៀតនៅអាស៊ី និងកម្ពុជា (Sophal and Acharya, 2002) គឺថា កសិដ្ឋានតូចៗច្រើនតែមានផលិតភាពខ្ពស់ បើគិតតាមទិន្នផល (ស្រូវ) ជាងកសិដ្ឋានធំៗ ដោយគ្មានទាក់ទិននឹងយេនឌ័រមេគ្រួសារទេ ។ ហេតុផលមួយដែលគេយកមកពន្យល់លំនាំនេះ គឺដីឡូត៍តូចៗតាមធម្មតាគឺកើតចេញពីការពុះចែកដីដែលមានដីជាតិល្អ ។ ចំណុចនេះហាក់ដូចស៊ីគ្នានឹងលំនាំទូទៅនៃការបែងចែកដីឆ្នាំ១៩៨៩ នៅកម្ពុជា ដូចបានពិភាក្សាពីខាងដើម ។ ហេតុផលមួយទៀត គឺប្រហែលម្ចាស់កសិដ្ឋានតូចៗតែងប្រើបច្ចេកវិទ្យាល្អជាង និងធ្វើការគ្រប់គ្រងបានល្អជាងបើសិន

គ្មានវិធីធ្វើកសិកម្មតាមបែបទំនើបទេ ។ ម្ចាស់កសិដ្ឋានតូចៗ ក៏អាចប្រើកំលាំងពលកម្មគ្រួសារ និងធាតុចូលផ្ទាល់ផ្សេងៗ ក្នុងបរិមាណច្រើនជាងដែរ ។

តារាង ២.១០: ទិន្នផលស្រូវជាមធ្យមនៃផ្ទៃដីបានប្រមូលផលសរុប (គ.ក/ហ.ត)

ដីកាន់កាប់	បុរស		ស្ត្រី		សរុប	
	គ្រួសារ	ទិន្នផល	គ្រួសារ	ទិន្នផល	គ្រួសារ	ទិន្នផល
< 0.5	107	2,138	70	1,918	177	2,051
0.5 – 0.99	156	1,660	51	1,724	207	1,676
1.0 – 1.99	169	1,516	41	1,247	210	1,464
2.0 – 2.99	98	1,189	19	920	117	1,145
≥ 3.0	110	1,013	17	1,041	127	1,016
សរុប	640	1,519	198	1,558	838	1,528

តារាង ២.១១: ធាតុចូលសំរាប់ផលិតកម្មស្រូវ (ម៉ឺនរៀលក្នុងមួយហិកតា)

ធាតុចូល	< .5		0.5 – 0.99		1.0 – 1.99		2.0 - 2.99		≥ 3.0		មធ្យមសរុប	
	ចំនួនដង	ទឹកប្រាក់	ចំនួនដង	ទឹកប្រាក់	ចំនួនដង	ទឹកប្រាក់	ចំនួនដង	ទឹកប្រាក់	ចំនួនដង	ទឹកប្រាក់	ចំនួនដង	ទឹកប្រាក់
ជីគីមី	131	23.0	159	15.7	139	10.7	77	8.5	87	8.4	593	14.1
ថ្នាំសំលាប់សត្វល្អិត	23	3.1	45	4.4	53	1.6	35	0.9	46	1.4	202	2.23
ម៉ាស៊ីនបូមទឹក	54	17.2	74	5.6	74	4.6	29	4.5	45	5.1	276	7.4
ពលកម្មរៀបចំ	91	14.8	90	9.9	88	9.7	55	5.1	54	6.1	378	9.8
ពលកម្មដឹកជញ្ជូន	51	27.8	83	12.2	99	11.0	35	7.4	51	8.7	319	13.2
ធាតុចូលសរុប	169	51.3	202	32.4	185	29.4	104	18.5	121	19.5	78 1	31.9

ម្ចាស់កសិដ្ឋានតូចៗនៅកម្ពុជា ក៏ហាក់មានប្រើធាតុចូលទិញគេ លើដីមួយហិកតាៗ ក្នុងចំនួនច្រើនជាងកសិដ្ឋានធំៗដែរ ។ តារាង២.១១ ផ្ដល់ពតិមានសង្ខេបពីចំណាយកសិកម្ម/ហ.ត នូវធាតុចូលជ្រើសរើសមួយចំនួន ។ ជាទូទៅ គ្រួសារកាន់កាប់ដីតូចៗជាងគេពីរក្រុមខាងក្រោម បានចំនាយសំរាប់ធាតុចូលនីមួយៗក្នុងដីមួយហិចតា ច្រើនជាងគ្រួសារពីរក្រុមខាងលើដែលមាន

ដីកាន់កាប់ធំៗ ។ បើគិតលើធាតុចូលទាំងអស់ គ្រួសារពីរក្រុមដែលមានដីកាន់កាប់តូចជាងគេ ចំណាយ ៥១,៣ និង ៣២,៤ ម៉ឺនរៀល ក្នុងមួយហិកតារៀងគ្នា ហើយគ្រួសារពីរក្រុមដែលមានដីកាន់កាប់ធំជាងគេ ចំណាយ ១៨,៥ និង១៩,៥ម៉ឺនរៀល ក្នុងមួយហិកតារៀងគ្នា ។

ថ្វីបើកសិដ្ឋានតូចៗអាចមានផលិតភាពច្រើន បើគិតពីដី (គ.ក/ហ.ត) ជាងកសិដ្ឋានធំៗក្តី ប៉ុន្តែពុំមានផលិតភាពល្អទេបើគិតពីវិនិយោគ (គ.ក/ម៉ឺនរៀល) ។ តារាង២.១២ បង្ហាញថា កសិដ្ឋានមានដីតូចជាង ០,៥ហ.ត ទទួលបានស្រូវ ៣៩,៩៨ គ.ក សំរាប់ការចំនាយ *១ម៉ឺនរៀលៗ* ហើយកសិដ្ឋានមានដី ២-២,៩៩ហ.ត និងលើសពី ៣ហ.ត ទទួលបានស្រូវ ៦១,៨៩គ.ក និង ៥២,១គ.ក រៀងគ្នា សំរាប់ការចំណាយ *មួយម៉ឺនរៀលៗ* ។ ដើម្បីជួយគ្រួសារតូចៗឱ្យកែលំអជីវភាព និងចេញផុតពីភាពក្រីក្រ រឿងនេះបង្ហាញថា ប្រសិទ្ធភាពនៃការវិនិយោគទុន វាសំខាន់ស្មើគ្នានឹងកំរិតនៃការវិនិយោគ រឺក៏សំខាន់ជាងថែមទៀត។ ចំពោះផលប៉ះពាល់នៃការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីវិញ លទ្ធភាពទទួលបានឥណទានដែលអាចប្រើសំរាប់ធ្វើវិនិយោគ ត្រូវតែមានការបំពេញបន្ថែមដោយសេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេសដែលអាចជួយកែលំអផលិតភាពទុន ។

ផលិតភាពដីខ្ពស់ជាងនៃកសិដ្ឋានតូចៗ ក៏មិនសុទ្ធតែនាំឱ្យមាន ផលិតកម្មគ្រួសារជាមធ្យមកំរិតខ្ពស់ជាងនោះទេ ។ ទោះជាកសិដ្ឋានតូចៗមានទិន្នផលក្នុងមួយហិកតាដី ខ្ពស់ជាងកសិដ្ឋានធំៗក្តី ក៏ពួកគេមានដីតិចជាងឆ្ងាយដែរ ។ តារាង២.១៣ បង្ហាញថា គ្រួសារមានដីតិចជាង ០,៥ហ.ត អាចផលិតបានស្រូវតែ ៦៤០,៣គ.ក ទោះបីមានផលិតភាពខ្ពស់ជាងក្តី ។ ម្យ៉ាងទៀត កសិដ្ឋានធំៗជាងគេ ផលិតស្រូវបានសរុប ៣,២៧តោន/គ្រួសារ ទោះបីមានផលិតភាពបានត្រឹមតែពាក់កណ្តាលនៃផលិតភាពរបស់កសិដ្ឋានតូចៗជាងគេក្តី ។

ផលិតភាពដីខ្ពស់ជាងនៃកសិដ្ឋានតូចៗ ក៏មិននាំឱ្យមានផលិតកម្មជាមធ្យមកំរិតខ្ពស់ជាងនៃពលកម្មមនុស្សធ្វើការជាសក្តានុពលម្នាក់ដែរ ។ នៅពេលយើងពិនិត្យ ពីផលិតភាពដែលវាស់វែងតាមផលិតកម្មគ្រួសារក្នុងពលកម្មសមាជិកគ្រួសារសកម្មជាសក្តានុពលម្នាក់ យើងឃើញថា ធាតុចេញមធ្យមនៃពលកម្មសមាជិកគ្រួសារសកម្មជាសក្តានុពលម្នាក់នៅក្នុងគ្រួសារមានដីកាន់កាប់តូច គឺមានកំរិតតិចជាងខ្លាំងណាស់ បើធៀបនឹងគ្រួសារមានដីកាន់កាប់ធំ ។

ឧទាហរណ៍ គ្រួសារមានដីតិចជាង ០.៥ហ.ត ផលិតបាន ១៩៤គ.ក ក្នុងសមាជិកគ្រួសារសកម្មជាសក្តានុពលម្នាក់ ឯសំរាប់គ្រួសារមានដីច្រើនជាង ៣ហ.ត គឺផលិតបានដល់ ៦៥៤គ.ក ។

តារាង ២.១២: ផលិតភាព និងចំណាយ*

ដីកាន់កាប់ (ហ.ត)	ទិន្នផល (គ.ក/ហ.ត)	ចំណាយ (ម៉ឺនរៀល/ហ.ត)	ចំនាយ (គ.ក/ម៉ឺនរៀល)	ចំនាយ[២៨] (ម៉ឺនរៀល/ហ.ត)
< 0.5	2,051	51.3	39.98	16.01
0.5 – 0.99	1,676	32.4	51.72	22.81
1.0 – 1.99	1,464	29.4	49.80	34.31
2.0 – 2.99	1,145	18.5	61.89	33.37
≥ 3.0	1,016	19.5	52.10	62.81

**រដូវដាំដុះចុងក្រោយ (២០០៣) មុនពេលធ្វើអង្កេតនៅខែមករា/កុម្ភៈ ២០០៤ ។*

តារាង ២.១៣: សង្ខេបផលិតកម្មគ្រួសារ

ដីកាន់កាប់ (ហ.ត)	ពលកម្មគ្រួសារ	ទិន្នផល (គ.ក/ហ.ត)	ផ្ទៃដី (ហ.ត/គ្រួសារ)		ផលិតកម្មសរុប (គ.ក/គ្រួ) និង គ.ក/ពលកម្ម	
			កាន់កាប់	ប្រមូលផល	ទិន្នផល x ផ្ទៃដីប្រមូលផល	គ.ក/គ្រួ/ពលកម្ម/គ្រួ
< 0.5	3.3	2,051	0.27	.3122	640.3	194.0
0.5 – 0.99	4.1	1,676	0.70	.704	1,180.0	287.8
1.0 – 1.99	4.0	1,464	1.41	1.167	1,708.5	427.1
2.0 – 2.99	4.8	1,145	2.41	1.8037	2,065.2	430.0
≥ 3.0	5.0	1,016	4.80	3.2208	3,272.3	654.4

---

[២៨] តួលេខនេះផ្ទុយនឹងតួលេខសំរាប់ចំណាយ *ម៉ឺនរៀល*/ហ.ត បង្ហាញក្នុងតារាង ២.៧ ខាងលើ ។ តួលេខក្នុងតារាង ២.៧ ដកស្រង់ដោយផ្ទាល់ពីចំលើយសំភាសន៍អំពីចំណាយ ហើយតួលេខក្នុងតារាង ២.១២ គណនាដោយផ្អែកលើចំលើយសំភាសន៍អំពីផ្ទៃដី និងផលិតកម្មសរុប ។ តួលេខទាំងពីរ អាចខិតជិតតួលេខមួយផ្សេងទៀត ផ្តល់នូវការពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់ទិន្នន័យផ្ទៃក្នុងទៅលើភាពត្រឹមត្រូវ ។ បើមិនដូច្នោះទេ ការខុសប្លែកគ្នាអាចអះអាងថា អ្នកឆ្លើយហាក់ប្រាប់បន្ទាប ឬពន្លើសខ្ទង់ចំណាយ ។ រឿងនេះ គឺជារឿងធម្មតាទេនៅកម្ពុជា ។

រឿងនេះបង្ហាញថា កសិដ្ឋានតូចៗ មានការចាញ់ប្រៀបយ៉ាងខ្លាំងក្នុងរយៈពេលវែង ដោយគេត្រូវបន្តប្រើធនធានដ៏កំររបស់គ្រួសារ ដើម្បីបំពេញកង្វះខាតស្បៀងអាហារ ជាជាងធ្វើវិនិយោគថែមក្នុងផលិតកម្ម ឬសកម្មភាពសំខាន់ៗផ្សេងទៀត ដូចជា ការអប់រំរបស់កូនៗជាដើម (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ ក) និងបានគូសបញ្ជាក់ពីបញ្ហានានាជាប់ទាក់ទិននឹងចំណាយគ្មានប្រសិទ្ធភាពដូចបានបង្ហាញពីខាងដើមហើយ ។ បើសិនកសិករខ្ចីប្រាក់ទៅវិនិយោគក្នុងផលិតកម្ម ដែលហុចផលមិនគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីបំពេញតំរូវការគ្រួសារ (មិនទាន់គិតដល់ការសល់ទុកលក់ផង) ដល់យូរៗទៅពួកគេអាចលិចលង់កាន់តែជ្រៅទៅក្នុងការជំពាក់បំណុលគេ ។ ចំណុចនេះគូសរំលេចម្តងទៀត ពីតំរូវការបំពេញបន្ថែមដោយសេវាកម្មផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេស និងការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ដើម្បីអាចទាញយកផលឱ្យបានប្រសើរបំផុតពីការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី នៅតាមតំបន់ជាក់លាក់នានា ។

២.៧.៤ ការប្រើប្រាស់ដី

ដូចនៅតំបន់ផ្សេងទៀតដែរ ដីក្នុងតំបន់អង្កេត LMAP ជាទូទៅចែកចេញជា ១)ដីលំនៅដ្ឋាន, ២)ដីអាចដាំដុះធ្វើកសិកម្ម, ៣)ដីរួម និង/ឬ ដីរដ្ឋ រួមមាន ដីព្រៃ ដីលិចទឹក ដែលមានការធ្វើនេសាទ និងដាំដំណាំ ។ បញ្ហាប្រឈមសំខាន់មួយនៃការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជា គឺកសាងវិធីមានចីរភាពផ្សេងៗ ដើម្បីបែងចែកដីសំរាប់ការប្រើប្រាស់មានប្រសិទ្ធភាពសេដ្ឋកិច្ចកាន់តែខ្ពស់។ ចំរុះកម្មនៃការប្រើប្រាស់ដីអាចជាអាំងឌីកាទ័រមួយនៃប្រសិទ្ធភាពនេះ ទាំងសំរាប់ដីលំនៅដ្ឋាន និងដីកសិកម្ម ។ តាមទ្រឹស្តីស្រាវជ្រាវ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីអាចជួយជំរុញចំរុះកម្មការប្រើប្រាស់ដី ពីព្រោះម្ចាស់ដីនឹងតំរង់ធនធានទៅខាងការប្រើប្រាស់នានាដែលមានប្រសិទ្ធភាពសេដ្ឋកិច្ចខ្ពស់ ។

២.៧.៤.១ ដីលំនៅដ្ឋាន

ការប្រើប្រាស់មានផលិតភាពល្អនៃដីលំនៅដ្ឋាន នឹងលើកមកពិនិត្យពិភាក្សាតាមរយៈ ផលប៉ះពាល់នៃការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី និងការចុះបញ្ជីដីធ្លី ពីព្រោះក្នុងសង្គមធ្វើកសិកម្មនៅកម្ពុជា ដីលំនៅដ្ឋានមិនមែនប្រើសំរាប់តែការស្នាក់នៅទេ ប៉ុន្តែក៏សំរាប់ការដាំដើមឈើ និងប្រកបរបរតូច

តាច រួមទាំងការចិញ្ចឹមសត្វ និងច្បារដំណាំតាមផ្ទះផង ដើម្បីបំពេញបន្ថែមលើចំនូលគ្រួសារ ។ តារាង២.១៤ សង្ខេបការប្រើប្រាស់ផ្សេងៗនៃដីលំនៅដ្ឋាន នៅក្នុងតំបន់អង្កេត LMAP ។ ប្រហែល ៩២% នៃក្រុមមុខសញ្ញាអង្កេត LMAP រស់នៅលើដីលំនៅដ្ឋានជារបស់ខ្លួនឯងផ្ទាល់ ។ គ្រសារប្រហែល ២៤,៩% ប្រើដីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួនសំរាប់តែការរស់នៅ ហើយ ៦៤,២% ប្រើដីនោះសំរាប់ទាំងការរស់នៅ និងសកម្មភាពផ្សេងៗ រួមមាន ដំណាំ (៥០%), របរផ្សេងៗ (៩,៨%) និង ជំនួញទាក់ទិននឹងកសិកម្មតូចៗ (៤,៤%) ។ គ្រួសារប្រហែល ៣,៨% បានទុកដីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួនអោយនៅទំនេរចោល ។

តារាង ២.១៤: ការប្រើប្រាស់ដីលំនៅដ្ឋានតាមទំហំដីកាន់កាប់(ហ.ត)

សកម្មភាពប្រើប្រាស់ដី	0	< 0.5	0.5-0.99	1-1.99	2-2.99	> 3.0	សរុប
ទុកដីឱ្យនៅទំនេរ	6%	2%	4%	3%	5%	7%	4%
ជួលដី រឺជួលផ្ទះ	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
ឱ្យសាច់ញាតិរស់នៅបណ្តោះអាសន្ន ដោយមិនគិតឈ្នួល	2%	1%	0%	2%	3%	2%	2%
រស់នៅ និងដំណាំដើមឈើ	37%	44%	50%	54%	53%	53%	50%
ដំណាំដើមឈើ/បន្លែ (គ្មានផ្ទះ)	4%	3%	3%	6%	7%	6%	5%
រស់នៅនិងរបរជំនួញ	8%	13%	16%	15%	14%	14%	14%
សំរាប់តែរបរជំនួញ	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%
សំរាប់តែរស់នៅ	43%	37%	26%	20%	17%	18%	25%
ផ្សេងទៀត	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
សរុប	51	187	227	256	139	153	1,013

ចំរុះកម្មការប្រើប្រាស់ដីកសិកម្ម ហាក់កើនឡើងស្របតាមទំហំដីកាន់កាប់ ដោយក្រុមកាន់កាប់ដីធំៗ ហាក់ដូចជាបានប្រើភាគរយមួយដីកសិកម្មដ៏តូចរបស់ខ្លួនសំរាប់តែការរស់នៅ ។ ឧទាហរណ៏ សំរាប់ក្រុមកាន់កាប់ដីក្នុងពីរចន្លោះទំហំដីធំជាងគេ គឺមាន ១៧% និង ១៨% ដែលប្រើប្រាស់ដីលំនៅដ្ឋានខ្លួនសំរាប់ការរស់នៅសុទ្ធ ហើយសំរាប់ក្រុមកាន់កាប់ដីនៅក្នុងពីរចន្លោះ

ទំហំដីតូចជាងគេ គឺមាន ៣៧% និង ២៦% ដែលប្រើប្រាស់ដីលំនៅដ្ឋានរបស់ខ្លួនសំរាប់តែការរស់នៅសុទ្ធ ។

២.៧.៤.២ ដីកសិកម្ម

ទិន្នន័យអង្កេតបង្ហាញថា លំនាំប្រើប្រាស់ដីកាន់តែមានលក្ខណៈចំរុះ នៅពេលទំហំដីកាន់កាប់កើនឡើង។ ឧទាហរណ៍ ភាគរយដីឡូត៍បែងចែកសំរាប់ផលិតកម្មស្រូវវស្សា ធ្លាក់ចុះពី ៨៩.១% សំរាប់គ្រួសារមានដីតិចជាង ០,៥ហ.ត មកត្រឹម ៧០%សំរាប់គ្រួសារមានដីច្រើនជាង ៣ហ.ត។ ម្យ៉ាងទៀត ភាគរយដីឡូត៍បែងចែកសំរាប់ផលិតកម្មស្រូវប្រាំង កើនឡើងស្របតាមទំហំដី ពី ២,៨%សំរាប់គ្រួសារមានដីតិចជាង ០,៥ហ.ត ដល់ ១២,៧%សំរាប់គ្រួសារដែលមានដីធំជាង ៣ហ.ត ។ ភាគរយដីឡូត៍បែងចែកសំរាប់ធ្វើ*ចំការ* (សរុប ៦,៧%) សឹងតែនៅថេរសំរាប់រាល់ទំហំដីកាន់កាប់ ហើយភាគរយដីឡូត៍បែងចែកសំរាប់ដំណាំជាដើមឈើ និងដំណាំចំរុះ គឺមានកំរិតទាបដូចគ្នាសំរាប់រាល់ទំហំដីកាន់កាប់ ហើយមានអត្រាមធ្យមសរុប ០,១% ។ ដូច្នេះ ហាក់ដូចមានលទ្ធភាពច្រើនណាស់សំរាប់ការធ្វើចំរុះកម្មដំណាំទៅថ្ងៃមុខ ក្នុងតំបន់អង្កេត LMAP ជាច្រើន។

បើគិតពីការប្រើប្រាស់ដីឡូត៍ជាក់ស្តែង ប្រហែល ៩០%នៃដីឡូត៍ទាំងអស់ត្រូវបានដាំដុះ ថ្វីបើភាគរយនេះហាក់ដូចជាថយចុះនៅពេលទំហំដីកើនឡើង ។ ភាគរយដីឡូត៍ដាំដុះសំរាប់គ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ គឺស្រដៀងគ្នា សំរាប់រាល់ទំហំដីកាន់កាប់ ។ ភាគរយដីឡូត៍ជួលឱ្យគេ (១,៦%) ក៏ថេរគួរសមសំរាប់រាល់ទំហំដីកាន់កាប់ ។ គ្មានអ្វីគួរភ្ញាក់ផ្អើលទេ ដែលភាគរយនៃដីឡូត៍ទុកទំនេរចោល (សរុប ៧,៦%) កើនឡើងស្របតាមទំហំដីពី ៣,២% សំរាប់គ្រួសារមានដីតិចជាង ០,៥ហ.ត ដល់ ១១,៥%សំរាប់គ្រួសារមានដីកាន់កាប់ច្រើនជាង ៣ហ.ត។ គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ មានភាគរយដីឡូត៍ទុកទំនេរចោលខ្ពស់ជាងបន្តិចបន្តួច ហើយក៏មានភាគរយដីជួលអោយគេខ្ពស់ជាងគ្រួសារបុរសមេគ្រួដែរ ។

ក្នុងចំនួនដីអាចដាំដុះបាន ៣.៨៩១ឡូត៍ មាន ២៩៥ឡូត៍ (ប្រហែល ៧,៦%) ត្រូវបាន ១៧៥គ្រួសារ ទុកទំនេរចោល ក្នុងអំឡុងរដូវដាំដុះចុងក្រោយ ។ ហេតុផលសំខាន់បីដែលបាន

លើកឡើងគឺ ខ្វះកំលាំងពលកម្ម(៣៤%) គ្មានចំណេញ(១៦%) និងខ្វះទុនវិនិយោគ(៩%) ។ អ្នកឆ្លើយដែលនៅសល់ ៤២% បានផ្តល់ហេតុផលបន្ថែមផ្សេងៗច្រើនទៀត ។ ភាគរយគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួដែលលើកពីកង្វះកំលាំងពលកម្ម (៣៨%) គឺមានច្រើនជាងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ (៣៣%) ។ មួយវិញទៀត ភាគរយគ្រួសារបុរសមេគ្រួដែលលើកពីការគ្មានចំណេញ (១៨%) មានច្រើនជាងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ (៩%) ។ ចំណែកកំរិតភាគរយសំរាប់ការទុកដីឡូត៍ទំនេរចោលដោយសារខ្វះទុនវិនិយោគ គឺស្មើគ្នាសំរាប់គ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ។

ចំលើយគ្រួសារទាំងនេះ ហាក់ស្របនឹងហេតុផលលើកដោយអ្នកផ្តល់ព័ត៌មានគន្លឹះនានាក្នុងពេលពិភាក្សាជាក្រុម ដែលបានរកឃើញផងដែរថាការខូចផលដំណាំដោយសារអាកាសធាតុគឺជាហេតុផលចំបងមួយដែលគេទុកដីឱ្យនៅទំនេរចោល ។ ដីទំនេរ ក៏អាចពន្យល់មួយចំណែកថា ដោយសារថ្លៃឡើងចុះ និងការប្រែប្រួលខុសលំនាំដើមផ្សេងៗនៃទីផ្សារ ដូចជា ការជួញដីជាពិសេសក្នុងករណីដែលដីទំនេរមានម្ចាស់ជាអ្នកមកពីក្រៅភូមិ ។ ហេតុផលផ្សេងទៀត អាចមានទិន្នផលទាប ដោយសារដីគ្មានជីជាតិ និងវិនិយោគទាបលើធាតុចូលកសិកម្មទំនើបៗ ជាពិសេសជីគីមី (Chan and Acharya, 2002) ។

ចំពោះការដាំដុះជាក់ស្តែង ដីឡូត៍ប្រហែល ៧៩% ប្រើសំរាប់ផលិតកម្មស្រូវវស្សាមួយដងក្នុងមួយឆ្នាំ និង ៧,៣% ប្រើសំរាប់ផលិតកម្មស្រូវប្រាំងដែលធ្វើមួយដងក្នុងមួយឆ្នាំ ។ គ្មានអ្វីគួរភ្ញាក់ផ្អើលទេដែលលំនាំដាំដុះនេះ វាស៊ីគ្នាគួរសមនឹងលំនាំបែងចែកការប្រើប្រាស់ដីដែលពិពណ៌នាពីខាងដើម គឺបានន័យថា ភាគរយដីឡូត៍ប្រើប្រាស់សំរាប់ដំណាំស្រូវវស្សាថយចុះ នៅពេលទំហំដីកាន់កាប់កើនឡើង រីឯភាគរយដីប្រើប្រាស់សំរាប់ដំណាំស្រូវប្រាំងកើនឡើងទៅតាមទំហំដីកាន់កាប់ ។ ដីឡូត៍ប្រហែល ៤% ប្រើសំរាប់ធ្វើស្រូវវស្សា ២ដង និង ៣,៨% ប្រើសំរាប់ដាំដើមឈើយកផ្លែ និងដើមឈើផ្សេងៗទៀត ។

ការកាន់កាប់ដីមានសុវត្ថិភាព រំពឹងថានឹងជួយពង្រីកវិនិយោគរបស់កសិករនៅពេលខាងមុខ។ ភស្តុតាងនៅថៃ (Onchan and Aungsumalin, 2002) បង្ហាញថា ការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី អាចជួយជំរុញការផ្លាស់ប្តូរមួយចំនួនក្នុងការប្រើប្រាស់ដី ដោយការដាំដុះងាកចេញ

ពីមុខដំណាំ អស់ចំណាយតិច/ផ្តល់ចំណូលតិច (ដូចជា ផលិតកម្មស្រូវ សំរាប់ការប្រើប្រាស់ក្នុងគ្រួសារ) ហើយបែរទៅខាង ដំណាំពាណិជ្ជកម្ម និង/ឬ ដើមឈើយកផ្លែ ឬដំណាំដើមឈើផ្សេងទៀតដែលទាមទារវិនិយោគ ច្រើនតែផ្តល់ផលចំណេញជាសក្តានុពលខ្ពស់នៅពេលបន្ទាប់ ។ ទោះបីនៅកម្ពុជាមានលក្ខខណ្ឌទីផ្សារ និងកសិកម្ម ខុសគ្នាក្តី ប៉ុន្តែកសិករមួយចំនួន ជាពិសេសអ្នកមានដីកាន់កាប់ធំៗ គឺអាចរំពឹងថានឹងចាប់ផ្តើមធ្វើចំរុះកម្មការប្រើប្រាស់ដី (ដូចជា ចំការនិងដំណាំដើមឈើ) ។ វិសាលភាព និងទំហំនៃចំរុះកម្មនេះ ក៏រំពឹងថានឹងកើនឡើងកាន់តែលឿនស្របតាមទំហំដីកាន់កាប់ ។ អត្រាប្រើប្រាស់ដីក៏អាចកើនឡើងដែរ នៅពេលកសិករចាប់ផ្តើមធ្វើវិនិយោគកាន់តែច្រើនទៅលើផលិតកម្មកសិកម្ម ថ្វីបើអាចយឺតៗដោយសារកង្វះវិធានការខាងគោលនយោបាយដែលជំរុញឱ្យមានអត្រាប្រើប្រាស់ដីកាន់តែខ្ពស់ (ដូចជា ពន្ធលើដីឡូត៍ទំនេរធំៗ) ។ ក្នុងរឿងនេះ ផលប៉ះពាល់នៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី អាចប្រែប្រួលទៅតាមកត្តាទីតាំងនិងកាលៈទេសៈ ដូចជា ការរកបានឥណទាន និងសេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេស លទ្ធភាពទាក់ទងទីផ្សារ (ដូចជា ចំណាយដឹកជញ្ជូន និងលក់ដូរ, របាំងផ្សេងទៀត) និងថ្លៃផលិតផល[២៩] ។ ប៉ុន្តែផលប៉ះពាល់ពេញលេញនៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីក្នុងរឿងនេះ អាចទាមទារការសង្កេតតាមដានលើសពីបីឆ្នាំ ។

២.៨ សកម្មភាពឥណទាននៅក៏រិតគ្រួសារ

កំណើនវិនិយោគ និងចំណាយសំរាប់ផលិតកម្មកសិកម្ម និងសកម្មភាពផលិតកម្មផ្សេងៗទៀត (ឧទាហរណ៍ សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម) រំពឹងថានឹងជំរុញកំណើនតំរូវការធនធានទុន ។ បន្ទាប់មក ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីក្នុងលក្ខណៈរបស់បញ្ចាំ រំពឹងថានឹងបង្កើនលទ្ធភាពរបស់ប្រជាជនក្នុងការទទួលបានឥណទានពីស្ថាប័នឥណទានផ្លូវការ ។ ចំណុចនេះអាចមានសារៈសំខាន់ ជាពិសេស

---

[២៩] សូមអាន Chandararot, Kang and Chan Sophal (2003) សំរាប់ការពិភាក្សាមួយដែលទាក់ទិននឹងចំណាយលើការលក់ដូរក្នុងវិស័យកសិកម្ម ។

ក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ពីព្រោះប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីអាចជួយឱ្យសមាជិកក្រីក្រក្នុងសហគមន៍ទទួលបានឥណទានមានតំលៃថោកសំរាប់បំរើផលិតកម្ម ។

តារាង ២.១៥: ប្រភពឥណទាន (ជាភាគរយនៃកំចីសរុប)

ដីកាន់កាប់ (ហ.ត)	សាច់ញាតិ/ មិត្តភក្តិ		អ្នកចងការប្រាក់		NGOs		អេស៊ីលីដា		MFIs		ចំនួនកំចីសរុប	
	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី
0	13.3	25.0	26.7	33.3	10.0	0	10.0	25.0	4 0.0	16.7	30	12
<0.5	43.5	41.5	20.2	13.2	4.8	15.1	4.0	1.9	29.4	28.3	124	53
0.5 – 0.99	53.7	38.9	13.6	11.1	8.6	25.0	8.6	2.8	5.4	22.2	162	36
1.0 – 1.99	48.1	46.9	15.3	15.6	5.3	3.1	3.8	0	27.4	34.4	131	32
2.0 – 2.99	36.0	30.0	12.5	40.0	15.6	10.0	9.4	0	27.6	20.0	64	10
>3.0	43.2	28.6	10.8	28.6	12.2	7.1	8.1	7.1	25.8	28.5	74	14
សរុបជា %	45.0	38.9	15.6	17.8	8.4	12.7	6.7	3.8	24.5	26.7	585	157
សរុបកំចី	263	61	91	28	49	20	39	6	143	42	585	157
សរុប	324		119		69		45		185		742 *	
សរុប ជា % នៃកំចី	43.7		16.0		9.3		6.1		24.9			

⋆ ដកចេញ ១

ប៉ុន្តែដូចចំណាយ និងវិនិយោគទុនក្នុងផលិតកម្មកសិកម្មដែរ គេរំពឹងថាមានការប្រែប្រួលខ្លះក្នុងសកម្មភាពឥណទាន ទាក់ទិននឹងភាពញឹកញាប់ ទំហំកំចី និងការប្រើប្រាស់កំចីយោងតាមទំហំដីកាន់កាប់ និងយេនឌ័រមេគ្រួសារ។ ឧទាហរណ៍ ការបែងចែកឥណទានអាចប្រែប្រួលទៅតាមសមត្ថភាពគ្រួសារក្នុងការគ្រប់គ្រងនិងសងការប្រាក់កំចីក្នុងទំហំខុសៗគ្នា ។ គ្រួសារក្រីក្រដែលអាចគ្រប់គ្រងត្រឹមតែកំចីតូចៗ ដោយសារលទ្ធភាពខាងរបស់បញ្ចាំ (ដូចជាទំហំដីឡូត៍) និងសមត្ថភាពសងតាមកាលកំណត់ជាក់លាក់ គឺអាចបន្តប្រើប្រភពឥណទានក្រៅផ្លូវការផ្សេងទៀត (ឧទាហរណ៍ គ្រួសារ និងអ្នករកស៊ីចងការប្រាក់) សំរាប់គោលដៅផ្សេងៗ ។ ទន្ទឹមនេះគ្រួសារមានដីកាន់កាប់ច្រើន ទ្រព្យជាមូលធន និងប្រាក់ចំណូល គឺអាចប្រើប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ដើម្បីទទួលបានកំចីច្រើនៗពីប្រភពផ្លូវការ ដើម្បីពង្រីក ឬធ្វើចំរុះកម្មសកម្មភាពកសិកម្ម និង/ឬ ជំនួញរបស់ខ្លួន ។

ក្នុងតំបន់អង្កេត LMAP មាន ៩៣១គ្រួសារ (ប្រហែល ៥៤,៧%នៃគ្រួសារសរុប) រាយការណ៍ថា មានសរុប ៧៤៣កំចី ក្នុងរយៈ៦ខែមុនពេលធ្វើអង្កេត រឺ ប្រហែល ១,៤០កំចី ក្នុងមួយគ្រួសារដែលខ្ចី ។ គ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ មាន ៧៩% និង ២១% នៃកំចីរៀងៗគ្នា ។ តារាង២.១៥ បង្ហាញថា កំចីប្រហែល ៦០% ទទួលបានពីវិស័យក្រៅផ្លូវការ រួមមាន សាច់ញាតិនិងមិត្តភក្តិ(៤៣,៧%) និងអ្នករកស៊ីចងការប្រាក់(១៦%) ។ កំចី ៣១% ទទួលបានពីវិស័យផ្លូវការ គឺមាន អេស៊ីលីដា(៦,១%) និង MFIs (២៤,៩%) ។ កំចីប្រហែល ៩% ទទួលបានពីវិស័យ "ពាក់កណ្តាលផ្លូវការ" របស់ NGO ។

តារាង ២.១៦ ខាងក្រោមបង្ហាញថា កំចីសំរាប់វិនិយោគមានផលិតភាព តំណាងឱ្យ ៣៦% នៃសកម្មភាពឥណទានទាំងអស់នៅក្នុងក្រុមអង្កេត LMAPក្នុងនេះមាន សកម្មភាពទាក់ទិននឹងជំនួញតូចតាច (១២%) ផលិតកម្មកសិកម្ម (១៤,៤%) និងការចិញ្ចឹមសត្វ (៩,៦%) ។ គ្រួសារបុរសមេគ្រួបានខ្ចីច្រើនជាងសំរាប់កសិកម្មនិងជំនួញ ហើយគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួបានខ្ចីច្រើនជាងសំរាប់ការចិញ្ចឹមសត្វ ។

ការថែទាំសុខភាព (២១,៧%) និងកង្វះស្បៀងអាហារ (១៧,៩%) តំណាងឱ្យជិត ៤០%នៃសកម្មភាពឥណទានទាំងអស់ក្នុងក្រុមអង្កេត។ គ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ មានភាគរយប្រហែលគ្នាក្នុងការខ្ចីសំរាប់ចំណាយលើការថែទាំសុខភាព ហើយគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ដែលខ្ចីប្រាក់មកបំពេញកង្វះស្បៀងអាហារក្នុងគ្រួសារ គឺមានភាគរយខ្ពស់ជាងគ្រួសារបុរសមេគ្រួ។ រឿងនេះបង្ហាញថា គ្រួសារបុរសមេគ្រួ និងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ រងឥទ្ធិពលប្រហាក់ប្រហែលគ្នាពីជំងឺ ហើយគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួមានសមត្ថភាពតិចជាងក្នុងការផលិតស្បៀងឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់។ កំចីនៅសល់ ២៤,៥% គឺសំរាប់សកម្មភាពផ្សេងៗ ដែលរួមមាន បុណ្យទាន សាងសង់ផ្ទះ និងដឹកជញ្ជូន ។

ជាទូទៅ សំរាប់ទំហំដីកាន់កាប់ពីរចន្លោះខាងលើ មិនសូវមានខ្ចីញឹកញាប់ដូចគ្រួសារឯទៀតទេ ដែលប្រហែលមកពីគេអាចប្រើធនធានផ្ទាល់របស់ខ្លួន សំរាប់ធ្វើវិនិយោគជាមូលធន។ សំរាប់ទំហំដីកាន់កាប់បីចន្លោះខាងលើ តែងមានខ្ចីសំរាប់បំរើផលិតកម្ម ច្រើនជាង ក្រុមមានដី

កាន់កាប់តិច ។ កំរិតនៃការខ្ចីសំរាប់កង្វះស្បៀងអាហារ ហាក់ដូចប្រហាក់ប្រហែលគ្នាសំរាប់គ្រួសារទាំងអស់ ប៉ុន្តែគ្រួសារកាន់កាប់ដីតូចៗ ហាក់ដូចមានខ្ចីសំរាប់ចំណាយថែទាំសុខភាពច្រើនជាងគ្រួសារកាន់កាប់ដីធំៗ ។

តារាង ២.១៦: ការប្រើប្រាស់កំចីតាមទំហំដីកាន់កាប់

ទំហំដី	កសិកម្ម		ជំនួញ		កង្វះស្បៀង		សុខភាព		បសុសត្វ		ផ្សេងៗ		សរុប	
	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី
0	3.3	0	33.3	33.3	20.0	8.3	10.0	33.3	10.0	8.3	23.3	16.8	30	12
<0.5	9.5	3.8	8.7	9.6	15.9	25.0	31.7	19.2	7.9	15.4	26.3	27.0	126	52
0.5 – 0.99	12.3	19.4	13.0	2.8	15.4	30.6	18.5	11.1	9.3	16.7	31.5	19.4	162	36
1.0 – 1.99	15.8	0	10.5	0	21.8	28.1	27.1	31.3	5.3	21.9	19.5	18.7	133	32
2.0 – 2.99	28.1	20.0	10.9	0	20.3	10.0	15.6	10.0	4.7	20.0	20.4	40.0	64	10
>3.0	25.0	42.9	20.8	7.1	6.9	0	15.3	14.3	12.5	0	19.5	35.7	72	14
សរុបជា %	15.3	10.9	13.3	7.1	16.7	22.4	22.1	19.9	8.0	15.4	24.6	24.3		
សរុបកំចី	90	17	78	11	98	35	130	31	47	24	144	38	587	156
សរុប	107		89		133		161		71		182		743	
សរុបជា %	14.4		12.0		17.9		21.7		9.6		24.5			

តារាង២.១៧ បង្ហាញថា ទំហំកំចីជាមធ្យមពីអេស៊ីលីដា គឺប្រហែល ៨៩ម៉ឺនរៀល ដែលគេគិតថា ខ្ពស់យ៉ាងខ្លាំងជាងប្រភពផ្សេងៗទៀត ។ រឿងគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលគឺ ទំហំកំចីជាមធ្យមពី MFIs ប្រហែលតែ ២៨,១៣ម៉ឺនរៀលប៉ុណ្ណោះដែលទាបបន្តិចផង ជាងទំហំកំចីជាមធ្យមពីសាច់ញាតិនិងមិត្តភក្តិ (២៩,៥ម៉ឺនរៀល) ។ ទំហំកំចីជាមធ្យមពីអ្នកចងការប្រាក់ និង NGOs គឺស្រដៀងគ្នាត្រឹម ២៣,៧៧ម៉ឺនរៀល និង ២៥,១៩ម៉ឺនរៀល រៀងគ្នា ។ ជាទូទៅ ទំហំកំចីជាមធ្យមសំរាប់សកម្មភាពផលិតកម្ម (ដូចជា ជំនួញ កសិកម្ម ចិញ្ចឹមសត្វ) គឺធំជាង ទំហំកំចីជាមធ្យមសំរាប់កង្វះស្បៀង និងការថែទាំសុខភាព ។ ប៉ុន្តែ ទំហំជាមធ្យមនៃ "កំចីផ្សេងៗ" (៤២,៧២ម៉ឺនរៀល) គឺតូចជាង តែកំចីសំរាប់សកម្មភាពជំនួញប៉ុណ្ណោះ (៥៣,២៦ម៉ឺនរៀល) ។

តារាង ២.១៧: ប្រភពឥណទានលំអិតតាមការប្រើប្រាស់កំចី

គោលដៅ	ញាតិ/មិត្តភក្តិ		អ្នកចងការប្រាក់		NGOs		អេស៊ីលីដា		MFIs		កំចីសរុប	
	ចំនួន	ទឹកប្រាក់	ចំនួន	ទ.ប្រាក់	ចំនួន	ទ.ប្រាក់	ចំនួន	ទ.ប្រាក់	ចំនួន	ទ.ប្រាក់	ចំនួន	ទ.ប្រាក់
កសិកម្ម	36	21.97	22	22.39	14	20.71	6	59.2	28	33.07	106	26.9
ជំនួញ	18	72.57	14	24.46	14	20.79	14	137.9	28	29.14	88	53.26
កង្វះស្បៀង	70	13.61	25	19.98	3	10.67	10	27.7	26	12.36	134	15.55
សុខភាព	82	24.88	22	21.05	7	24.00	7	45.0	42	15.16	160	22.65
បសុសត្វ	15	36.53	5	14.8	17	19.82	4	140.0	34	28.59	75	33.23
ផ្សេងៗ	103	38.07	31	30.87	14	44.22	6	124.2	30	53.93	184	
សរុប	324	29.5	119	23.77	69	25.19	47	89.00	188	28.13	747	31.60
% នៃសរុប	43.40		15.9		9.2		6.3		25.2			

ជាការមានប្រយោជន៍បើប្រៀបធៀបទិន្នន័យនេះជាមួយនឹងការសិក្សាផ្សេងៗទៀត ។ ឧទាហរណ៍ Sophal and Acharya (2002) រកឃើញថា ប្រភពឥណទានធំបំផុតគឺ សាច់ញាតិនិងមិត្តភក្តិ(៤៤,៥%) បន្ទាប់មកគឺ អ្នកចងការប្រាក់(៣៣,១%) ប្រភពស្ថាប័ន(១៥,៧%) និងប្រភពផ្សេងទៀត ។ ទោះបីភាគរយកំចីបានពីសាច់ញាតិនិងមិត្តភក្តិ វាស្រដៀងគ្នាខ្លាំងក្តី ប៉ុន្តែភាគរយកំចីបានពីអ្នករកស៊ីចងការប្រាក់ (១៦%) និងស្ថាប័នផ្លូវការ (៣១%) គឺផ្ទុយគ្នាស្រឡះពីគំរូតាងអង្កេតជាមូលដ្ឋាន ។ រឿងនេះអាចពន្យល់ម្យ៉ាងបានថា ប្រហែលមកពីនៅតាមកន្លែងជាច្រើននៃតំបន់អង្កេត BSP មានស្ថាប័នឥណទានផ្លូវការច្រើនជាង បើធៀបនឹងតំបន់ដែលសិក្សាដោយ Sophal and Acharya ។ ក្នុងន័យនេះ ទិន្នន័យអង្កេតមូលដ្ឋាន អាចឆ្លុះបញ្ចាំងពីការរីកដុះដាល MFIs នៅក្នុងតំបន់ផ្សេងៗនៅកម្ពុជាតាំងពីឆ្នាំ២០០១ មក។ ចំនុចនេះបង្ហាញថា ក្នុងតំបន់ដែលការផ្គត់ផ្គង់ឥណទានផ្លូវការកើនឡើង ប្រជាជនចូលចិត្តស្ថាប័នផ្លូវការជាងអ្នកចងការប្រាក់ *បើសិនគេអាចរ៉ាប់រងអត្រាការប្រាក់ និងបំពេញបានតាមការតំរូវជាផ្លូវការផ្សេងៗទាក់ទិននឹងរបស់បញ្ចាំ*[៣០] ។

---

[៣០] សូមអាន Kang (2002) and Ballard (2004) ទាក់ទិននឹងការលួតលាស់ៗក្នុងទីផ្សារឥណទានជនបទ។

ចំពោះទំហំកំចីជាមធ្យម ទិន្នន័យអង្កេតមូលដ្ឋាន ស៊ីគ្នាជាខ្លាំងជាមួយនឹងទិន្នន័យជីវភាពជនបទ ។ ក្នុងការសិក្សាទាំងពីរ ទំហំកំចីជាមធ្យមដែលធំជាងគេគឺជារបស់ អេស៊ីលីដា ដែលជា MFI ដ៏ល្បីនៅកម្ពុជា នៅពេលធ្វើការសិក្សាពីជីវភាពនៅជនបទ (Sophal and Acharya, 2002) បន្ទាប់មកគឺ អ្នកចងការប្រាក់ រួចហើយគឺ សាច់ញាតិនិងមិត្តភក្តិ ។ ការខុសគ្នាដ៏ចំបងទាក់ទិននឹងចំណុចដែល MFIs គ្មានលើកឡើងទេនៅក្នុងការសិក្សាពីជីវភាពនៅជនបទ។ ទោះជាយើងរំពឹងថា ទំហំជាមធ្យមនៃកំចីទាំងនេះអាចស្ថិតក្នុងចន្លោះរវាង អេស៊ីលីដា និងអ្នកចងការប្រាក់ក្តី ក៏អង្កេតជាមូលដ្ឋានរកឃើញថា ទំហំកំចីជាមធ្យមពី MFIs តាមពិតគឺតូចជាងទំហំកំចីពីសាច់ញាតិនិងមិត្តភ័ក្តិ ។ ការពន្យល់មួយចំពោះរឿងនេះគឺ MFIs បានកើតចេញពីសមាគមឥណទានតូចៗគាំទ្រដោយ NGO ហើយជារឿយៗតែងរក្សាទុកលក្ខណៈខ្លះនៃរចនាសម្ព័ន្ធដើម (ឧទាហរណ៍ ក្រុមតូចៗ) និងគោលដៅ (ឧទាហរណ៍ កំចីខ្នាតតូចសំរាប់អ្នកក្រ) របស់ខ្លួន ។

តាមពិត ប្រជាជននៅគ្រប់កំរិតចំណូលទាំងអស់ និង/ឬ ចន្លោះទំហំដីកាន់កាប់ជាប្រពៃណីតែងខ្ចីពីប្រភពជាច្រើន យោងតាមភាពចាំបាច់ និងកាលៈទេសៈ (ឧទាហរណ៍ ភាពបន្ទាន់, រដូវកាល) ។ ជាលទ្ធផល ការសំរេចចិត្តពីប្រភព និងការប្រើប្រាស់កំចី គឺមានលក្ខណៈជាយុទ្ធសាស្ត្រ (ឧទាហរណ៍ វិនិយោគ) និងយុទ្ធវិធី (ឧទាហរណ៍ តំរូវការសាច់ប្រាក់ក្នុងគ្រួសារ) ។ ឧទាហរណ៍ ទោះជាប្រជាជនអាចចូលចិត្តខ្ចីពី NGOs និង MFIs ក្តី ក៏ភាពបន្ទាន់ខាងសុខភាព ឬការមិនអាចរករបស់បញ្ចាំបានសំរាប់ធាតុចូលកសិកម្ម អាចជំរុញឱ្យពួកគេបន្តខ្ចីពីអ្នកចងការប្រាក់ រឹឈ្នួញ ។ ជាលទ្ធផល ទីផ្សារហិរញ្ញវត្ថុជនបទ នៅតែដាច់គ្នាជាបំណែកៗយ៉ាងច្រើន ដូច្នេះការផ្លាស់ប្តូរ ក្នុងរយៈពេលវែងពីការខ្ចីពីប្រភពក្រៅផ្លូវការ ទៅប្រភពផ្លូវការ មិនមែនសុទ្ធតែរីកលូតលាស់ ទៅមុខយ៉ាងទៀងទាត់នោះទេ (linear progression) ។

ទ្រឹស្តីស្រាវជ្រាវទស្សន៍ទាយថា ចំនួន និងទឹកប្រាក់ជាមធ្យមនៃកំចីសំរាប់វិនិយោគក្នុងផលិតកម្មកសិកម្ម និងសកម្មភាពបង្កើតចំណូលផ្សេងទៀត (ឧទាហរណ៍ ការចិញ្ចឹមសត្វ, ជំនួញតូចៗ) នឹងកើនឡើង បើធៀបនឹងកំចីសំរាប់ការប្រើប្រាស់ និងសកម្មភាពផ្សេងៗទៀត ។

ទ្រឹស្តីស្រាវជ្រាវក៏ទស្សន៍ទាយដែរថា នៅពេលចំនួន និងទឹកប្រាក់កំចីកើនឡើង ប្រភពកំចីនឹងប្តូរច្រើនពីវិស័យក្រៅផ្លូវការ ទៅវិស័យផ្លូវការ ។ ប៉ុន្តែក្នុងនេះមានការសន្មតថា តំរូវការកំចីសំរាប់ការថែទាំសុខភាព និងស្បៀងបំពេញបន្ថែម នឹងថយចុះ បើធៀបនឹងកំចីផលិតកម្ម ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកស្រាវជ្រាវបានអង្កេតឃើញថា ការខ្ចីដោះទាល់ក្នុងរយៈពេលខ្លី បានដាក់បន្ទុកយ៉ាងធ្ងន់ទៅលើអ្នកក្រ ហើយអាចច្រានចេញអស់នូវការវិនិយោគមានផលិតភាពជាសក្តានុពលផ្សេងៗ (Murshid, 1998; Chan and Acharya, 2002) ។ អ្នកស្រាវជ្រាវក៏បានតភ្ជាប់ចំណាយថែទាំសុខភាព ទៅនឹងការលក់ទ្រព្យសកម្មផ្សេងៗ មានទាំងដីផង (Biddulph, 2004) ។ ហេតុនេះ ការថែទាំសុខភាព និងសន្តិសុខស្បៀង គឺជាចំណុចពីរដែលត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ បើសិនចង់ឱ្យគោលនយោបាយដែលតាក់តែងឡើង ដើម្បីតំរង់ទិសធនធានហិរញ្ញវត្ថុទៅរកការប្រើប្រាស់មានផលិតភាពខ្ពស់បំផុត អាចទទួលបានជោគជ័យ ។

សម្មតិកម្មនេះបានសន្មតដែរថា ទីផ្សារឥណទានមានដំណើរការល្អគួរសមនៅក្នុងតំបន់ជាក់លាក់ណាមួយ (ឧទាហរណ៍ ឥណទានអាចរកបាន ចំណាយប្រតិបត្តិការមានកំរិតទាប) ហើយ ប្រជាជនមានទំនោរចិត្ត និងមានសមត្ថភាពខ្ចី ។ គេសន្មតទៀតថា អត្រាការប្រាក់របស់ស្ថាប័នផ្លូវការ វាអំណោយផលជាង អត្រារបស់អ្នកចងការប្រាក់នៅមូលដ្ឋាន ។ បើសិនកត្តាផ្សេងទៀតល្អស្មើគ្នាទាំងអស់ យើងអាចរំពឹងថា សកម្មភាពឥណទាននឹងមានច្រើននៅក្នុងតំបន់នានាដែលកសិករក្នុងមូលដ្ឋានអាចទៅទាក់ទងស្ថាប័នឥណទានផ្លូវការបានងាយស្រួល ។ ដូច្នេះកសិករដែលនៅជិតទីរួមស្រុក និង/ឬ ទីផ្សារតាមដងផ្លូវ ប្រហែលទទួលបានឥណទានផ្លូវការ ច្រើនជាងអ្នកដែលនៅឆ្ងាយ ឬនៅតំបន់ដាច់ស្រយាល ។

មានភស្តុតាងមួយចំនួនដែលបញ្ជាក់គាំទ្រដល់សម្មតិកម្មទាំងនេះ ។ ឧទាហរណ៍ Chan and Acharya (2002) បានសង្កេតឃើញថា ប្រជាជនតែងបានខ្ចីច្រើននៅតាមភូមិដែលបានធ្វើពាណិជ្ជភាវូបនីយកម្មលើសកម្មភាពនានា ដោយសារមានសមាហរណកម្មទីផ្សារកំរិតខ្ពស់ ។ ប្រជាជនក្នុងភូមិមួយចំនួន ក៏ខ្ចីជាទឹកប្រាក់ច្រើនៗ ជាងកន្លែងឯទៀតដែរ ។ ពួកគេលើកមតិថា

ចំនួនដង ទំហំ និងការប្រើប្រាស់កំចី អាចជាប់ទាក់ទិននឹងកំរិតទំនើបកម្មកសិកម្ម និង/ឬ ភាពមមាញឹកនៃសកម្មភាពមិនមែនកសិកម្ម ។

តារាង ២.១៨ បង្ហាញពីបំរែបំរួលស្រដៀងគ្នានៅក្នុងតំបន់អង្កេត LMAP ។ ឧទាហរណ៍ ត្រពាំងសាប (តាកែវ) ស្រយូវ (កំពង់ធំ) និសំបូរ (កំពង់ចាម) គឺជាឃុំមានសកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ច មមាញឹកជាងគេនៅក្នុងគំរូតាងអង្កេត ដោយសារទីតាំងនៅតាមដងផ្លូវធំៗ និងនៅជិតមជ្ឈមណ្ឌលពាណិជ្ជកម្ម ។ ឃុំទាំងនេះ ទទួលបានបីចំណាត់ថ្នាក់ខ្ពស់ជាងគេក្នុងចំនួនដងកំចី, បីចំណាត់ថ្នាក់ខ្ពស់ជាងគេក្នុងអត្រាកំចីខ្ពស់ (ចំនួនកំចីក្នុងមួយគ្រួសារអ្នកខ្ចី), ហើយក៏មានកំរិតភាគរយខ្ពស់ជាងគេនៃកំចីពីប្រភពផ្លូវការ (ក្នុងនេះមាន អេស៊ីលីដា និង MFIs) ។ ដោយសារទីតាំងរបស់ខ្លួន ឃុំទីពូ(កំពង់ធំ) មានសមាហរណកម្មទីផ្សារកំរិតទាបជាង និងមានសកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ចតិចមុខជាង ។ ទីពូ ក៏មានចំនួនដងខ្ចីប្រាក់ទាបបំផុត និងមានកំរិតភាគរយ ទាបបំផុតនៃការខ្ចីពីប្រភពផ្លូវការដែរ ។

តារាង ២.១៨: ការចែកចាយកំចីតាមឃុំ និងប្រភព

ឃុំ	ក្រៅផ្លូវការ	ពាក់កណ្តាលផ្លូវការ	ផ្លូវការ	កំចីសរុប	
				ចំនួនកំចី	ចំនួនកំចី/គ្រួសារ
ត្រពាំងសាប	44.3	8.4	33.6	131	1.03
រវាង	62.2	7.3	22.9	109	1.18
ស្រយូវ	58.1	11.8	30.1	93	1.50
ទីពូ	79.0	3.0	16.9	77	.65
សំបូរ	70.2	0	29.8	114	1.16
ស្រង៉ែ	85.7	1.1	13.2	91	1.12

ការបែងចែកជាកំចីសំរាប់ផលិតកម្ម និងកំចីសំរាប់ការប្រើប្រាស់ ក៏ខុសគ្នាខ្លះដែរ យោងតាមឃុំ ។ ឧទាហរណ៍ នៅសំបូរ និងស្រយូវ សកម្មភាពផលិតកម្ម តំណាងឱ្យ ៥៦.១%

និង ៣៦,៦% នៃកំចី ។ ប៉ុន្តែនៅ ទីពូ មានតែ ១៤,៣% នៃកំចីប៉ុណ្ណោះដែលសំរាប់បំរើផលិតកម្ម រីឯ ៦៣,៦% ទៀតគឺសំរាប់ការប្រើប្រាស់ ។

២.៩ សន្និដ្ឋាន

ក៏រិតដែលសិទ្ធិកាន់កាប់ដីមានសុវត្ថិភាព អាចរួមចំណែកដល់ការអភិវឌ្ឍន៍សង្គម កំនើនសេដ្ឋកិច្ច និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅតំបន់ជនបទ គឺផ្អែកមួយភាគធំទៅលើសមត្ថភាពរដ្ឋបាលសាធារណៈ ក្នុងការគ្រប់គ្រង និងពង្រឹងការអនុវត្តន៍កម្មសិទ្ធិអចលនវត្ថុឱ្យបានសក្តិសិទ្ធិ ។ ផលប៉ះពាល់នៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ទំនងជាបានច្រើនបំផុត នៅពេលប្រជាជនមានជំនឿលើសមត្ថភាព និងការប្តេជ្ញារបស់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងការលើកស្ទួយ និងពង្រឹងការអនុវត្តន៍កម្មសិទ្ធិដី តាមបែបបទមានតម្លាភាព និងយុត្តិធម៌ ។ ក្នុងន័យនេះ ប្រជាជននៅក្នុងតំបន់អង្កេតមូលដ្ឋាន បានបង្ហាញនូវទំនុកចិត្តពីដំបូងយ៉ាងខ្ពស់ចំពោះប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីដែល LMAP កំពុងតែចេញឱ្យ ។

ផលចំណេញបានពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ក៏ផ្អែកទៅលើកាលៈទេសៈនៅតាមមូលដ្ឋាន ដូចជា ក) កំរិតសកម្មភាពទីផ្សារដីធ្លី ខ) វត្តមានឥណទាន សេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេស ការថែទាំសុខភាព និងសេវាសង្គមផ្សេងទៀត គ) ការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និង ឃ) ទីតាំងជាប់ទាក់ទិននឹងមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន និងទីផ្សារ ។ ផលចំណេញសំរាប់គ្រួសារនានា និងសង្គម ទំនងជាមានច្រើនបំផុតនៅតាមតំបន់ដែលមានទីផ្សារដីធ្លីសកម្ម និងងាយទទួលបានសេវាកម្មអភិវឌ្ឍន៍ ។ ការរួមចំណែករបស់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ អាចបានប្រសើរបំផុត ដោយផ្តោតការប្រឹងប្រែងផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ទៅលើតំបន់ទាំងឡាយណាដែលមានស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល, NGOs, អ្នកផ្តល់ជំនួយ, និងវិនិយោគិនឯកជន កំពុងធ្វើសកម្មភាព ។

ផលចំណេញបានពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ក៏ផ្អែកផងដែរទៅលើលក្ខណៈសម្បត្តិរបស់គ្រួសារ ។ ទំហំដីកាន់កាប់ និងយេនឌ័រមេគ្រួសារ តែងតែជាចំនុចដ៏ល្អសំរាប់ទស្សន៍ទាយពីកំលាំងពលកម្ម ទ្រព្យសកម្ម និងចំណូលរបស់គ្រួសារ ព្រមទាំងផ្តល់នូវអាំងឌីកាទ័រល្អមួយនៃសមត្ថភាពជាសក្តានុពលរបស់គ្រួសារដើម្បីទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីកម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ។ គ្រួសារ

មានដីកាន់កាប់ធំៗ មានស្ថានភាពល្អជាងក្នុងការទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី បើធៀបនឹងគ្រួសារមានដីកាន់កាប់តូច ។ ម្យ៉ាងទៀត គ្រួសារបុរសមេគ្រួ ក៏ច្រើនមានស្ថានភាពល្អជាង ក្នុងការទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី បើធៀបនឹងគ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ។ ផលចំណេញចំពោះគ្រួសារងាយរងគ្រោះ និងការចាញ់ប្រៀប អាចបង្កើនបានដោយផ្តោតកិច្ចប្រឹងប្រែងផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី នៅតាមតំបន់នានាដែលមានសេវាកម្មសង្គម និងធនធានអភិវឌ្ឍន៍ផ្តោតទៅលើអ្នកក្រ ។ រឿងនេះមានសារៈសំខាន់ជាពិសេសចំពោះគ្រួសារនានាដែលខិតទៅដល់មាត់ជ្រោះនៃភាពអត់ដីធ្លីស្រាប់ហើយ ។

ការកែលំអសុវត្ថិភាពការកាន់កាប់ដី ក្នុងទំរង់ជាប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី រំពឹងថានឹងជំរុញឱ្យមានវិនិយោគកសិកម្មច្រើនជាងមុន និងបែងចែកដីសំរាប់ការប្រើប្រាស់ដែលមានប្រសិទ្ធភាពសេដ្ឋកិច្ចខ្ពស់ ។ ល្បឿនវិនិយោគកសិកម្ម ប្រហែលអាចប្រែប្រួលទៅតាមទំហំដីកាន់កាប់ ក្នុងនេះគ្រួសារកាន់កាប់ដីធំៗ នឹងធ្វើវិនិយោគច្រើនជាង គ្រួសារកាន់កាប់ដីតូចៗ ។ ល្បឿន និងប្រភេទវិនិយោគកសិកម្ម ក៏ពឹងផ្អែកផងដែរទៅលើកត្តាផ្សេងៗទៀត ដូចជា វត្តមាន ឥណទានស្ថាប័ន និងសេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេសនៅក្នុងតំបន់នីមួយៗ និងលក្ខខណ្ឌនៅមូលដ្ឋាន (ដូចជា អាកាសធាតុ គុណភាពដី) ។ ល្បឿនចំរុះកម្មការប្រើប្រាស់ដី ក៏ពឹងផ្អែកទៅលើកត្តាផ្សេងៗ ដូចជា ថ្លៃនៅទីផ្សារ និងពត៌មានទីផ្សារ ។ គេរំពឹងថា អ្នកកាន់កាប់ដីធំៗនឹងធ្វើចំរុះកម្មការប្រើប្រាស់ដីកាន់តែលឿននៅពេលខាងមុខ ប៉ុន្តែផលប៉ះពាល់ជាក់ស្តែងមិនអាចសង្កេតឃើញទេនៅមុនរយៈពេល ៣ឆ្នាំក្រោយ ។ អ្នកកាន់កាប់ដីធំៗ ក៏អាចបង្កើនអត្រាការប្រើប្រាស់ដីដែរ ។

គេរំពឹងដែរថា ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីដែលអាចប្រើជារបស់ធានាបាន នឹងជួយបង្កើនលទ្ធភាពទទួលបានឥណទានស្ថាប័ន ។ ប៉ុន្តែ ផលប៉ះពាល់ជាក់ស្តែងនៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ទៅលើលទ្ធភាពទទួលបានឥណទាន គឺអាស្រ័យលើកត្តាជាច្រើនទៀត ដែលប៉ះពាល់ដល់អាកប្បកិរិយារបស់ប្រជាជនក្នុងការខ្ចីប្រាក់ ដូចជា លក្ខខណ្ឌឥណទានស្ថាប័ន ការប៉ះទង្គិចនិងតំរូវការបន្ទាន់របស់គ្រួសារ ការរំពឹងទុកពីថ្លៃផលិតកម្មនិងថ្លៃទីផ្សារ និងរបៀបរបបនៃជំរើសឥណទានផ្សេងទៀត ។ ជាទូទៅ គេរំពឹងថា នឹងមានសកម្មភាពឥណទានកាន់តែច្រើននៅតាមតំបន់ដែលងាយ

ទៅទាក់ទងស្ថាប័នឥណទានផ្លូវការ ។ កសិករដែលនៅជិត ទីរួមស្រុក និង/ឬ ទីផ្សារនៅតាមផ្លូវ ប្រហែលទទួលបានឥណទានផ្លូវការ ច្រើនជាង អ្នកនៅឆ្ងាយៗ ឬនៅតំបន់ដាច់ស្រយាល ។ ម្យ៉ាងទៀតអាចមានការប្រែប្រួលខុសគ្នាខ្លះៗក្នុង ចំនួនដង ទំហំ និងការប្រើប្រាស់កំចី យោងតាមទំហំដី និងយេនឌ័រមេគ្រួសារ ។ សំរាប់គោលដៅផលិតកម្ម គ្រួសារមានដីកាន់កាប់តូច និងធនធានតិច នឹងទទួលបានកំចីតូចនិងតិចដង រីឯគ្រួសារកាន់កាប់ដីធំ នឹងទទួលបានកំចីច្រើន និងញឹកញាប់ជាងទៀតផង ។

ផលចំណេញសំរាប់គ្រួសារទន់ខ្សោយចាញ់ប្រៀបគេ ក៏អាចបង្កើនឡើងបានតាមរយៈគោលនយោបាយនានាដែលផ្សារភ្ជាប់យ៉ាងជាក់លាក់នូវ កិច្ចប្រឹងប្រែងផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីទៅនឹងគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ផ្សេងៗដែលជួយដល់អ្នកក្រ ។ គោលនយោបាយពីរវិស័យដែលមានសក្តានុពលគឺមាន ឥណទាន និងហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ ។ ឧទាហរណ៍ គោលនយោបាយនិងរបៀបរបបអនុវត្តន៍នានា ដែលរក្សាអត្រាការប្រាក់ឱ្យនៅខ្ពស់ នៅក្នុងវិស័យផ្លូវការ វាធ្វើឱ្យខូចខាតដល់ផលប្រយោជន៍ជាសក្តានុពលនៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដី ដោយបង្អាក់ទឹកចិត្តប្រជាជនក្នុងការទៅសុំខ្ចីឥណទាន ។ គោលនយោបាយនានាដែលសំដៅកាត់បន្ថយអត្រាការប្រាក់ អាចជួយកែលំអលទ្ធភាពទទួលបានឥណទានក្នុងចំណោមអ្នកកាន់កាប់ដីតូចៗ ។ ទន្ទឹមនឹងនេះ វត្តមានដីកាន់កាប់ធំៗទុកទំនេរចោល វាលើកទឹកចិត្តដល់សកម្មភាពជួញដី និងជំលោះដីធ្លី ព្រមទាំងបង្អាក់ដល់ចំរុះកម្មការប្រើប្រាស់ដី និងការប្រើប្រាស់ដីក្នុងអត្រាខ្ពស់ ។ ពន្ធលើដីធ្លីមិនប្រើប្រាស់ក្នុងទំហំណាមួយ អាចជួយកាត់បន្ថយការជួញដី បង្កើនអត្រាការប្រើប្រាស់ដី ព្រមទាំងផ្តល់ចំណូលឱ្យរដ្ឋទៀតផង ។

ឯកសារយោង

Alchian, Armen and Harold Demsetz, 1973; “The Property Rights Paradigm,” *The Journal of Economic History,* 33(1): 27.

Asia Development Bank (2003): Cambodia Sectoral Policy Implementation Assessment.

Ballard, Brett (2003); *“Refugee Reintegration in Rural Areas: Land Distribution in Ban Pha Thao, Lao PDR,* “ Working Paper No. 18, The Inter-University Committee on International Migration: Cambridge, MA.

Ballard, Brett (2004); *Short-term Trend of Land-Term Shift?: Institutional Credit in Rural Cambodia,* in the Cambodia Development Review, Vol. 8(4), CDRI: phnom Penh.

Ballard, Brett and So Sovannarith (2004); *Can Land Titles Help Reduce Rural Poverty in Cambodia?,* in the Cambodia Development Review, Vol. 8(3), CDRI: Phnom Penh.

Ballard, Brett and So Sovannarith (forthcoming); *Cambodia Land Titling Program: Baseline Survey Project Final Report, Rural Phase 1,* CDRI and MLMUPC: Phnom Penh.

Barzel, Yoram (1989); *Economic Analysis of Property Rights,* Cambridge Press.

Biddulph, Robin (2000a); *Interim Report on Findings of Landlessness and Development Information Tool (LADIT),* Oxfam GB: Phnom Penh.

Biddulph, Robin (2000b); “Landlessness: A Growing Problem,” *Cambodia Development Review,* September 2000, CDRI: Phnom Penh.

Biddulph, Robin (2004); *Poverty and Social Impact Assessment of Social Land Concessions in Cambodia: Landlessness Assessment,* January, Oxfam GB: Phnom Penh.

Boreak, Sik (2000); *Land Ownership, Sales and Concentration in Cambodia,* Working Paper No. 16, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

Boserup, Ester (1965); *The Conditions for Agricultural Growth,* Chicago: Aldine.

Brandao, A S P and Gershon Feder (1996); *"Regulatory Policies and Reform: The Case of Land Markets,"* PSD Occasional Paper No. 15, The World Bank, Washington, DC, January.

Kang Chandararot (2002); *The Development of Micro Finance in Cambodia*, in the Cambodia Development Review, Vol. 6(3): 1-4, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

Kang Chandararot and Chan Sophal (2003); *Cambodia's Annual Economic Review*, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

Libecap, Gary (1989); *Contracting for Property Rights*, New York: Cambridge University Press.

Munro-Faure, Paul (2003); *"Regularization of Property Rights and Rural Development: Challenges for Latin America,"* Faure.PDF.

North, Douglas (1990); *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*, Cambridge: Cambridge University Press.

Onchan, Tongroj and Saroj Aungsumalin (2002); Socio-Economic and Environmental Impact of the Land Titling Program; Kasetsart University: Thailand.

Payne, Geoffrey (2000), *"Urban Land Tenure Policy Options: Titles or Rights?"* Paper presented at the World Bank Urban Forum, Virginia.

RGC (1999), *Report of the Cambodia Socio-economic Survey 1999*, (Phnom Penh, Ministry of Planning).

Sedara, Kim, Chan Sophal, and Sarthi Acharya (2002); "*Land, Rural Livelihoods and Food Security in Cambodia: A Perspective from Field Reconnaissance*," Working Paper No. 24, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

So Savannarith, Real Sopheap, Uch Utey, Sy Rathmony, Brett Ballard, and Sarthi Acharya (2001); "*Social Assessment of Land in Cambodia*,"Working Paper No. 20, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

Sophal, Chan and Sarthi Acharya (2001); "*An Assessment of Land Tenure in Rural Cambodia*," Cambodia Development Review, October – December 2001, CDRI: Phnom Penh.

Sophal, Chan, Tep Saravy, and Sarthi Acharya (2001); "*Land Tenure in Cambodia: A Data Update*," Working Paper No. 19, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

Sophal, Chan and Sarthi Acharya (2002a);"*Land Transactions in Cambodia: An Analysis of Transfers and Transaction Records*," Working Paper No. 22, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

Sophal, Chan and Sarthi Acharya (2002b);"*Facing the Challenge of Rural Livelihoods: A Perspective from Nine Villages in Cambodia*," Working Paper No. 25, Cambodia Development Resource Institute: Phnom Penh.

Sophal, Chan, Kim Sedara, and Sarthi Acharya (2003); "Enhancing Rural Livelihoods," Cambodia Development Review, January-March 2003.

Van Acker, Frank (1999); "*Land Tenure: Hitting a Stone with an Egg?*" Cambodia Development Review, September 1999, CDRI: Phnom Penh.

World Bank (2002): Project Appraisal Document for A Land Management and Administration Project.

ឧបសម្ព័ន្ធ ក:
ភាពគ្រប់គ្រាន់ខាងស្រូវអង្ករ

អាំងឌីកាទ័រដែលមានប្រើជាទូទៅសំរាប់បង្ហាញពីសុខុមាលភាពគ្រួសារជនបទ គឺជាប់ទាក់ទិននឹងសន្តិសុខស្បៀង ដែលវាស់វែងតាមចំនួនខែដែលគ្រួសារកសិករផលិតស្រូវបានគ្រប់គ្រាន់ សំរាប់ការប្រើប្រាស់ក្នុងផ្ទះ ឬមានអតិរេកសំរាប់លក់ ។ ឧទាហរណ៍ គ្រួសារដែលផលិតស្រូវបានគ្រប់គ្រាន់សំរាប់លក់ថែមទៀត ត្រូវបានចាត់ទុកជាគ្រួសារធូរធារជាង គ្រួសារដែលផលិតស្រូវបានសំរាប់ការប្រើប្រាស់តែក្នុងរយៈពេលបីខែ ។ ទិន្នន័យលើភាពគ្រប់គ្រាន់ខាងស្រូវ ក៏អាចជាអាំងឌីកាទ័រមួយបង្ហាញពីវិបត្តិផ្សេងៗចំពោះគ្រួសារ ដូចជា ការរាំងស្ងួត រឺជំនន់ ដែលអាចធ្វើឱ្យផលដំណាំខូចខាត ។

នៅក្នុងក្រុមអង្កេត LMAP គ្រួសារ ២៨,២% ផលិតស្រូវមានអតិរេកដែលអាចលក់បាន និង ១២,៩%ផលិតបានគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការប្រើប្រាស់ក្នុងផ្ទះ ។ គ្រួសារប្រហែល ១៨,៩% ផលិតបានគ្រប់សំរាប់ការប្រើប្រាស់តែ ៧-១០ខែ គឺមានន័យថា ត្រូវទិញស្រូវសំរាប់ ២-៥ខែទៀត ហើយគ្រួសារ ១៥,៣% ផលិតបានគ្រប់ហូបតែ ៣-៦ខែប៉ុណ្ណោះ ។ គ្រួសារប្រហែល ១០% ផលិតបានគ្រប់សំរាប់តែរយៈ ៣ខែ ឬតិចជាង ហើយ ១៤,៥% ត្រូវទិញស្រូវហូបពេញមួយឆ្នាំ (សូមអាន តារាង ក១) ។

ភាពគ្រប់គ្រាន់ខាងស្រូវ ជាប់ទាក់ទងយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងទំហំដីកាន់កាប់ ។ ជាទូទៅភាគរយគ្រួសារដែលផលិតស្រូវបានគ្រប់ហូប ឬលើសតំរូវការ តែងកើនឡើងស្របតាមទំហំដីកាន់កាប់ ហើយភាគរយគ្រួសារដែលត្រូវទិញស្រូវសំរាប់៩ខែ ឬច្រើនជាងក្នុងមួយឆ្នាំៗ ធ្លាក់ចុះ

យ៉ាងគំហុកនៅពេលទំហំដីកាន់កាប់កើនឡើង ។ គ្រួសារមានដីកាន់កាប់ធំៗ ក៏ហាក់ដូចមានប្រៀបលើគ្រួសារមានដីកាន់កាប់តូច ក្នុងច្រើនចំនុចទៀតដែរ ។ ឧទាហរណ៍ គ្រួសារមានដី ៣ហ.ត ឬច្រើនជាង តំណាងឱ្យ ២៣%នៃគ្រួសារផលិតស្រូវលើស ថ្វីបើក្រុមមានដីធំនេះ តំណាងឱ្យតែ ១៣%នៃគ្រួសារនៅក្នុងគំរូតាងអង្កេតក្តី ។ គ្រួសារមានដី ០,៥ហ.ត ឬតិចជាង (រួមទាំងអ្នកអត់ដីផង) តំណាងឱ្យ ៦,៨%នៃអ្នកផលិតស្រូវលើស និង ២៧%នៃ គ្រួសារទាំងអស់ក្នុងគំរូតាង។ ទន្ទឹមនេះ គ្រួសារអត់ដី តំណាងឱ្យ ៣៧%នៃគ្រួសារដែលត្រូវទិញស្រូវ/អង្ករសំរាប់ហូបទាំងអស់ ថ្វីបើពួកគេតំណាងឱ្យតែ ៦,៣%នៃគ្រួសារទាំងអស់ក្តី ។

តារាង ក១: ភាពគ្រប់គ្រាន់នៃស្រូវ

ទំហំដី (ហ.ត)	អតិរេក		គ្រប់គ្រាន់		៧-១០ខែ		៣-៦ខែ		តិចជាង៣ខែ		ទិញទាំងអស់		សរុប	
	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី	បុរស	ស្ត្រី
0	5	0	3	0	0	0	0	0	0	1	32	20	40	21
<0.5	9	5	13	4	32	21	33	20	19	17	17	11	123	78
0.5 – 0.9	52	12	17	13	45	16	25	9	14	3	11	5	164	58
1.0 – 1.9	65	12	33	7	30	7	24	9	15	8	13	6	180	49
2.0 – 2.9	40	10	15	1	13	3	13	0	7	3	14	3	102	20
>3.0	56	7	17	2	15	1	11	4	9	2	5	3	113	19
សរុប N	227	46	98	27	135	48	106	42	64	34	92	48	722	245
សរុប	273		125		183		148		98		140		967	

ចំណុចគួរចាប់អារម្មណ៍គឺ គ្រួសារមានដី ២ហ.ត ឬច្រើនជាង តំណាងឱ្យ ២៤%នៃគ្រួសារដែលត្រូវទិញស្រូវអង្ករទាំងអស់ ។ បើមើលត្រួសៗ តួលេខនេះហាក់ដូចមិនត្រឹមត្រូវទេ ពីព្រោះគេរំពឹងថា គ្រួសារដែលមានដីច្រើនប៉ុណ្ណេះ គួរតែផលិតស្រូវបានខ្លះដែរ ។ មូលហេតុមួយអាចជាការខូចខាតផលដំណាំដោយសារ សត្វចង្រៃ ទឹកជំនន់ ឬការរាំងស្ងួត ។ រឿងនេះក៏ជួយពន្យល់ថា ហេតុអ្វីបានជា អ្នកកាន់កាប់ដីតូចៗត្រូវទិញស្រូវ/អង្ករសំរាប់ហូបទាំងអស់ ។ មតិនេះត្រូវបានគាំទ្រដោយទិន្នន័យស្តីពីវិបត្តិនិងការប៉ះទង្គិចក្នុងដែលបង្ហាញថា ៦៧គ្រួសារក្នុងក្រុមអង្កេត LMAP បានជួបការខូចខាតផលដំណាំមួយចំនួន (ឬក៏ច្រើន) ដោយសារសត្វចង្រៃ ក្នុងនេះមានទាំង ១៥គ្រួសារមានដីកសិកម្ម ៣ហ.ត ឬច្រើនជាង ។ម្យ៉ាងទៀតមានសរុប

៣៩៨គ្រួសារបានរាយការណ៍ពីការខូចផលដំណាំ ដោយសារគ្រោះរាំងស្ងួត និងទឹកជំនន់ ក្នុងនេះ ៧១គ្រួសារមានដី ៣ហ.ត ឬច្រើនជាង ។

ទិន្នន័យស្តីពីទំនាក់ទំនងរវាងភាពគ្រប់គ្រាន់ស្រូវ និងយេនឌ័រមេគ្រួសារ បង្ហាញថា គ្រួសារបុរសមេគ្រួ ច្រើនមានប្រៀបជាង គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ។ ឧទាហរណ៍ គ្រួសារបុរសមេគ្រួ តំណាងឱ្យ ៨៣,២%នៃគ្រួសារផលិតស្រូវលើស ប៉ុន្តែត្រឹម ៧៤,៦%នៃគ្រួសារសរុបប៉ុណ្ណោះ។ ទន្ទឹមនេះ គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួតំណាងឱ្យ ៣៤%នៃគ្រួសារដែលត្រូវទិញស្រូវ/អង្ករពេញមួយឆ្នាំ ថ្វីបើតំណាងឱ្យតែ ២៥%នៃគ្រួសារទាំងអស់ប៉ុណ្ណោះ។ គ្រួសារស្ត្រីមេគ្រួ ក៏តំណាងឱ្យ ៥៣,១% នៃគ្រួសារដែលផលិតស្រូវបានគ្រប់ហូបត្រឹម ៣ខែឬតិចជាងដែរ និង ៣៩,៦%នៃគ្រួសារដែល ផលិតបានគ្រប់ហូបតែ ៣-៦ខែ ។

ស្ថិតិបន្ថែម

តារាង ១. អាំងឌីកាទ័រសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់ៗ ៩៤
តារាង ២. ផសស តាមវិស័យ គិតតាមកំរិតថ្លៃឆ្នាំ២០០០ .... ៩៦
តារាង ៣. ផសស តាមវិស័យ គិតតាមថ្លៃចរន្ត ៩៨
តារាង ៤. ផសស តាមចំណាយនៅកំរិតថ្លៃឆ្នាំ២០០០ .... ១០០
តារាង ៥. ផសស តាមចំណាយគិតថ្លៃចរន្ត ១០១
តារាង ៦: សន្ទស្សន៍ថ្លៃ ជារៀល ១០២
តារាង ៧: សន្ទស្សន៍ថ្លៃ ជាដុល្លារ ១០៤
តារាង ៨: សន្ទស្សន៍ថ្លៃប្រាក់រៀលទាំងស្រុង ១០៦
តារាង ៩: សន្ទស្សន៍ថ្លៃ ជាដុល្លារ ១០៧
តារាង ១០. ការអនុវត្តន៍ថវិកា ១០៨
តារាង ១១. ស្ថានភាពរូបិយវត្ថុ ១១០
តារាង ១២. ជញ្ជីងទូទាត់ ១១២

តារាង ១. អាំងឌីកាទ័រសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់ៗ

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ផសស ថ្លៃចរន្ត (ពាន់លានរៀល)	6215.6	6611.7	7754.4	8478.1	9246.9	10563.3	11714.9	12454.8	13220.7	14226.4	14991.4
ផសស ថ្លៃចរន្ត (លានដុល្លារ)	2222.3	2573.7	3143.2	3211.4	3091.6	2799.0	3071.6	3231.7	3369.2	3631.0	3749.7
ផសស ថ្លៃថេរឆ្នាំ២០០០ (ពាន់លានរៀល)	8189.2	8788.1	9562.5	9972.2	10364.7	10671.0	11474.7	12454.8	13181.7	13883.2	14497.8
ផសស ថ្លៃថេរឆ្នាំ២០០០ (លានដុល្លារ)	2124.9	2280.3	2481.2	2587.5	2689.3	2768.8	2977.4	3231.7	3420.3	3602.3	3761.7
ផសស/ម្នាក់ ថ្លៃចរន្ត (ដុល្លារ)	239.0	260.8	308.2	310.6	298.4	244.7	264.8	264.9	269.4	283.3	285.4
ផសស/ម្នាក់ ថ្លៃថេរឆ្នាំ២០០០ (ដុល្លារ)	228.5	231.1	243.3	250.2	259.6	242.1	256.7	264.9	273.5	281.0	286.3
ផសស ពិត (កំណើនជា%)	-	7.31%	8.81%	4.28%	3.94%	2.95%	7.53%	8.54%	5.84%	5.32%	4.43%
ផសស សន្ទស្សន៍បរិត្តផរណាជារៀល (បំរែបំរួលជា%)	-	-0.88%	7.78%	4.84%	4.94%	10.96%	3.13%	-2.05%	0.30%	2.17%	0.91%
ផសស សន្ទស្សន៍បរិត្តផរណាជាដុល្លារ (បំរែបំរួលជា%)	-	7.92%	12.24%	-2.03%	-7.38%	-12.06%	2.05%	-3.07%	-1.49%	2.33%	-1.11%
អតិផរណាជារៀល (ធ្ន ២០០០=១០០, មធ្យមប្រចាំឆ្នាំ)	75.15%	-0.50%	7.80%	7.15%	7.96%	14.78%	4.03%	-0.79%	0.22%	3.29%	1.15%
អតិផរណាជាដុល្លារ(ធ្ន ២០០០=១០០, មធ្យមប្រចាំឆ្នាំ)	3.50%	8.33%	12.26%	0.13%	-4.71%	-9.03%	2.94%	-1.82%	-1.57%	3.45%	-0.87%
អត្រាប្តូរ រៀល/ដុល្លារ (ផ្លូវការ មធ្យមប្រចាំឆ្នាំ)	2797	2569	2467	2640	2991	3774	3814	3854	3924	3918	3998
ចំណូលក្នុងស្រុក (%ផសស)	4.64%	8.91%	7.94%	8.84%	9.15%	8.96%	11.35%	11.41%	11.57%	12.25%	11.81%
ចំណាយថវិកា (%ផសស)	9.73%	15.26%	15.36%	15.58%	13.66%	14.87%	15.57%	16.70%	19.04%	20.81%	19.58%
ឱនភាពសាធារណៈទូទៅ (%ផសស)	-5.09%	-6.35%	-6.89%	-7.01%	-4.45%	-5.97%	-4.34%	-5.25%	-7.05%	-8.46%	-6.63%
នាំចេញទំនិញ (%ផសស)	12.77%	19.04%	27.21%	20.05%	23.81%	32.15%	36.77%	43.36%	46.63%	48.21%	54.57%
នាំចូលទំនិញ (%ផសស)	21.20%	28.91%	37.76%	33.38%	34.42%	41.05%	51.80%	60.01%	62.15%	63.72%	69.22%
ជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម (%ផសស)	-8.43%	-9.87%	-10.55%	-13.33%	-10.61%	-8.90%	-15.03%	-16.65%	-15.52%	-15.50%	-14.65%

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
តុល្យភាពគណនីចរន្ត បូក បង្វែរផ្លូវការ (%ផសស)	-4.19%	-4.30%	-1.16%	-1.34%	-3.63%	-3.73%	-6.75%	-4.41%	-1.09%	-0.66%	-3.49%
វិភាគទានពីបរទេសដល់សេដ្ឋកិច្ច (%ផសស)	14.13%	14.45%	19.09%	25.75%	14.69%	13.12%	13.36%	14.48%	14.58%	14.82%	14.36%
សញ្ច័យសរុប (%ផសស)	13.82%	17.45%	19.93%	25.80%	20.26%	21.76%	20.89%	21.20%	23.40%	23.68%	20.94%
ធនបំរុងបរទេសសុទ្ធ (លានដុល្លារ)	62.0	70.0	109.9	164.3	197.0	322.9	349.2	410.8	466.9	547.7	576.0
ធនបំរុងបរទេសសុទ្ធ (ចំនួនខែនាំចូលទំនិញ/សេវា)	1.2	1.0	1.0	1.5	1.9	2.8	2.2	2.2	2.3	2.4	2.3
ធនបំរុងបរទេសដុល (លានដុល្លារ)	71.0	99.6	181.7	233.7	262.1	390.1	422.2	484.1	548.2	636.7	676.2
ធនបំរុងបរទេសដុល (ចំនួនខែនាំចូលទំនិញ/សេវា)	1.4	1.4	1.6	2.2	2.5	3.4	2.7	2.6	2.7	2.8	2.7
បំណុលក្រៅប្រទេស - ទទួលស្គាល់ (%ផសស)	0.22%	3.04%	4.78%	8.76%	11.10%	14.02%	14.40%	16.16%	18.26%	20.67%	24.18%
ចំនួនប្រាក់រៀលសរុប (លានដុល្លារ)	100.0	84.8	114.9	127.6	167.2	149.3	147.8	152.5	168.7	225.6	256.1
ចំនួនប្រាក់រៀលសរុប (បំរែបំរួលជា%)	16.61%	-15.15%	35.51%	10.99%	31.09%	-10.70%	-1.04%	3.22%	10.59%	33.75%	13.51%
ចំនួនប្រាក់រៀលសរុប (%M2)	66.00%	48.37%	43.68%	36.94%	42.93%	45.84%	39.08%	32.02%	30.07%	30.73%	30.62%
បញ្ញើរូបិយវត្ថុបរទេសសរុប (លានដុល្លារ)	51.5	90.5	148.2	217.7	222.3	176.5	230.4	323.8	392.3	508.6	580.3
បញ្ញើរូបិយវត្ថុបរទេសសរុប (បំរែបំរួលជា%)	81.97%	75.82%	63.68%	46.95%	2.09%	-20.62%	30.58%	40.52%	21.16%	29.64%	14.10%
បញ្ញើរូបិយវត្ថុបរទេសសរុប (%M2)	34.00%	51.63%	56.32%	63.06%	57.07%	54.16%	60.92%	67.98%	69.93%	69.27%	69.38%
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2 (លានដុល្លារ)	151.5	175.3	263.1	345.3	389.5	325.8	378.2	476.3	561.0	734.2	836.4
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2 (កំណើនជា%)	32.05%	15.78%	50.05%	31.24%	12.80%	-16.36%	16.08%	25.94%	17.78%	30.88%	13.92%
រូបិយវត្ថុទូទៅ (%ផសស)	6.82%	6.81%	8.37%	10.75%	12.60%	11.64%	12.31%	14.74%	16.65%	20.22%	22.31%
ប្រជាជន (លាននាក់)	9.30	9.87	10.20	10.34	10.36	11.44	11.60	12.20	12.51	12.82	13.14

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង ២. ផសស តាមវិស័យ គិតតាមក៏រិតថ្លៃឆ្នាំ២000 (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ	**858.0**	**963.3**	**999.6**	**989.4**	**1043.3**	**1139.5**	**1202.2**	**1186.2**	**1180.1**	**1186.6**	**1213.0**
ដំណាំ	422.4	425.5	472.6	484.8	474.8	546.6	613.4	624.7	624.8	579.0	645.7
បសុសត្វ (រួមទាំងសត្វស្លាប)	189.8	188.4	208.9	218.0	217.1	230.5	228.9	213.3	205.9	211.5	204.0
នេសាទ	145.5	165.2	181.5	170.2	183.3	193.3	224.1	227.9	249.3	304.5	296.6
រុក្ខាប្រមាញ់ និងការកាប់ឈើ	100.3	184.1	136.6	116.4	168.1	169.1	135.9	120.3	100.1	91.5	66.6
ឧស្សាហកម្ម	**304.3**	**349.8**	**411.9**	**482.5**	**530.1**	**541.9**	**556.1**	**724.7**	**804.6**	**916.1**	**1018.0**
រ៉ែ	4.8	5.1	5.7	6.4	5.9	6.4	6.4	6.3	6.8	7.9	7.8
កម្មន្តសាលកម្ម	157.2	190.0	230.3	274.2	351.7	370.4	378.3	515.5	568.2	643.0	752.9
ម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់	66.5	71.0	72.4	78.2	79.5	81.6	83.7	85.1	85.8	86.6	88.4
វាយនភណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ ស្បែកជើង	23.4	31.0	56.3	88.9	139.7	162.5	197.9	343.6	401.9	474.2	580.8
ឈើ ក្រដាស បោះពុម្ពផ្សាយ	23.9	41.9	54.5	57.3	80.0	74.5	40.0	28.5	20.6	19.5	19.1
គីមី ប្លាស្ទិក និងកៅស៊ូ	20.1	20.2	20.2	22.5	21.8	21.0	24.0	24.1	24.2	25.8	27.3
កម្មន្តសាលកម្មផ្សេងទៀត	23.3	26.0	27.0	27.3	30.8	30.8	32.8	34.1	35.7	36.9	37.2
អគ្គិសនី ឧស្ម័ន និងទឹក	7.1	6.4	9.4	9.4	9.6	10.1	10.4	13.1	15.7	16.5	16.2
សំណង់	135.2	148.2	166.6	192.5	163.0	155.0	161.1	189.8	213.8	248.7	241.1
សេវាកម្ម	**892.4**	**863.1**	**953.9**	**985.7**	**992.5**	**1014.4**	**1081.4**	**1147.5**	**1230.9**	**1299.3**	**1332.0**
ពាណិជ្ជកម្ម	357.5	310.4	326.4	333.5	364.1	372.7	379.6	371.2	368.7	371.4	367.5
សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន	73.5	92.7	138.9	129.1	128.0	127.8	179.9	197.4	222.3	247.5	244.4
ដឹកជញ្ជូន និងទូរគមនាគន៍	140.7	156.8	160.5	171.9	150.3	149.1	160.8	185.3	201.4	216.6	234.2

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ហិរញ្ញវត្ថុ	10.5	12.7	30.5	32.5	33.6	30.5	31.5	38.1	47.8	57.3	65.0
រដ្ឋបាលសាធារណៈ	43.5	66.2	65.7	77.1	79.8	85.1	80.0	81.8	109.7	117.3	121.5
អចលនវត្ថុ និងអាជីវកម្ម	189.7	145.8	150.2	151.7	155.7	161.8	167.9	173.9	179.7	186.3	193.2
សេវាកម្មផ្សេងទៀត	77.0	78.4	81.8	90.0	81.0	87.5	81.7	99.8	101.3	102.9	106.2
ពន្ធលើផលិតផល	77.5	113.3	148.1	158.8	145.6	113.7	173.2	214.5	251.5	256.7	255.2
ដកចេញ: ឧបត្ថម្ភធន	0.6	1.2	2.8	5.3	2.0	3.9	3.0	8.1	8.5	11.1	15.8
ដកចេញ: កំរៃធនាគារជាប់ទាក់ទិន	6.7	8.0	29.6	23.7	20.2	36.7	32.6	33.1	38.3	45.3	40.6
ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប (ផសស)	**2124.9**	**2280.3**	**2481.2**	**2587.5**	**2689.3**	**2768.8**	**2977.4**	**3231.7**	**3420.3**	**3602.3**	**3761.7**

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង ៣. ផសស តាមវិស័យ គិតតាមថ្លៃចរន្ត (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ	**885.3**	**1089.9**	**1355.0**	**1311.5**	**1283.6**	**1226.9**	**1307.0**	**1186.2**	**1151.8**	**1187.3**	**1223.8**
ដំណាំ	417.9	501.8	714.7	717.0	665.0	669.2	679.3	624.7	598.3	557.6	631.8
បសុសត្វ (រួមទាំងសត្វស្លាប)	172.9	192.6	221.0	233.0	209.1	200.0	241.0	213.3	196.6	210.2	206.7
នេសាទ	192.6	192.4	216.8	210.0	197.9	192.5	244.7	227.9	245.6	313.2	306.2
រុក្ខាប្រមាញ់ និងការកាប់ឈើ	101.9	203.1	202.6	151.4	211.5	165.2	142.0	120.3	111.3	106.2	79.0
ឧស្សាហកម្ម	**318.5**	**400.2**	**488.8**	**570.2**	**569.3**	**523.7**	**560.3**	**724.7**	**805.5**	**940.1**	**1019.9**
រ៉ែ	4.9	5.3	6.2	7.7	6.7	6.2	6.5	6.3	6.6	7.9	9.5
កម្មន្តសាលកម្ម	186.3	240.0	291.8	340.6	375.8	356.1	383.4	515.5	559.5	644.5	728.8
ម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់	74.6	84.3	96.3	100.7	92.5	82.4	86.3	85.1	82.4	86.4	86.5
វាយនភណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ ស្បែកជើង	36.2	46.9	76.9	107.3	149.9	165.5	199.7	343.6	398.3	474.8	559.3
ឈើ ក្រដាស បោះពុម្ពផ្សាយ	20.8	44.9	42.5	50.2	52.2	60.5	41.7	28.5	22.4	22.9	22.1
គីមី ប្លាស្ទិក និងកៅស៊ូ	28.9	32.6	40.1	46.5	44.0	18.1	21.5	24.1	21.1	27.0	27.9
កម្មន្តសាលកម្មផ្សេងៗ	25.8	31.2	36.1	35.9	37.2	29.6	34.2	34.1	35.3	33.3	33.0
អគ្គីសនី ឧស្ម័ន និងទឹក	9.2	10.8	15.4	14.5	12.9	11.9	10.9	13.1	19.7	27.0	26.5
សំណង់	118.1	144.1	175.4	207.4	173.9	149.5	159.5	189.8	219.7	260.8	255.2
សេវាកម្ម	**949.7**	**978.5**	**1154.3**	**1166.9**	**1097.6**	**969.8**	**1055.6**	**1147.5**	**1206.3**	**1284.7**	**1295.6**
ពាណិជ្ជកម្ម	351.7	346.9	392.6	418.2	396.9	347.9	372.1	371.2	362.5	371.9	371.6
សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន	77.6	113.0	152.4	137.5	132.2	119.9	174.0	197.4	224.9	256.9	250.9
ដឹកជញ្ជូន និងទូរគមនាគមន៍	134.5	156.0	174.0	185.2	163.6	141.9	150.3	185.3	194.3	210.3	222.8

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ហិរញ្ញវត្ថុ	8.5	10.7	31.0	32.8	32.7	26.6	29.3	38.1	37.5	31.6	35.1
រដ្ឋបាលសាធារណៈ	50.8	79.1	89.5	100.0	90.4	75.4	82.7	81.8	105.4	120.7	122.5
អចលនវត្ថុ និងអាជីវកម្ម	222.5	174.4	192.7	166.1	180.0	164.3	162.8	173.9	176.7	183.4	180.6
សេវាកម្មផ្សេងទៀត	104.1	98.4	122.3	127.1	101.8	94.0	84.3	99.8	105.1	109.9	112.0
ពន្ធលើផលិតផល	75.1	113.6	179.5	192.5	164.3	115.3	181.8	214.5	243.8	254.8	248.2
ដកចេញៈ ឧបត្ថម្ភធន	0.8	1.7	4.8	5.7	2.1	3.8	3.1	8.1	8.1	10.8	15.0
ដកចេញៈ កំរៃធនាគារជាប់ទាក់ទិន	5.4	6.7	29.6	23.9	21.1	33.0	30.0	33.1	30.1	25.0	22.7
ផលិតផលក្នុងស្រុកដុល (ផសស)	**2222.3**	**2573.7**	**3143.2**	**3211.4**	**3091.6**	**2799.0**	**3071.6**	**3231.7**	**3369.2**	**3631.0**	**3749.7**

ប្រភពៈ CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង ៤. ផសស តាមចំណាយនៅកំរិតថ្លៃឆ្នាំ២០០០ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ចំណាយប្រើប្រាស់	**1903.8**	**2001.3**	**2078.8**	**2178.4**	**2281.6**	**2396.5**	**2549.8**	**2785.0**	**2955.7**	**3104.5**	**3292.2**
សាធារណៈ	195.4	219.6	223.0	236.7	254.6	275.9	297.0	324.3	359.3	394.1	438.1
ឯកជន	1708.4	1781.7	1855.8	1941.7	2027.0	2120.6	2252.8	2460.6	2596.4	2710.4	2854.1
វិនិយោគ	**372.1**	**533.0**	**584.8**	**653.3**	**582.5**	**617.3**	**722.2**	**755.2**	**809.5**	**846.6**	**783.0**
សាធារណៈ	157.7	171.2	188.5	187.5	197.9	225.9	251.6	272.2	304.3	330.6	284.8
ឯកជន	214.4	361.7	396.3	465.8	384.7	391.4	470.6	483.0	505.2	516.0	498.2
ការនាំចេញ	**433.5**	**578.8**	**906.0**	**777.3**	**817.2**	**1039.9**	**1453.3**	**1970.5**	**2184.8**	**2338.4**	**2631.8**
ទំនិញ f.o.b.	324.0	472.5	720.3	569.6	637.3	856.5	1128.2	1476.1	1597.7	1734.7	2091.3
សេវាកម្ម	109.5	106.3	185.7	207.7	179.9	183.4	325.1	494.3	587.1	603.7	540.5
ដកចេញ: ការនាំចេញទំនិញ និងសេវាកម្ម	**594.2**	**821.2**	**1079.9**	**1016.4**	**978.1**	**1288.6**	**1753.2**	**2288.0**	**2529.4**	**2692.7**	**2942.7**
ទំនិញ f.o.b.	465.0	671.1	911.2	825.4	830.0	1094.6	1471.5	1950.3	2166.1	2317.9	2549.8
សេវាកម្ម	129.2	150.1	168.7	191.0	148.1	193.9	281.7	337.7	363.3	374.8	393.0
ភាពមិនស្របគ្នាខាងស្ថិតិ	9.6	-11.6	-8.5	-5.1	-13.9	3.7	5.3	9.0	-0.3	5.6	-2.5
ចំណាយ ផសស ថ្លៃឆ្នាំ២០០០	**2124.9**	**2280.3**	**2481.2**	**2587.5**	**2689.3**	**2768.8**	**2977.4**	**3231.7**	**3420.3**	**3602.3**	**3761.7**

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង ៥. ផសស តាមចំណាយគិតថ្លៃថេរន្ត (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ចំណាយប្រើប្រាស់	**2148.6**	**2418.4**	**2851.2**	**2797.7**	**2788.5**	**2483.4**	**2873.2**	**2982.0**	**2920.7**	**3109.1**	**3381.9**
សាធារណៈ	132.6	262.3	284.2	299.4	271.0	248.5	287.3	307.3	360.8	401.5	440.3
ឯកជន	2015.9	2156.1	2567.0	2498.3	2517.5	2234.9	2585.8	2674.6	2559.9	2707.6	2941.6
វិនិយោគ	**307.2**	**449.0**	**626.5**	**828.6**	**626.3**	**609.0**	**641.8**	**685.2**	**788.3**	**859.8**	**785.0**
សាធារណៈ	83.6	130.5	198.5	200.9	151.4	167.6	190.8	232.2	280.7	354.1	293.7
ឯកជន	223.6	318.5	428.0	627.7	475.0	441.3	450.9	453.0	507.6	505.7	491.3
ការនាំចេញ	**381.5**	**589.8**	**1040.9**	**870.9**	**937.4**	**1078.4**	**1424.3**	**1831.5**	**2096.9**	**2349.5**	**2572.4**
ទំនិញ f.o.b.	283.7	490.0	855.2	644.0	736.0	900.0	1129.3	1401.1	1571.2	1750.6	2046.2
សេវាកម្ម	97.8	99.8	185.7	226.9	201.4	178.4	294.9	430.3	525.7	598.9	526.1
ការនាំចេញទំនិញ និងសេវាកម្ម	**615.0**	**883.6**	**1375.3**	**1285.8**	**1260.6**	**1371.8**	**1867.6**	**2267.0**	**2436.7**	**2687.3**	**2989.5**
ទំនិញ f.o.b.	471.1	744.0	1186.8	1072.0	1064.0	1149.1	1591.0	1939.3	2094.0	2313.5	2595.6
សេវាកម្ម	143.9	139.6	188.5	213.8	196.6	222.7	276.7	327.7	342.7	373.8	394.0
ភាពមិនស្របគ្នាខាងស្ថិតិ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ចំណាយ ផសស	**2222.3**	**2573.7**	**3143.2**	**3211.4**	**3091.6**	**2799.0**	**3071.6**	**3231.7**	**3369.2**	**3631.0**	**3749.7**

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង ៦: សន្ទស្សន៍ថ្លៃ ជារៀល (ឆ្នាំ២០០០=១០០)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ											
ដំណាំ	71.8	78.6	96.8	101.3	108.7	119.9	109.6	100.0	97.5	97.9	101.5
បសុសត្វ (រួមទាំងសត្វស្លាប)	66.1	68.1	67.7	73.2	74.8	85.0	104.2	100.0	97.2	101.0	105.1
នេសាទ	96.1	77.6	76.5	84.5	83.8	97.5	108.1	100.0	100.3	106.7	107.1
រុក្ខាប្រមាញ់ និងការកាប់ឈើ	73.7	73.5	94.9	89.1	97.6	95.6	103.4	100.0	113.2	118.0	123.0
ឧស្សាហកម្ម											
រ៉ែ	73.5	69.2	70.2	81.9	87.6	95.6	99.1	100.0	99.3	100.7	125.8
កម្មន្តសាលកម្ម								100.0			
ម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់	81.4	79.1	85.1	88.2	90.3	98.9	102.0	100.0	97.7	101.4	101.5
វាយនភណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ ស្បែកជើង	112.4	100.9	87.4	82.7	83.3	99.7	99.9	100.0	100.9	101.8	99.9
ឈើ ក្រដាស បោះពុម្ពផ្សាយ	63.3	71.5	49.9	60.0	50.6	79.5	103.3	100.0	110.8	119.6	119.6
គីមី ប្លាស្ទិក និងកៅស៊ូ	104.4	107.9	127.2	141.5	157.0	84.6	88.6	100.0	88.5	106.5	105.9
កម្មន្តសាលកម្មផ្សេងទៀត	80.2	80.2	85.7	90.1	93.9	94.1	103.4	100.0	100.8	91.6	91.9
អគ្គិសនី ឧស្ម័ន និងទឹក	94.1	112.0	104.7	105.4	105.1	116.0	104.4	100.0	127.8	166.5	170.0
សំណង់	63.4	64.8	67.4	73.8	82.8	94.4	98.0	100.0	104.6	106.6	109.8
សេវាកម្ម											
ពាណិជ្ជកម្ម	71.4	74.5	77.0	85.9	84.6	91.4	97.0	100.0	100.1	101.8	104.9

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន	76.6	81.3	70.2	73.0	80.2	91.9	95.7	100.0	103.0	105.5	106.5
ដឹកជញ្ជូន និងទូរគមនាគមន៍	69.4	66.3	69.4	73.8	84.5	93.2	92.5	100.0	98.2	98.7	98.7
ហិរញ្ញវត្ថុ	58.8	55.8	65.2	69.2	75.4	85.5	92.1	100.0	80.0	56.0	56.0
រដ្ឋបាលសាធារណៈ	84.8	79.6	87.2	88.9	87.9	86.7	102.3	100.0	97.8	104.6	104.6
អចលនវត្ថុ និងអាជីវកម្ម	85.1	79.7	82.1	75.0	89.7	99.4	96.0	100.0	100.1	100.1	97.0
សេវាកម្មផ្សេងទៀត	98.1	83.7	95.7	96.7	97.5	105.2	102.1	100.0	105.6	108.6	109.4
ពន្ធលើផលិតផល	70.3	66.8	77.6	83.0	87.6	99.3	103.9	100.0	98.7	100.9	100.9
ដកចេញ: ឧបត្ថម្ភធន	100.0	94.8	110.9	73.4	80.1	93.3	103.7	100.0	96.5	98.7	98.7
ដកចេញ: កំរៃសេវាធនាគារជាប់ទាក់ទិន	58.8	55.8	64.0	69.2	81.3	87.9	90.9	100.0	80.0	56.0	58.0

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីវិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិ ។

តារាង ៧: សន្ទស្សន៍ថ្លៃ ជាដុល្លារ (ឆ្នាំ២០០០=១០០)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ	**103.2**	**113.1**	**135.6**	**132.5**	**123.0**	**107.7**	**108.7**	**100.0**	**97.6**	**100.1**	**100.9**
ដំណាំ	98.9	117.9	151.2	147.9	140.1	122.4	110.7	100.0	95.8	96.3	97.8
បសុសត្វ (រួមទាំងសត្វស្លាប)	91.1	102.2	105.8	106.9	96.4	86.8	105.3	100.0	95.5	99.4	101.3
នេសាទ	132.4	116.4	119.5	123.4	107.9	99.6	109.2	100.0	98.5	102.9	103.2
រុក្ខាប្រមាញ់ និងការកាប់ឈើ	101.6	110.3	148.3	130.1	125.8	97.7	104.5	100.0	111.2	116.1	118.6
ឧស្សាហកម្ម	**104.7**	**114.4**	**118.6**	**118.2**	**107.4**	**96.6**	**100.7**	**100.0**	**100.1**	**102.6**	**100.2**
រ៉ែ	101.3	103.8	109.6	119.5	112.9	97.6	100.1	100.0	97.5	99.0	121.3
កម្មន្តសាលកម្ម	118.5	126.3	126.7	124.2	106.9	96.1	101.4	100.0	98.5	100.2	96.8
ម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់	112.2	118.7	132.9	128.8	116.4	101.0	103.1	100.0	96.0	99.7	97.8
វាយនភណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ ស្បែកជើង	154.9	151.4	136.5	120.7	107.3	101.8	100.9	100.0	99.1	100.1	96.3
ឈើ ក្រដាស បោះពុម្ពផ្សាយ	87.3	107.3	78.0	87.6	65.2	81.2	104.4	100.0	108.8	117.6	115.3
គីមី ប្លាស្ទិក និងកៅស៊ូ	143.9	161.9	198.7	206.6	202.3	86.4	89.5	100.0	86.9	104.8	102.1
កម្មន្តសាលកម្មផ្សេងទៀត	110.5	120.3	133.9	131.5	121.0	96.1	104.5	100.0	99.0	90.1	88.6
អគ្គិសនី ឧស្ម័ន និងទឹក	129.6	168.1	163.6	153.8	135.4	118.5	105.5	100.0	125.5	163.8	163.9
សំណង់	87.4	97.2	105.3	107.7	106.7	96.4	99.0	100.0	102.7	104.9	105.8
សេវាកម្ម	**106.4**	**113.4**	**121.0**	**118.4**	**110.6**	**95.6**	**97.6**	**100.0**	**98.0**	**98.9**	**97.3**
ពាណិជ្ជកម្ម	98.4	111.8	120.3	125.4	109.0	93.3	98.0	100.0	98.3	100.1	101.1

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន	105.5	122.0	109.7	106.6	103.3	93.8	96.7	100.0	101.2	103.8	102.7
ដឹកជញ្ជូន និងទូរគមនាគមន៍	95.6	99.5	108.4	107.7	108.9	95.2	93.5	100.0	96.4	97.1	95.1
ហិរញ្ញវត្ថុ	81.0	83.7	101.9	101.0	97.2	87.3	93.1	100.0	78.6	55.1	54.0
រដ្ឋបាលសាធារណៈ	116.8	119.4	136.2	129.8	113.3	88.5	103.4	100.0	96.1	102.9	100.8
អចលនវត្ថុ និងអាជីវកម្ម	117.3	119.6	128.3	109.5	115.6	101.5	97.0	100.0	98.3	98.5	93.5
សេវាកម្មផ្សេងទៀត	135.2	125.6	149.5	141.2	125.6	107.4	103.2	100.0	103.7	106.8	105.5
ពន្ធលើផលិតផល	96.9	100.2	121.2	121.2	112.9	101.4	105.0	100.0	96.9	99.3	97.3
ដកចេញ: ឧបត្ថម្ភធន	137.8	142.2	173.3	107.2	103.2	95.3	104.8	100.0	94.8	97.1	95.1
ដកចេញ: កំរៃធនាគារជាប់ទាក់ទិន	81.0	83.7	100.0	101.0	104.8	89.8	91.9	100.0	78.6	55.1	55.9
ផសស	**104.6**	**112.9**	**126.7**	**124.1**	**115.0**	**101.1**	**103.2**	**100.0**	**98.5**	**100.8**	**99.7**

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីវិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិ ។

តារាង ៨: សន្ទស្សន៍ថ្លៃប្រាក់រៀលទាំងស្រុង (ឆ្នាំ២០០០=១០០)

ចំណាយប្រើប្រាស់	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
សាធារណៈ	82.7	79.6	84.6	88.9	91.2	100.2	100.9	100.0	102.2	103.6	104.5
ឯកជន	69.0	66.8	72.6	77.5	84.7	97.2	101.0	100.0	100.0	104.2	105.4
វិនិយោគ											
សាធារណៈ	63.4	64.8	67.4	75.8	82.8	98.4	101.8	100.0	108.1	108.9	109.3
ឯកជន	75.7	75.1	75.0	76.0	85.0	102.6	102.2	100.0	102.3	101.6	102.3
ការនាំចេញ											
ទំនិញ f.o.b.	73.0	75.0	76.0	78.0	91.2	102.9	99.1	100.0	102.0	102.9	101.5
សេវាកម្ម	64.8	62.6	64.0	69.0	83.6	97.3	98.9	100.0	101.6	100.8	101.0
ការនាំចេញទំនិញ និងសេវាកម្ម											
ទំនិញ f.o.b.	71.5	73.9	82.6	85.0	88.6	96.7	97.7	100.0	100.5	101.5	105.6
សេវាកម្ម	65.2	62.0	76.0	76.7	82.0	97.4	100.8	100.0	101.0	101.4	104.0

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីវិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិ ។

តារាង ៩: សន្ទស្សន៍ថ្លៃ ជាដុល្លារ (ឆ្នាំ២០០០=១០០)

ចំណាយប្រើប្រាស់	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
សាធារណៈ	114.0	119.4	132.2	129.8	117.5	102.3	101.9	100.0	100.4	101.9	100.7
ឯកជន	95.0	100.3	113.3	113.2	109.1	99.3	102.1	100.0	98.2	102.5	101.6
វិនិយោគ											
សាធារណៈ	87.4	97.2	105.3	110.7	106.7	100.4	102.8	100.0	106.2	107.1	105.4
ឯកជន	104.3	112.7	117.2	110.9	109.5	104.7	102.3	100.0	100.5	99.9	98.6
ការនាំចេញ											
ទំនិញ f.o.b.	100.6	112.5	118.7	113.9	117.5	105.1	100.1	100.0	100.2	101.2	97.8
សេវាកម្ម	89.3	93.9	100.0	111.9	107.7	99.4	99.9	100.0	99.7	99.2	97.3
ការនាំចេញទំនិញ និងសេវាកម្ម											
ទំនិញ f.o.b.	101.3	110.9	129.0	129.9	114.2	98.7	98.7	100.0	98.7	99.8	101.8
សេវាកម្ម	89.8	93.0	118.7	111.9	105.7	99.5	101.8	100.0	99.2	99.7	100.3

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីវិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិ ។

តារាង ១០. ការអនុវត្តន៍ថវិកា (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002/r	2003
ចំណូលក្នុងស្រុក	**103.1**	**229.3**	**249.7**	**283.9**	**283.0**	**250.9**	**348.7**	**368.8**	**389.8**	**444.9**	**442.9**
ចំណូលចរន្ត	103.1	229.3	249.7	269.1	278.9	242.0	345.1	361.2	387.5	440.7	435.0
ចំណូលពន្ធ	77.9	141.9	173.0	202.5	199.7	180.8	252.5	269.6	279.5	313.0	306.2
ចំណូលមិនមែនពន្ធ	25.2	87.4	76.7	66.6	79.2	61.2	92.6	91.6	108.0	127.7	128.8
ចំណូលជាមូលធន	0.0	0.0	0.0	14.9	4.1	8.8	3.6	7.6	2.3	4.2	8.0
ចំណាយថវិកា	**216.2**	**392.8**	**482.7**	**500.3**	**422.4**	**416.1**	**478.1**	**539.5**	**641.4**	**755.6**	**734.1**
ចំណាយចរន្ត	132.6	262.3	284.2	299.4	271.0	248.5	287.3	307.3	360.8	401.5	440.3
បៀវត្សរ៍	63.7	112.4	134.5	130.4	128.5	119.1	135.8	133.6	129.7	149.6	154.2
មិនមែនបៀវត្សរ៍	69.0	149.9	149.7	169.0	142.5	129.4	151.5	173.8	231.0	251.9	286.2
ចំណាយជាមូលធន	83.6	130.5	198.5	200.9	151.4	167.6	190.8	232.2	280.7	354.1	293.7
ហិរញ្ញប្បទានក្នុងស្រុក	1.8	30.6	22.1	23.3	30.3	32.0	58.6	80.0	72.1	86.2	83.6
ជំនួយពីក្រៅប្រទេស	81.8	100.0	176.4	177.5	121.1	135.6	132.2	152.2	208.5	267.9	210.1
ការកែតំរូវចំណាយ	-	-	16.4	-8.8	1.9	-2.0	-3.9	1.0	14.1	3.4	42.4
អតិរេកសរុប (ឱនភាព)	**-113.1**	**-163.4**	**-216.6**	**-225.1**	**-137.5**	**-167.2**	**-133.3**	**-169.8**	**-237.6**	**-307.3**	**-248.7**
ហិរញ្ញប្បទាន	**113.1**	**163.2**	**216.6**	**225.1**	**137.5**	**167.2**	**133.4**	**167.5**	**237.6**	**307.3**	**248.7**
ហិរញ្ញប្បទានបរទេស	85.0	168.2	217.2	218.2	155.9	134.5	135.1	180.1	226.7	318.8	222.0
ជំនួយទ្រទ្រង់ថវិកា	3.2	51.5	42.2	56.8	27.6	0.4	1.1	29.3	13.8	45.6	34.8
ជំនួយជាគំរោង	81.8	116.8	190.3	177.1	128.6	134.1	134.0	150.8	213.9	275.3	202.1
រំលស់បំណុលបរទេស	-	-	-15.3	-15.7	-0.3	0.0	0.0	-	-1.1	-2.0	-14.9

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002/r	2003
ហិរញ្ញប្បទានក្នុងស្រុក	28.1	-5.0	-1.1	-3.6	-13.7	31.1	-11.8	-3.9	2.7	-41.0	25.6
ហិរញ្ញប្បទានធនាគារសុទ្ធ	10.9	-10.0	2.1	-6.5	-16.3	32.0	-19.3	-30.5	-16.2	-26.8	-1.0
គណនីផ្សេងទៀតនៃក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច	-	-	-	-0.6	-3.3	1.7	0.8	-0.4	1.0	-1.8	0.5
ប័ណ្ណរតនាគារ (បានពីការដេញថ្លៃ)											12.5
វិស័យឯកជន	-	1.0	-3.3	4.5	4.7	-1.3	7.4	28.6	18.5	-11.8	13.1
គំលាតគណនីជាដុល្លាររវាងធធាគារជាតិ និងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច	-	4.0	0.1	-0.9	1.2	-1.3	-0.6	-1.7	-0.6	-0.7	0.5
ប្រតិបត្តិការមិនទាន់ធ្វើ	-	-	0.5	10.4	-4.7	1.7	10.0	-8.8	8.2	29.4	1.1
ល្បឿង	0.0	-0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-2.3	0.0	0.0	0.0

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង ១១. ស្ថានភាពរូបិយវត្ថុ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធ	**50.6**	**152.1**	**222.9**	**333.6**	**391.7**	**457.0**	**529.3**	**673.4**	**784.4**	**950.0**	**1011.9**
ទ្រព្យសកម្មបរទេស	126.4	245.8	363.7	466.1	533.8	583.9	657.6	792.5	913.6	1087.8	1191.2
របស់ធនាគារជាតិ	20.7	118.8	196.5	273.9	301.0	443.4	509.5	610.9	696.3	914.4	981.4
របស់ធនាគារទទួលប្រាក់បញ្ញើ	105.7	127.0	167.2	192.1	232.8	140.5	148.1	181.6	217.3	173.3	209.7
ទ្រព្យអកម្មបរទេស	-75.7	-93.7	-140.8	-132.5	-142.1	-126.9	-128.3	-119.1	-129.1	-137.8	-179.3
របស់ធនាគារជាតិ	-7.3	-29.6	-73.4	-71.3	-65.1	-67.2	-72.8	-72.9	-79.0	-96.2	-103.5
របស់ធនាគារទទួលប្រាក់បញ្ញើ	-68.4	-64.1	-67.3	-61.2	-77.0	-59.7	-55.5	-46.2	-50.1	-41.6	-75.8
ទ្រព្យសកម្មក្នុងស្រុកសុទ្ធ	**100.8**	**23.2**	**40.2**	**11.8**	**-2.2**	**-131.2**	**-151.1**	**-197.1**	**-223.4**	**-215.7**	**-175.4**
ឥណទានក្នុងស្រុក	146.7	150.4	181.0	214.9	232.9	222.3	229.8	235.5	221.3	239.4	303.7
ឱ្យរដ្ឋាភិបាល (សុទ្ធ)	79.8	55.7	60.0	48.3	18.0	47.3	27.0	0.9	-19.1	-30.3	-32.1
- ឥណទេយ្យលើរដ្ឋាភិបាល	93.0	83.7	88.1	81.0	70.7	76.5	74.3	70.8	69.1	78.8	90.5
- ប្រាក់បញ្ញើរបស់រដ្ឋាភិបាល	-13.2	-28.0	-28.2	-32.7	-52.7	-29.2	-47.3	-69.9	-88.3	-109.1	-122.6
ឱ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល	66.9	94.6	121.0	166.6	214.9	175.0	202.8	234.6	240.4	269.7	335.8
- សហគ្រាសរដ្ឋ	2.6	2.3	2.1	2.0	2.0	1.6	2.7	0.9	1.8	0.5	0.0
- វិស័យឯកជន	64.3	92.3	118.9	164.6	212.9	173.5	200.1	233.7	238.7	269.2	335.8
ក្នុងនេះ: ជារូបិយវត្ថុបរទេស	41.5	71.8	114.0	159.9	181.7	168.8	190.3	219.7	224.3	252.9	304.9
ផ្សេងទៀត	-45.9	-127.1	-140.8	-203.2	-235.1	-353.5	-380.9	-432.6	-444.7	-455.1	-479.1
បញ្ញើហាមឃាត់	-9.5	-11.4	-11.6	-31.2	-13.7	-19.2	-20.9	-22.4	-25.4	-24.3	-27.4
មូលធន និងធនបំរុង	-64.8	-188.4	-191.3	-248.4	-288.4	-404.9	-429.4	-465.8	-499.4	-493.9	-524.9

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ផ្សេងទៀត	28.4	72.7	62.1	76.4	67.0	70.6	69.4	55.7	80.1	63.1	73.1
រូបិយវត្ថុទូទៅ (M2)	**151.5**	**175.3**	**263.1**	**345.3**	**389.5**	**325.8**	**378.2**	**476.3**	**561.0**	**734.2**	**836.4**
រូបិយវត្ថុ	**86.7**	**77.7**	**112.9**	**124.6**	**128.6**	**144.1**	**139.5**	**140.3**	**155.5**	**206.7**	**235.5**
រូបិយវត្ថុនៅក្រៅធនាគារ	80.7	68.6	101.7	113.6	119.0	134.9	128.4	128.6	147.3	194.7	228.2
ប្រាក់បញ្ញើចរន្ត	6.0	9.1	11.2	11.0	9.6	9.2	11.0	11.7	8.1	12.0	7.3
រូបិយវត្ថុផ្សេងៗ (Quasi-Money)	**64.7**	**97.7**	**150.2**	**220.7**	**260.9**	**181.7**	**238.7**	**336.0**	**405.5**	**527.5**	**600.9**
ប្រាក់បញ្ញើមានកាលកំណត់និងសន្សំ	13.2	7.1	2.1	3.0	38.6	5.2	8.3	12.2	13.2	18.9	20.6
ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេស	51.5	90.5	148.2	217.7	222.3	176.5	230.4	323.8	392.3	508.6	580.3

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង ១២. ជញ្ជីងទូទាត់ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
គណនីចរន្ត (រួមទាំងការផ្ទេរជាផ្លូវការ)	**-93.2**	**-110.8**	**-36.6**	**-42.9**	**-112.4**	**-104.5**	**-207.4**	**-142.5**	**-36.8**	**-23.9**	**-131.0**
គណនីចរន្ត (ដក បង្វែរផ្លូវការ)	-229.6	-320.8	-371.6	-479.9	-300.6	-303.5	-415.4	-413.5	-310.8	-303.9	-437.6
ជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម	-187.4	-254.0	-331.6	-428.0	-328.0	-249.1	-461.6	-538.2	-522.8	-562.9	-549.3
ទំនិញនាំចេញ f.o.b	283.7	490.0	855.2	644.0	736.0	900.0	1129.3	1401.1	1571.2	1750.6	2046.2
- ទំនិញនាំចេញក្នុងស្រុក	149.5	262.0	268.0	295.0	534.0	604.0	997.2	1283.1	1462.0	1639.2	1929.4
- ទំនិញនាំចេញបន្ត	134.2	228.0	587.2	349.0	202.0	296.0	132.1	118.1	109.1	111.4	116.8
ទំនិញនាំចូល (f.o.b.)	-471.1	-744.0	-1186.8	-1072.0	-1064.0	-1149.1	-1591.0	-1939.3	-2094.0	-2313.5	-2595.6
- ក្នុងនេះ ទំនិញនាំចូលរក្សាទុក f.o.b.	-332.8	-503.0	-601.0	-723.0	-765.0	-853.0	-1458.9	-1821.2	-1984.9	-2202.1	-2478.8
តុល្យភាពសេវាកម្ម	-46.1	-39.8	-2.8	13.1	4.7	-44.4	18.3	102.7	183.1	225.1	132.2
ប្រាក់ទទួលចូល	97.8	99.8	185.7	226.9	201.4	178.4	294.9	430.3	525.7	598.9	526.1
- នៃការដឹកជញ្ជូន	10.1	11.0	31.0	50.0	51.0	37.0	48.0	71.0	87.0	88.9	83.0
- នៃការធ្វើដំណើរ	72.7	79.8	125.7	145.9	119.4	113.4	212.4	303.9	380.4	453.5	389.0
- ផ្សេងទៀត	15.0	9.0	29.0	31.0	31.0	28.0	34.6	55.4	58.3	56.4	54.1
ប្រាក់ទូទាត់ចេញ	-143.9	-139.6	-188.5	-213.8	-196.6	-222.7	-276.7	-327.7	-342.7	-373.8	-394.0
- នៃការដឹកជញ្ជូន	-33.6	-72.0	-84.0	-100.0	-94.0	-98.0	-136.8	-170.2	-187.1	-213.6	-233.7
- នៃការធ្វើដំណើរ	-7.0	-7.0	-8.0	-15.0	-13.0	-20.0	-28.4	-33.2	-37.0	-38.2	-36.2
- ផ្សេងទៀត	-103.3	-60.6	-96.5	-98.8	-89.6	-104.7	-111.4	-124.3	-118.6	-122.0	-124.1
តុល្យភាពចំណូល	-16.1	-47.0	-57.2	-85.0	-42.5	-34.4	-42.0	-50.0	-41.0	-39.1	-183.1
ប្រាក់ទទួលចូល	0.5	2.0	9.7	13.0	16.0	17.0	20.0	32.0	25.0	26.2	43.7

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ប្រាក់ទូទាត់ចេញ	-16.6	-49.0	-66.9	-98.0	-58.5	-51.4	-62.0	-82.0	-66.0	-65.3	-226.8
- ក្នុងនេះ: ការប្រាក់	-1.8	-15.0	-18.0	-19.0	-13.0	-17.0	-15.0	-19.0	-17.0	-15.7	-30.5
បង្វែរចរន្ត	156.4	230.0	355.0	457.0	253.4	223.4	278.0	343.0	344.0	353.0	469.3
បង្វែរឯកជន (សុទ្ធ)	20.0	20.0	20.0	20.0	65.2	24.4	70.0	72.0	70.0	73.0	162.8
បង្វែរផ្លូវការ (សុទ្ធ)	136.4	210.0	335.0	437.0	188.2	199.0	208.0	271.0	274.0	280.0	306.5
គណនីហិរញ្ញវត្ថុ	**123.6**	**127.3**	**122.4**	**259.0**	**219.8**	**154.1**	**124.0**	**100.0**	**94.1**	**122.2**	**171.9**
កំចីផ្លូវការ (ដក IMF ចេញ)	123.4	73.2	60.0	89.0	62.1	42.0	44.0	75.0	87.1	141.2	148.6
- ដកយកប្រាក់	123.4	73.2	72.0	96.0	62.1	49.0	50.0	81.0	95.1	150.0	156.4
- ទូទាត់សងវិញ	0.0	0.0	-12.0	-7.0	0.0	-7.0	-6.0	-6.0	-8.0	-8.9	-7.8
វិនិយោគមិនផ្លូវការ (សុទ្ធ)	0.2	54.1	62.4	170.0	157.7	112.1	80.0	25.0	7.0	-19.0	23.3
វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (សុទ្ធ)	54.1	69.0	150.8	294.0	203.7	120.7	144.0	112.0	113.0	98.0	77.3
វិនិយោគផ្សេងទៀត (សុទ្ធ)	-53.9	-14.9	-88.4	-124.0	-46.0	-8.6	-64.0	-87.0	-106.0	-117.0	-54.0
ល្អៀង និងរំលងចោល	-9.6	19.7	-59.6	-138.4	-75.7	-19.0	130.9	128.1	15.3	73.4	-10.3
តុល្យភាពទូទៅ	**20.8**	**36.2**	**26.2**	**77.7**	**31.7**	**30.7**	**47.5**	**85.6**	**72.6**	**171.6**	**30.6**
ហិរញ្ញប្បទាន	**-20.8**	**-36.2**	**-26.5**	**-77.7**	**-31.7**	**-30.7**	**-47.5**	**-85.6**	**-72.6**	**-171.6**	**-30.6**
ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធរបស់ធនាគារជាតិ	-23.0	-51.4	-31.2	-74.6	-32.1	-30.7	-54.4	-97.1	-81.0	-177.0	-43.3
បំរែបំរួលធនបំរុង	-23.0	-71.2	-73.5	-74.6	-32.1	-29.3	-62.7	-101.1	-90.3	-186.9	-41.3
ការប្រើឥណទាន IMF (លានដុល្លារ)	0.0	19.8	42.3	0.0	0.0	-1.4	8.3	4.0	9.3	9.9	-1.8
ហិរញ្ញប្បទានពិសេស (លើកលែង ២០០២)	2.2	15.2	4.7	-3.1	0.4	-	6.9	11.5	8.4	5.4	12.8

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យបានពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។